

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 L

Planinski vesnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

5

1993

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1993

5

letnik XCIII izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	Dva alpinistična tabora	193
	Odkrivanje vseh resnic	195
Andrej Brvar	Sabljanje na alpinistični sceni	197
	Ski 8000 z vrha Šiša Pangme	199
	Prvič na vrhu sveta	200
Stanko Klinar	Kost za glodanje	204
	Stoletnica Osrednjega društva	207
Miro Štebe	Častni član PD Onger	210
Igor Maher	Enotna politika varovanja	213
Dragica Manfreda	Topel pogled na gore	214
Nada Praprotnik	Karavanške ključavnice	215
Dejan Ogrinec	Pravi čevlji za pravo turo	219
	Messner gre čez Grenlandijo	221
France Bernot	Zima 1992/93 na Kredarici	223
	Odmevi	224
	Iz planinske literature	227
	Društvene novice	231
Branko Vrhovec	Svoboden na očetnem domu	240a

Slika na naslovn strani: **Pobočja, posuta s ključavnicami** Foto: Jože Mihelič

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Stojin, Tone Škarja in Franček Vogelink. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za drugo trimesečje leta 1993 znaša 500 SIT, posamezna številka stane 170 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrč« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%.

ZAČELO SE JE Z NAVIDEZ NEDOLŽNIM NESPORAZUMOM GROŠELJ-ČESEN

DVA ALPINISTIČNA TABORA

MARJAN RAZTRESEN

Afere, ki so doslej pretresale slovenski šport, so se vedno izognile alpinizmu: to na koncu koncev sploh ni bil pravi šport, ampak viteško delovanje človeka v naravi, ki je dojel filozofijo plezanja po težko dostopnih stenah in na vrhove posebno težko dostopnih gorā.

Pa se je letos začelo dogajati tudi v doslej nedotakljivem alpinizmu popolnoma isto, kar se je doslej dogajalo v malone vseh drugih športih: čisto vse v tem športu vendarle ni bilo popolnoma viteško, ker ljudje po svoji naravi pač niso vsi do vseh podrobnosti vitezi, le da so bili nekateri dogodki skrbno skriti pred očmi javnosti, ker ta javnost pač ni bila posvečena v posvečene zadeve alpinizma.

Nesporazumi so med alpinisti vedno bili, vendar so jih bodisi prikrivali bodisi z najrazličnejšimi načini, tudi političnimi, tajili, kot da jih nikoli ni bilo. Generacije alpinistov so molčale, ker so se preprosto bale: čeprav so bili na skoraj vsaki odpravi v tuja gorstva med alpinisti nesporazumi, kar je na koncu koncev razumljivo, saj so na vsaki ekspediciji izjemne razmere, izjemni napori in z vseh vetrov zbrana družčina, niti najhujših sporov po vrnitvi v domovino niso obešali na velik zvon: predvsem zato, ker se je vedelo, da bi si vsak kritik z javno objavo za vse

Tomo Česen, Marko Prezelj, Janez Jeglič in Andrej Štremfelj na tiskovni konferenci v ljubljanskem hotelu Union: javnosti so jasno povedali, kakšno je njihovo mnenje o KOTG

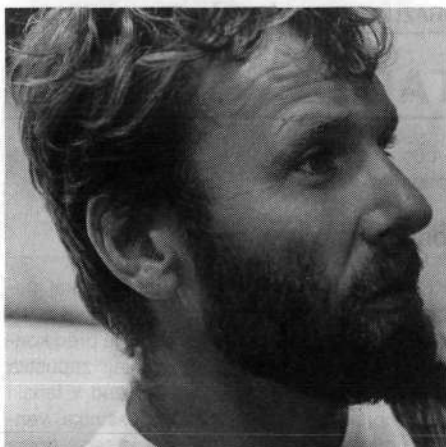
večne čase zapri vrata v svet slovenskega odpravarstva.

ODHOD IZPOD HIMALAJE

Konec lanskega leta se je zgodilo nekaj nepričakovanega: skupina predvsem mlajših alpinistov, ki so se počutili prevarani, je pred koncem akcije na Anapurni v Himalaji zapustila bazni tabor, kar je bilo sicer opisano v lanskim decembrski številki Planinskega vestnika, vendar povprečen bralec ni mogel iz tega opisa razbrati, da gre za tako hude nesporazume. V letošnji januarski številki PV je alpinist **Viki Grošelj** napisal, kako je razočaran nad mladimi plezalc, ki so skorajda brez slovesa odšli iz baznega tabora, ne da bi poskusili uresničiti naloge te odprave, v letošnji marčni številki PV pa je mladi alpinist **Miha Kajzelj** postavil svojo alpinistično kariero in kariero svojih kolegov na kocko: brez dlake na jeziku je povedal, za kaj je po njegovem mnenju v bistvu šlo na tej odpravi, kakšna je politika Komisije za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije in kaj mladi alpinisti zamerijo vodstvu Komisije.

Potem se je zadeva začela razpletati z bliskovito hitrostjo. Kranjski alpinist **Tomo Česen** je na enem od javnih žrebanj za akcijo Podarim dobim na slovenski televiziji povedal, da akcija »8000 plus«
Vikija Grošlja ne sodi med prvenstvene naloge slovenskega alpinizma, ker da plezanje po »normalnih«
smereh na osemti-

In še ena resnica o Anapurni

Z neresničnim in žaljivim pisanjem **M. Kajzelja**, objavljenim v Planinskem vestniku, marec 1993, pod naslovom »Še ena resnica o Anapurni«, sploh ne mislim polemizi-

sočake zdaj ne pomeni isto, kot je pred leti, ko en sam človek vseh 14 osematisočakov še ni preplezal in ko se je Viki Grošelj odločil za to svojo akcijo. Že nekaj dni pozneje je sledil odgovor, ki je bil menda načrtovan že precej pred tem: Planinska zveza Slovenije naj bi imenovala posebno komisijo, ki naj bi raziskala, kako je bilo mogoče, da je Tomo Česen pred kakšnimi dvema letoma dal francoski reviji Vertical v objavo vsaj dva diapozitiva Vikija Grošlja, ki ju je pravi avtor posnel na himalajskem osematisočaku Lotseju, Česen pa je bil v reviji podpisan kot avtor obeh fotografij.

Pa niti ta reakcija ne bi bila šokantna, saj je Viki Grošelj svoje pismo lastnoročno oddal tajniku Planinske zveze Slovenije (še prej pa si je dal narediti kakšno fotokopijo), če se to pismo že naslednje jutro ne bi znašlo na mizah nekaterih slovenskih novinarjev, ki so zadevo seveda zagrabili z obema rokama: tudi v slovenskem alpinizmu so začeli padati tabuji.

BISTVA SO V PISMIH

V tem pismu (do zaključka redakcije uradno še ni znano, kdo je bil pošiljatelj) Viki Grošelj hoče odgovor na vprašanje o morali tega dejanja: poslati v tujino delo nekoga drugega, ga podpisati s svojim imenom in ga uporabiti kot dokaz za svoje dobro opravljeno delo. Resnici na ljubo je treba povedati, da je Grošelj to svoje pismo prvotno namenil slovenski javnosti, vendar se je pozneje odločil, naj bi o morali in nemorali tega početja odločala le posebna komisija pri PZS.

Brž ko so slovenski mediji reagirali, se je začel

rati, ker bi to v tem primeru pomenilo pristajati na nizkotnosti in podtikanja avtorja in podpisnikov članka.

Kdo, kaj in koliko dela je opravil na odpravi Anapurna 1992, bo argumentirano povedal vodja odprave.

O avtorju omenjenega članka in spodaj podpisanih pa le tri pripombe.

- Pri enem od napenjanj fiksnih vrvi nad taborom dva, ki naj bi ga opravili **Božič, Kajzelj** in jaz, je na prvem nevarnem in težkem delu Kajzelj dobesedno pobegnil v dolino. V edini plus mu štejem vsaj to, da nama je svoj strah odkrito priznal. Sama sva potem napela dobrih 200 metrov vrvi v težkem in nevarnem terenu.

To je omenjeni seveda pozabil. Zato lahko sedaj doma, iz varne razdalje, piše neresnice in krivi druge za svoj pobeg in pobeg drugih iz baze, medtem ko so nekateri še poskušali kaj narediti, ker odprave še ni bilo konec.

klobčič bliskovito razpletati. Tomo Česen je za Slovenske novice še isti dan, letošnjega 1. aprila, odkril dotlej neznano podrobnost: **H. Adams Carter**, urednik osrednje ameriške alpinistične revije The American Alpine Journal, mu je že pred časom pisal pismo, ki naj bi bilo dokaz Česnovnega vzpona na osematisočak Lotse aprila leta 1990. **Wally Berg** in **Scott Fischer**, ameriška alpinista, sta se maja leta 1990 po vzponu na Lotse vrnila v Katmandu, se oglasila pri znameniti Angležinji **Elizabeth Hawley** in ji natančno razložila vsako podrobnost, ki sta jo opazila na vrhu gore in tik pod njim. To si je Angležinja zabeležila v svojo himalajsko kroniko in te podatke primerjala s tistimi, ki jih ji je dal malo pred tem Tomo Česen, ko se je brez materialnih dokazov, se pravi brez dobrih fotografij, vrnil z vrha gore, kamor je bil priplezal po grozljivi in sloviti južni steni čisto sam in seveda v alpskem slogu, kar so mu kmalu potem izpodbijali v francoski reviji Vertical. Podatki obeh Američanov so se do vseh podrobnosti ujemali s Česnovimi, kar je urednik Carter sporočil Tomu Česnu v Kranj v začetku letošnjega februarja.

UPORNIKI Z RAZLOGOM ALI BREZ?

Začelo se je z dvomi o pravilni izbiri slovenskih alpinističnih odpravarskih ciljev, kar so sprožili mladi alpinisti v Planinskem vestniku, pravi plaz je sprožil Viki Grošelj oziroma doslej še neznan pošiljatelj njegovega pisma, namenjenega samo Planinski zvezi Slovenije, vsej slovenski javnosti, v katerem sprašuje o moralnosti Česnovnega početja, ko je hotel svoj podvig na Lot-

• O »strokovnem« očitku omenjene skupine, da moja akcija 8000+ v okviru vrhunskega alpinizma pomeni zavajanje slovenske javnosti, pa dovolj pove podatke, da šesterica od osmih podpisanih še nikoli ni dosegla višine 8000 metrov. Eden od preostale dvojice ima osvojen en osem-tisočak (poskušal pa je na sedmih odpravah), drugi ima prav tako osvojen en osem-tisočak, poskušal pa je na treh.

• Ker podpisnike omenjenega članka skrbi zavajanje slovenske javnosti, moram povedati še nekaj o njihovem odnosu do te javnosti.

Eden izmed njih mi je pojasnil, da so mi še najbolj zamerili, da sem svoje - zanje neprijetne - poglede na odpravo na Anapurno dal v objavo Planinskemu vestniku. Citiram njegove besede: »Zdaj bodo pa o tem ti planinčki brali!«

Viki Grošelj

seju dokumentirati s tujimi, se pravi Grošljevimi fotografijami.

Že naslednji dan, 2. aprila, je v javnih glasilih odgovoril vodja Komisije za odprave v tuja gorstva (KOTG) **Tone Škarja**, ki je v 12 točkah najprej razložil, kako je vseskozi zagovarjal in branil Česnovo plezanje na Lotse, ki je zadnji mejnik v svetovnem alpinizmu, potem pa izrazil

prizadetost zaradi »Česnove brezprizivne in sovražne sodbe o Grošljevem načrtu« plezanja na vseh 14 osem-tisočakov, kolikor jih je na našem planetu.

Istega 2. aprila letos, ko je bilo objavljeno to Škarjevo pismo, se je v Domžalah sestala skupina 19 slovenskih vrhunskih alpinistov in sestavila »odprto pismo javnosti ob poskusu izničenja slovenskega vrhunskega alpinizma«. V njem je med drugim zapisano, da »mnenje kateregakoli od nas je enako mnenju Toma Česna, da cilj sodobnega vrhunskega alpinizma ni več zbiranje osem-tisočakov po najlažjih smereh«, ampak »reševanje vedno težjih problemov v stenah svetovnih gorstev z vzponi v alpskem slogu, s solo vzponi, z zimskimi vzponi, z ekstremnimi smučskimi spusti itd.«

Ta skupina je 6. aprila v ljubljanskem hotelu Union sklicala tiskovno konferenco, na kateri so bili poleg Toma Česna in ob večini mladih vrhunskih alpinistov tudi nekateri njihovi kolegi srednje generacije, tudi **Stane Belak-Šrauf**, **Andrej Štremfelj**, **Filip Bence**, **Silvo Karo**, **Janez Jeglič** in **Pavle Kozjek**, enakega mnenja kot oni pa so tudi **Franček Knez**, **Marija Štremfelj** in **Iztok Tomazin**, ki niso bili na konferenci. Novinarjem so glasno in jasno povedali, kakšno je njihovo mnenje o Komisiji za odprave v tuja gorstva, od katere so velik del odvisni pri svojem športnem udejstvovanju: KOTG pri PZS je nazadnjaška organizacija, v enem samem človeku, ki je vodja te komisije, je

namesto komentarja

ODKRIVANJE VSEH RESNIC

Ali je to posledica družbenih in političnih sprememb pri nas ali pa je naposled dorašla generacija, ki hoče stvari postaviti na svoje mesto?

Verjetno se je oboje zgodilo hkrati: ta generacija, ki je zdaj prišla do besede, ki se je pravzaprav začela javno oglašati, v podzavesti nima vsajenega strahu in bogobojčnosti (v prenesenem pomenu besede): ta generacija ni nikoli doživela, da bi ji bilo zagroženo s hudimi posledicami, če bi si drznila povedati kaj takega, kar ne bi bilo všeč oblasti. Tako neobremenjeno daje svoje zamisli v javno obravnavo: vse niso dozorele in dobre, marsikatera pa je vredna premisleka in uresničitve.

Vse to seveda velja tudi za razmere v slovenski planinski organizaciji: tisto, kar reče vodstvo, ni nujno najboljše in lahko temu vsakdo ugovarja in poskuša (z argumenti)

izpodbijati, dovoljeno se je dotakniti celo vsakega dosedanjega tabuja in ga postaviti na drugačno, objektivno ustrežnejše mesto, dovoljeno (in celo zaželeno) je nekatere do sedaj veljavne resnice objektivizirati in zamenjati vrstni red prednosti, če se pokaže, da je tako prav, dopustno je pobrskati po nekaterih dogodkih, ki so bili doslej skrbno varovana skrivnost, o kateri so vso resnico vedeli le nekateri posvečeni, večina »navadnih« planincev pa se je morala sprijazniti s tisto resnico, ki je bila pač uradna.

Planinski vestnik pri takšnem odkrivanju druge strani medalje ali še drugačne resnice ne bo cenzor: rad bo objavjal vse poglede na pretekla in sedanja dogajanja, če le ne bodo v nasprotju z zakonom o javnem obveščanju. Potrudil se bo odkriti kakšno resnico, ki doslej ni smela biti znana. Seveda brez podpihovanja maščevalnosti in drugačnih strasti, ki jim je bila slovenska planinska zgodovina priča, vendar jih je znala obdržati na vajetih.

Marjan Rztresen

Izjava

Ob spopadu mnenj, idej in predvsem ljudi na alpinistični sceni ter ob zanimivo obarvanih člankih novinarja (sicer tudi urednika PV) **Marjana Raztresena** v Slovenskih novicah in Delu želim, da zaradi trajnosti problematike PV objavi naslednjo izjavo:

Od 18. leta naprej delam na področju, kjer imam opraviti z denarjem, z ljudmi, ki imajo opravka z denarjem, z napravami, ki odmerjajo denar. Razsojal in odločal sem o pretoku denarja, o obremenitvah in odpisih, dajal uradna mnenja o primernosti ali neprimernosti dragih naprav za javno uporabo itd. Vedno sem delal izključno po svoji vesti, znanju in zakonito; vse tisto, kar sodi v »sivo« ali še »temnejše« področje, je bilo vedno in v vseh primerih zunaj mojega razmišljanja in ravnanja.

Na področju alpinizma, GRS in alpinističnih odprav delam tudi organizacijsko od svojega 20. leta. Vsa sredstva sem vedno zbiral in uporabljal izključno za akcije. Večino idej za zagotavljanje materialne osnove vrhunskega alpinizma s področja KOTG sem moral uresničiti sam. Nikoli(!) nisem imel nobenega osebnega sponzorja, nikoli(!) nisem sam vzel nobenega denarja zase, nikoli(!) nisem vzel ali dobil nobene provizije, nikoli(!) nobene podkupnine. Na vseh odpravah sem vse dobrote delil s člani, večino tegob pa pobral sam.

Denar je bil zame vedno samo sredstvo za izpeljavo podjetja. Niti enkrat nisem niti bežno pomislil, kaj bi šop bankovcev utegnil pomeniti meni osebno. V tem pogledu sem absolutno čist. Kot sebi lahko zaupam še dvema ali trem ljudem, ki se ukvarjajo s Himalajo. Morda je še kdo, a ga ne poznam dovolj dobro. Na svojo veliko žalost pa vi-

dim, da sta pohlep in napuh vse prepogosti vodili ravnanju tudi alpinistov.

Hvaležen sem mojemu predsedniku za izjavo o brezhibnih obračunih, a iz nerazvite dežele, kjer se posluje skoraj izključno z gotovino, lahko prenesete kakršenkoli brezhiben papir. Osnovno jamstvo sem jaz sam.

Obžalujem, da sem moral dati to izjavo, ker jo imam tudi za neke vrste izraza napuha. A drugega načina za ublažitev packe se nisem mogel domisliti. Tolaži me le misel, da sem na kakem drugem področju manj brezhiben.

Načelnik KOTG
Tone Škarja

Opomba urednika: Ta izjava se ne nanaša na noben prispevek ali obtožbo, objavljeno v Planinskem vestniku; namenjena je predvsem drugim glasilom, ki so o takih rečeh pisala. Ker pa je **Tone Škarja** izrecno želel, da je ta njegova izjava tudi v Planinskem vestniku, jo objavljamo.

skoncentrirana vsa oblast, o vsem v komisiji odloča vodja Tone Škarja, ki je avtokrat, vsi poskusi zadnjih let, da bi se stanje uredilo, so pripeljali v najboljšem primeru do kompromisov, ki niso bili koristni za slovenski vrhunski alpinizem, miselnost KOTG je bila zadnja leta čisto nasprotna miselnosti vrhunskih alpinistov v Sloveniji, kajti o ciljih osrednjih slovenskih alpinističnih odprav je odločala le KOTG, pri soodločanju pa vrhunski slovenski alpinisti niso imeli nobene besede.

Na tej tiskovni konferenci ni nihče od prisotnih Vikiju Grošlju odrekal velikanskih zaslug, ki jih ima za slovenski alpinizem, niti ni hotel omalovaževati njegovega plezanja na osemtisočake: vsak vzpon na tako visoko goro je podvig, ki se

mu je treba odkriti, vendar dandanašnji to ni več vrhunski alpinistični dosežek.

V tem dvoboju mnenj sploh ne gre za dvojno miselnost, ampak za dvojno vrednotenje, za dva pogleda in za dve vrsti dejavnosti v gorskem svetu: Viki Grošelj se je odločil za plezanje na osemtisočake, nekateri drugi za himalajske in druge stene, ki jih doslej še ni nihče preplezal. Ob teh pogledih na alpinizem je kajpada treba pustiti, da cvetejo vsi cvetovi, nekdo pa mora objektivno oceniti, kaj ima pri tem ob razmeroma skromnih denarnih spodbudah prednost.

Že pred tem je reagirala tudi slovenska krovna planinska organizacija, ki je od tajnika PZS **Janka Pribošiča** zahtevala, naj razišče in

predsedstvu PZS dá poročilo o tem, kako je iz pisarne PZS prišlo na novinarske mize pismo Vikija Grošlja, posebna komisija, v kateri so **Aleksander Čičerov** kot predsednik, kot člani pa **Janez Jeglič**, **Stane Belak-Šrauf**, **Franci Savenc** in inž. **Bojan Pollak**, pa naj razsodi o obtožbah iz pisma, ki ga je napisal Viki Grošelj. Do zaključka redakcije smo zvedeli, da se je komisija sestala le enkrat, da je iz nje izstopil Franci Savenc in da še ni sprejela stališča, ker še ne pozna vseh podrobnosti.

Medtem ko člani komisije preučujejo razmere, ki so pripeljale do teh alpinističnih zapletov, se v zadevi javno oglašajo tako neposredno prizadeti kot nekateri drugi, ki hočejo mešati te alpinistične štrane. Nekateri slovenski časniki so na velikonočni ponedeljek dobili anonimno pismo, pod katerim je bil (s pisalnim strojem) podpisan predsednik PZS **Andrej Brvar** in na ka-

terem je bil tudi (fotokopiran) žig iz pisarne Planinske zveze Slovenije. Neznani pisec (predsednik Brvar ni bil, to je osebno povedal) očita načelniku KOTG nekatera skorajda kriminalna dejanja, ki naj bi jih novinarji raziskali.

Med slovenskimi alpinisti - o tem ni nobenega dvoma - močno vre. Morda je celo prav tako. Ko se bodo stvari do konca razčistile, ko bodo vrhunski alpinisti naposled soodločali o vrhunskih slovenskih alpinističnih ciljih, ko bo za do-ločen del denarja lahko vsak plezal, kamor in kakor bo hotel, ko bodo stvari pojasnjene, ko bo vsak lahko drugemu odkrito pogledal v oči, bo slovenski alpinizem nemara spet dobil krila, ki so mu zdaj zaradi teh peripetij vsaj nekoliko porezana.

Planinski vestnik bo o razpletu te afere še podrobno poročal.

POGOVORI DAJEJO UPANJE, DA SE BO NEKAJ PREMAKNILO

SABLJANJE NA ALPINISTIČNI SCENI

ANDREJ BRVAR

Polemika, ki se je razvila okrog odkritja, da je **Tomo Česen** podkrepil svoj vzpon na Lotse v francoski alpinistični reviji *Vertical* št. 28 leta 1990 s fotografijama **Vikija Grošlja**, je odkrila javnosti več problemov in značilnosti alpinizma.

Polemika se je razplamtela tako silovito zato, ker je ušla nadzoru. Reakcij vpletenih ni bilo mogoče nadzorovati in usmerjati tisti hip, ko je sporočilo, ki ga je Viki Grošelj prinesel na Planinsko zvezo Slovenije, »ušlo« v javnost. Ta trenutek pustimo ob strani, kdo od protagonistov je bil najbolj zainteresiran, da prvi sproži vihar v javnosti. Bolj pomembno je spoznanje, da sta oba alpinista, potegnjena v polemiko, dokazala, da so vrhunski ustvarjalci **svojo stvar** pripravljeni z vso silovitostjo in energijo, ki jo imajo, braniti do poslednjega vlakna. Pri tem so tudi pripravljeni zamižati na eno oko. Samo tako si lahko razlagamo ravnanje Toma Česna, ki je pristal na zlorabo tujega diapozitiva v obdobju, ko je branil svoj vrhunski vzpon na Lotse. In v ta kontekst tudi lahko umestimo špekulacije o časovnem sovpadanju afere z jasno izraženimi dvomi, da Grošljev načrt, ki ga podpira Komisija za odprave v tuja gorstva, ni vrhunski cilj, pač pa njegov osebni konjiček.

PRVE TAKTIČNE NAPAKE

Česen se je polemike lotil nerodno, čeprav je imel na razpolago nekaj časa. To preseneča, saj je profesionallec v pravem pomenu besede. Lotse je medijsko dobro vnovčil, pa tudi alpini-

zem mu je že nekaj časa poklic. V Slovenskih novicah je pripravljano razkritje, ki pa z avtorja pricurjanega sporočila to ni bilo, začel s silovito protiobrambo, ko ga ni odkrito še nihče napadel: »Česen brani vzpon«. V članku je mimogrede pahnul na drugi breg Grošlja in Škarjo; prvega z vprašanjem »Mar tudi Viki Grošelj dvomi o Lotseju«, drugega pa s »Kakšne karte igra **Tone Škarja**, prvi mož slovenskega odpravarstva«. Oba izzvana sta se odzvala in priča smo bili plesu pisem, tiskovnih konferenc, pojasnil in sporočil. Ugibamo samo lahko, ali ni Česen naredil taktične napake, kajti zaveznike v svojem boju bo verjetno še potreboval. Morda se je z dodatnim dokazom, ki ga je dobil v obliki pisma iz Amerike, počutil dovolj močnega, da je ubral take korake. Dvom o Lotseju pred leti ni vzniknil na slovenskih tleh, pač pa med alpinističnimi velesilami. Končno sodbo in piko na i bodo dale predvsem te. Slovenski alpinizem si je v teh nekaj letih sicer okrepil svoj vpliv na mednarodno alpinistično javnost, vendar so naši uspehi ta hip še vedno večji kot pa naš vpliv med alpinističnimi krogi. Če velikim zadoštuje beseda, da se jim verjame, morajo majhni premagati tudi zavist in nejevernost velikih.

Razkritje afere z diapozitivi je sovpadalo s pričakovano polemiko po Česnovi oceni Grošljevih podvigov v TV oddaji *Podarim-dobim* in Škarjevem posegu zgovornega naslova *Alpinizem s sabljo*. Ker je bil Česen out, so bili aktivirani vrhunski alpinisti, ki so se očitno postavili na njegovo stran, obenem pa odprli tudi nekatera relevantna vprašanja in zahteve. Če je en

del njihovega sporočila povsem legitimen in mu ne kaže oporekati, pa so ponesrečeno zastavili svoje ime za Česna, češ, napad nanj je napad na nas. Eno od glavnih razkritij tistih dni je bilo odkritje neetičnega dejanja v alpinizmu, ki se je zgodilo Česnu. Zato tako kategorično mnenje pušča v javnosti dvom, ali so vrhunski alpinisti v očitjanju tega dejanja prepoznali napade na kriterije alpinizma. Če bi to bilo res, potem se spreminjajo nekdanje tradicionalne vrednote alpinizma, kjer je predvsem beseda stvar časti alpinista. Poleg tega pa morajo podpisniki sporočila upoštevati, da se »javnim« ljudem, kar Česen nedvomno je, bolj gleda pod prste kot drugim, zato pri njih navidez sicer drobno manipulacijo javnost drugače ocenjuje kot pri navadnih smrtnikih.

ALPINISTIČNI DESETEROBOJ

Zahteva devetnajstih alpinistov, da vrhunski alpinisti sodelujejo pri nastajanju programa vrhunskega alpinizma, je povsem logična in sprejemljiva. V bistvu je ta poziv znanilec, da postaja alpinizem v vseh pogledih enakovreden drugim razvitim športom. Še včeraj so alpinisti materialna sredstva za svoje odprave zvečine nabirali sami. Sedaj pa se je očitno formirala menedžerska ekipa na čelu s Škarjo, kar pomeni, da prihaja v odpravarstvu do delitve dela. Upamo le, da ta ne bo povzročila, da bo v prihodnje spremljevalcev na ekspedicijah več kot pa tistih, ki bodo garali na gori. Tudi nekatera razčiščevanja v Planinski zvezi, komu od alpinistov pripada denar, ki ga le-ta dobi za program vrhunskega alpinizma, kažejo na to, da dobri po kvaliteti želijo sodelovati pri postavljanju meril.

V podtonu njihovih zahtev je zaslediti željo po preskoku v profesionalizem. Tu je čutiti njihovo idealiziranje tega problema, kajti odločitev o profesionalni poti v športu ni zgolj športnikova, temveč in predvsem na strani kapitala, ki mora najti v tem angažmanu podjetniški interes. Alpinizem ima pri nas zelo omejene možnosti. Slovenski trg, po zahodnih kriterijih velik za veliko mesto, je premajhen, da bi proizvajalci opreme našli interes v profesionalnem angažmanu alpinista. Pa tudi v svetovnem alpinizmu se pretaka neprimerno manj denarja kot v tistih športih, s katerimi se radi primerjamo v materialnem pogledu. Ostane še država, kamor se v zadnjem času tako ali tako zgrinja vse, kar ne more uspeti na trgu. Enemu je tu že uspelo, nekateri imajo polovične aranžmane, trije pa čakajo, da se bodo uresničile dane obljube. Nekatera znamenja kažejo, da bo do poletja uspelo na slovenskem prostoru štirim živeti samo od alpinizma. To pa je verjetno blizu zgornje meje, ki jo prenese slovenski prostor.

Da pa alpinizem deluje kljub vsemu na slovenskih tleh in prostoru, ki je velikokrat kulturno pritlehen, so veliki dokazali z zavistjo, ker v letošnjem Podarim-dobim nastopa od alpinistov Grošelj. S tem, pa tudi z drugimi izjavami oporekajo vrhunskost njegovemu cilju. V alpinizmu so si izbrali visoke cilje, včasih nedosegljive, vendar pa jim veličina, ki izhaja iz njihove dvignjenosti nad povprečje, ne daje mandata, da bi bili kratkovidni. Sami na predavanjih o svojih podvigih spoštljivo govorijo o vršacih, ki so okrog njih ali pa malo pod njimi. Zakaj ne bi tako gledali tudi takrat, ko so v dolini! Deseteroboj v atletiki gotovo ni postavljen zato, da bi sprinterji zviška ocenjevali deseterbojce. Po naključju ali ne pa to nasprotovanje prihaja v času, ko je z Grošljem Planinska zveza Slovenije pričela uveljavljati drugačen model delitve sredstev od akcije: ne več posamezniku direktno, pač pa za posameznikov vrhunski program v alpinizmu. Tak pristop prej ni bilo mogoče uveljaviti.

UJETNIKI DANAŠNJEGA ČASA

Poseg osemnajstih velikih alpinistov in alpinistke pa odkriva še eno temno plat slovenskega alpinizma: organizacijsko zaostaja za dosežki v stenah. V Planinski zvezi Slovenije obstajata Komisija za alpinizem (KA) in Komisija za odprave v tuja gorstva (KOTG). Če fantje in dekle niso mogli izraziti svojih interesov organizirano, pač pa so to storili spontano, potem je to slaba slika predvsem za njihovo krovno organizacijo - Komisijo za alpinizem (KA). Nerazmejene in nejasne pristojnosti in krog delovanja obeh komisij, gasilsko reševanje odprtih vprašanj pri KA bolj kažejo na organizacijsko revščino KA kot na ekspanzivnost KOTG. Zato se je vedno več vprašanj pričelo reševati (kopičiti) v KOTG oziroma pri njegovem vodji. Pri vsakodnevnem reševanju težav je pod časovnim pritiskom prihajalo do konfliktov. Zavaljo Škarjeve nepopustljivosti in pronicljive odrezavosti ter načelnosti pa so največkrat v sporu potegnili kratko prizadeti alpinisti. Grenkoba porazov v besednih dvobojih se je pri nekaterih kopičila in iskanje priložnosti za povračilno dejanje je tlelo leta. To dejstvo pojasnjuje sicer pisano (poznalci razmer v alpinizmu pravijo protislovno) sestavo devetnajstih vrhunskih alpinistov. Zato je bilo to sabljanje na sceni pričakovano in na neki način nujno. V tem pogledu je Škarja v podobni zadregi kot oče, ki se prvič sooči z odkritim uporom odrasčajočega sina: ali ga bo jemal še naprej kot otroka ali kot enakovredno odraslo osebo.

Ne gre pa pozabiti še nečesa. Še nedolgo tega smo spravili skupaj le eno ekspedicijo na leto, za leto 1993 je v programu KOTG več kot dvajset poskusov. Vsak projekt ob načrtovanju in

izvedbi rojeva vprašanja, ki jih je potrebno v miru prežvečiti v dolini. Že nekaj let pa za mirno in resno analizo brez čustev, ki jo lahko dá časovni odmik, zmanjkuje časa. V tem so alpinisti tudi ujetniki današnjega časa.

Na te polemike planinska organizacija ne more gledati zviška, češ da gre za medsebojne obračune sicer nenavadnih in posebnih ljudi. Na proslavi ob 100-letnem jubileju v Cankarjevem domu je bilo rečeno, da je slovenska planinska organizacija z alpinizmom postala svetovna. Obenem alpinisti v mnogočem kreirajo in usmerjajo razvoj gornišstva. Vsebinska vprašanja, ki jih je navrgla polemika - resda ne v vseh pogledih viteška - se lahko rešijo le znotraj organizacije. Delovanje komisije in intenzivni pogovori Predsedstva PZS, Komisije za alpinizem in Komisije za odprave v tuja gor-

stva ter predstavnikov alpinistov dajejo upanje, da se bo nekaj premaknilo.

Ker se je v polemiki vrtelo toliko različnih interesov (na prizorišču so bili domala vsi, ki jih v alpinizmu kaj žuli), je v medijih nastala dobra godlja. Kdor polemike ni spremljal od začetka, se je hitro zgubil. V očeh večine planincev, ki gledajo na alpinizem romantično, so alpinisti napol bogovi oziroma vsaj snežni principi. Zato sta bili zanje takšno prerekanje in razkrita afera silovito negativno presenečenje. V tistih dneh, ko se je polemika že malo polegala in so bili glavni akterji že upehani ter vidno spravljivi, je eden od resnih in uglednih novinarjev pripomnil: »Toliko gnoja, kot ste ga v zadnjih dneh razkrili v alpinizmu, je v redkokaterem slovenskem hlevu.«

ŠEST ALI SEDEM SLOVENSKIH ALPINISTIČNIH SMUČARJEV GRE V HIMALAJO

»SKI 8000« Z VRHA ŠIŠE PANGME

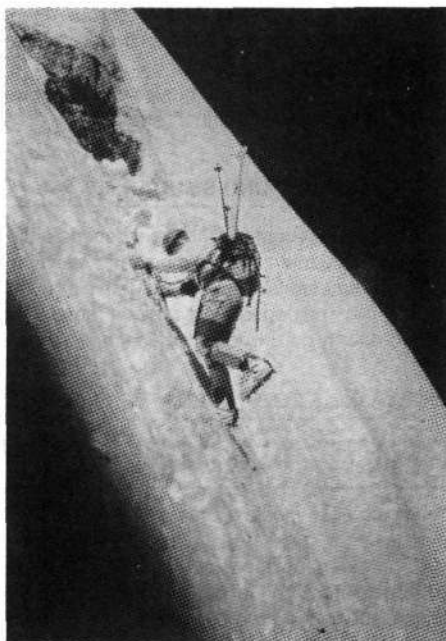
Pred jesenjo odide na pot v Tibet slovenska alpinistična odprava, ki ima posebne cilje: njeni člani se nameravajo smučati z vrha 8046 metrov visoke Šiše Pangme. Na pot bo odšlo šest ali sedem alpinističnih smučarjev, ki so odpravo imenovali »Ski 8000« in o njej zapisali: »Po odličnih dosežkih slovenskih alpinistov v Himalaji in glede na priljubljenost smučanja pri nas smo si tudi mi zaželeli, da dokažemo svoje sposobnosti. Ker še nihče izmed Slovencev ni smučal s takšnih višin, je to za nas svojevrsten izziv. Hkrati pa se ne moremo opreti na izkušnje drugih, saj teh skorajda ni. Spust s smučmi z vrha Šiše Pangme bo dobil pravo mednarodno veljavo, saj naša ideja ni samo spust z vrha, temveč tudi prvi resen poskus v Himalaji, da presmučamo ekstremno težavno smer z 8000 metrov.

Želja in cilj odprave je smučanje po Centralnem ozebniku v severni steni Šiše Pangme. Ta smer je bila prvič preplezana 1988. leta. Naklon grape dosega tudi 55 stopinj in poteka skoraj z vrha gore. Tudi če bi prestavili to smer k nam v Alpe, se je ne bi sramoval noben ekstremni smučar.«

KDO BO ŠEL NA ODPRAVO?

Vodja naše prve himalajske smučarske odprave bo **Matej Kranjc**, 36-letni alpinist in ekstremni smučar. Razen po smereh v naših gorah je smučal s Kitarja v Andih in s Pika Komunizma v Pamiirju, obe smeri pa je presmučal skupaj z Luko Karničarjem.

Zdravnik in hkrati pomočnik vodje je gorski vodnik, alpinistični inštruktor in letalec z zmajem in

Plezanje po strmem ozebniku - in nato smučanje po isti strmini, na kateri ne sme biti nobene napake in nobenega padca

padalom **dr. Iztok Tomazin**, star 33 let. Naštevaje vseh njegovih zares velikih uspehov bi bilo predolgo: šestkrat je plezal v Himalaji, bil je v Pamiirju, Kanadi in ZDA. V prostem letenju z zmajem je postal prvak Jugoslavije. Je pisec treh knjižnih del. Med drugim je opravil nekaj ekstremnih spustov v naših gorah, največ v njemu domačih Karavankah.

Član odprave je **Luka Karničar**, rojen leta 1956, znani smučar in alpinist iz številne alpinistično-smučarske družine. Je gorski vodnik, alpinistični inštruktor in reševalec. Smučal je z Elbrusa v Kavkazu, skupaj z Matejem Kranjcem pa s Kitarja in s Pika Komunizma.

Njegov mlajši brat **Andrej Karničar**, rojen leta 1970, se - enako kot vsi v družini - ukvarja z alpinizmom že od mladega. Presmučal je precej težavnih smeri in prismočal z zanj najvišjega vrha Mont Blanca.

Tretji član odprave je **Dejan Ogrinec**, rojen leta 1964. V okviru alpinizma se je posvetil skoraj izključno ekstremnemu smučanju. Doma ima uspehe v veliko smereh, bil pa je tudi v Andih in Pamiirju. Njegov spust z Artesonraja je najtežji slovenski spust v tujih gorstvih.

Najmlajši, Benjamin odprave, je **Urban Golob**, ki se je rodil leta 1970. Opravil je številne vzpone, saj je že zelo zgodaj začel plezati in smučati skupaj z očetom Janezom. V športnem plezanju je dosegel IX. stopnjo, bil je z alpinistično odpravo v Andih in je bil član odprave na Nanga Parbat leta 1990.

Rezervni član odprave je **Andrej Zorčič**, rojen leta 1962. Tudi on se v alpinizmu posveča predvsem ekstremnemu smučanju. Verjetno je prav on pri nas presmučal največ smeri, uspehe pa je imel tudi v Pamiirju in Andih.

KAJ JE ALPINISTIČNO SMUČANJE?

Kot vemo, je ekstremno smučanje panoga alpinizma, ki združuje zimski alpinizem z odličnim znanjem smučanja. Tako torej alpinisti priplezajo po - najpogostejše - plezalni smeri na greben ali vrh gore in nato smučajo po strmih

plezalnih smereh, se pravi po grapah, ozebnikih, grebenih in pobočjih.

V naših hribih se je takšno smučanje pojavilo leta 1972, morebiti pa že prej, vendar podatkov o zgodnejših nimamo. Pozneje se je ta lep in nevaren šport pri nas kar lepo razvil, tako da je zdaj presmučanih že večina smučarsko primernih alpinističnih smeri. Naši alpinisti-smučarji so opravili vrsto težavnih smučanj tudi v tujih gorstvih, tako v Centralnih Alpah, južno-ameriških Andih, Pamirski Himalaji, edino v »pravi« Himalaji še niso smučali. Doma so naši smučarji-alpinisti presmučali smeri do najvišje alpinistično-smučarske težavnostne stopnje. Kaj več ni uspelo presmučati niti vrhunskim ekstremnim smučarjem drugje po svetu. Poznavalci trdijo, da se slovenski ekstremni smučarji s svojimi dosedanjimi dosežki lahko postavijo ob bok uspehom slovenskih vrhunskih alpinistov, le da o dejavnosti prvih ljudje ne vedo prav veliko.

Seveda ima smučanje z najvišjih gor na svetu dodatno razsežnost: ena od težav smučanja s himalajskih vrhov je redek zrak, zaradi česar je oteženo dihanje, zmanjšana je sposobnost koncentracije, svoje pa naredijo še izredno nizke temperature in močni vetrovi. Ti ekstremni pogoji so vzrok, da do sedaj ni bilo veliko smučarskih spustov z najvišjih himalajskih vrhov. Morda so prav zaradi tega smučali doslej le s štirih osemtisočakov - pa še to z vsakega le po enkrat.

Slovenski ekstremni smučarji bodo poskusili splezati na vrh Šiše Pangme, ki je edini od osemtisočakov popolnoma na kitajskem ozemlju, z vrha pa se nameravajo smučati, kot že rečeno, po Centralnem ozebniku v severni steni gore.

MINEVA 40 LET OD PRVENSTVENEGA VZPONA NA MOUNT EVEREST

PRVIČ NA VRHU SVETA

Debelo oblečani postavi z maskama za kisik na obrazih se 29. maja 1953 z veliko težavo vzpenjata po ledenem pobočju, korak za korakom: **Edmund Hillary** in **Šerpa Tenzing**, člana britanske odprave pod vodstvom **Johna Hunta**. Uspel jima je podvig brez primere: zadnjih 350 višinskih metrov do vrha Mount Everesta sta priplezala brez postanka, v enem pohodu.

DARILA ZA BOGOVE

»Greben se je razvijal na desno,« opisuje ta del poti Hillary v svoji knjigi »Prek 8000«. »Za visoko vzpetino, za katero sva mislila, da je vrh, je stala nova, višja. Bila sva zelo izmučena in Tenzing je napredoval s težavo, sam pa sem že dve uri vodil in klesal stopničke. Skušal sem

napredovati samo z derezami, bilo pa je prenevarno in moral sem klesati še naprej. Obupan in živčno strt sem začel dvomiti v zmago, končno pa se mi je zazdelo, da je guba pred nama res zadnja. V daljavi je bila namreč že vidna nepregledna planota Tibeta. Po tankem robu je pot vodila na snežno kupolo, ki je bila lahko samo vrh, kakih 10 do 12 metrov nad nama. Stopil sem na tanki rob in z močnimi udarci preveril njegovo trdnost, medtem ko me je Tenzing varoval. Vzdržala je in po nekaj korakih sva bila na vrhu.«

Šerpa Tenzing pa je te zadnje korake popisal nekoliko določneje: »Lahko sem hodil le po eno minuto, nato sem moral pet minut počivati. Če sem pljunil, je moja slina padla na tla kot sneg.«

Dobrodošlica za Hillaryja in Tenzinga, ko sta se po vzponu na Everest vrnila v Katmandu

Hillary je v svoji knjigi potem nadaljeval: »Pomislim sem na vse tiste, ki so z mnogo slabšo opremo prišli do 8500 metrov visoko in še posebno na **Malloryja in Irvina**, ki sta 30 let prej izginila. Brez posebnega upanja sem iskal kakšen znak, ki bi razkril morebitno osvojitev vrha pred nesrečo.«

In potem piše dalje: »Na vse strani so se dvigali mogočni vrhovi Himalaje. Slikal sem in slikal, medtem pa je Tenzing izkopal v snegu majhno luknjo in vanjo spravil nekaj čokolade, peciva in sladkorja kot darilo bogovom Čomolungme.« - Vanjo je spravil tudi rdeče-modri svinčnik, ki mu ga je dala na pot hčerka Nime, Hillary pa je poleg položil majhno črno mačko iz blaga. Potem je luknjo zagrebel, poleg pa sta zmagovalca Everesta zasadila cepin z zastavami OZN, Velike Britanije, Nepala in Indije.

»Segla sva si v roke, toda to ni bilo dovolj za Everest,« je **Tenzing Norgay** pripovedoval **J. R. Ullmanu**, avtorju knjige »Tenzing, zmagovalca Everesta«. »Vzdignil sem roke v zrak, nato sem jih vrgel okrog Hillaryja in tolkla sva drug drugega po hrbtu, da sva bila skoraj brez sape, čeprav sva vdihavala dodaten kisik iz jeklenk.« - Tako se je spominjal tistega 29. maja 1953, ko se je po sedmih neuspešnih vzponih (prvič leta 1935) osmič le povzpел na najvišjo goro sveta.

SKRBN O NAČRTOVANA ODPRAVA

Zmaga britanske himalajske odprave leta 1953 je bila velik del zmaga opreme, organizacije in metode, zmaga znanja nad naključjem. Sedem najboljših britanskih alpinistov je sodelovalo,

ogromno denarja je šlo za to odpravo, skoraj osem ton tovora so vlekli pod goro in na njo, s seboj so imeli preizkušene dihalne naprave, pa lestve, oddajnike, zdravnike in domala vojaško strogo poveljstvo polkovnika H. C. J. Hunta.

Dne 21. maja tega leta so na Južnem sedlu pod Everestom postavili osmi višinski tabor ter do tam znosili več sto kilogramov hrane in opreme. Od tam naj bi prva skupina alpinistov prodrla do višine 8600 metrov in še zadnjič preizkusila dihalne naprave, naslednja skupina pa naj bi šla »do konca«, če bi prvi skupini podvig uspel.

Deveti višinski tabor so postavili na nadmorski višini 8500 metrov. Pet plezalcev je prišlo do tja. Nadelali in nasekali so pot dvema, da sta prišla do tja in tam prespala. To sta bila Šerpa Tenzing in Novozelandsčan Hillary. Drugi so se umaknili na sedlo. Človek dotlej še nikoli ni taboril tako visoko. Za večerjo sta pojedla juho, sardine, kekse in sadje in se kar oblečena spravila v spalni vreči. Hillary si je le sezul čevlje, ki pa jih je moral zjutraj celo uro smoditi in tajati, da jih je odmrznil.

Vstala sta ob štirih zjutraj tistega 29. maja 1953, skromno pozajtrkovala in ko je Hillary od-tajal čevlje, sta ob pol sedmih krenila. Sprva na »poti« ni bilo nobene skrivnosti, kajti Tenzing je tod že hodil. Bilo je sončno in mirno vreme. Trideset metrov pod vrhom so bile zadnje gole skale, od katerih sta si nabrala nekaj kamenčkov in si jih spravila v žepe za spomin. Vsako minuto sta »popila« tri litre kisika iz jeklenk.

Ob 11. 30 sta stopila na vrh: Hillary sicer nekaj korakov pred Tenzingom, toda ker sta bila v navezi, velja to, kot da bi skupaj stopila na vrh. Stala sta na »lepem, simetričnem snežnem stožcu« in snela maski...

ŠVICARJEM GRE POLOVICA SLAVE

Kakšen dan ali nekaj dni pozneje je polkovnik Hunt, vodja odprave, poslal v Evropo dve brzojavki. Prva je bila kajpada namenjena angleški kraljici, ki so jo prav tiste dni okronali: to naj bo, je napisal, naše darilo za kronanje. Drugo brzojavko je poslal v Švico in je bila enako kratka in nedvoumna kot prva, namenjena pa je bila švicarskim alpinistom: »Dobra polovica slave gre vam.«

Prve dni junija leta 1952, približno leto dni pred tem torej, se je izpod vrha in z vzhodja Everesta vrnila švicarska alpinistična odprava, katere nekateri člani so se srečali z angleškima alpinistoma Huntom in Hillaryjem. Angleža je najbolj zanimalo delovanje dihalnih aparatov in nekatere podrobnosti o vzponu. S Švicarji je bil takrat tudi Tenzing, ki je priplezal do višine 8550 metrov.

Švicarski alpinist **Ramond Lambert** je 28. maja 1952 stal komaj 280 višinskih metrov pod vrhom Everesta. V svoj dnevnik je naslednje dni zapisal: »Neznano božanstvo mi je poslalo skrivnostno sporočilo: Pojdi nazaj! Umik je zmaga! - Če se ne bi odzval temu klicu, bi delil usodo Malloryja in Irvina, ki sta leta 1924 šla naprej in izginila.«

Švicarsko majsko odpravo je močno oviralo zelo slabo vreme in slabo delujoči aparati za kisik. Kot da bi slutili, da bi jih že naslednje leto lahko prehiteli Britanci, so Švicarji to leto 1952 poskusili še enkrat, po monsunu, tik pred zimo. Le malo je manjkalo, pa bi bil Everest osvojen natančno sto let potem, ko so ga geodeti britanske Indijske družbe izmerili, ga proglasili za najvišjo goro sveta in ga imenovali po svojem nekdanjem direktorju **siru Georgu Everestu**. Vendar ni uspel niti drugi švicarski poskus. Švicarji so prišli do višine 8100 metrov in se umaknili pred 40 stopinjami mraza in viharim vetrom. Tisti, ki so se mogli, so se umaknili v dolino, nekateri so za vedno ostali na gori.

STO LET VZPONOV NA EVEREST

Sicer pa je zgodovina osvajanj najvišje gore sveta stara natančno sto let (če ne upoštevamo tistega datuma, ko so goro že pred tem izmerili). Leta 1893 je namreč Anglež **Bruce**, takrat najboljši poznavalec Himalaje, pripravil natančen načrt za vzpon na Everest. Vendar nista niti Tibet niti Nepal dovolila prehoda in alpinisti so morali čakati do leta 1921: do takrat noben Evropejec ni prišel Everestu bližje kakor 80 kilometrov. Leta 1913 se je sicer kapitan **Noel** skrivaj podal v Tibet, vendar so mu zagrozili s smrtjo in se je vrnil praznih rok. Leta 1921 pa je bila prva prava odprava, angleška kajpada, kajti Angleži so bili takrat še gospodarji Indije, sode sede najvišjih gorá na svetu. Mallory je prišel

Zahodni greben in jugozahodna stena Everesta

Foto: Tone Škarja

prek Tibeta na Severno sedlo na višini 6985 metrov, člani odprave so raziskali doline pod Everestom in sestavili dragocena poročila, ki pa zaradi prvih žrtev, ki jih je zahtevala gora, niso bila optimistična, ampak prej odločno črnogleda.

Leto dni pozneje so alpinisti prvič priplezali na Everestu nad 8000 metrov visoko (8326 m), med sestopom pa je umrlo kar sedem višinskih nosačev-šerp.

Nadvse pomembna je bila angleška odprava leta 1924, ko sta alpinista Mallory in Irvin brez kisikovih mask priplezala do višine 8572 metrov in sta bila dokazano komaj 300 višinskih metrov pod vrhom, preden sta izginila v megli. Do današnjih dni je ostala uganka, ali sta takrat nemara celo priplezala na vrh in se smrtno ponesrečila med sestopom. Tenzing in Hillary sta leta 1953 na vrhu natančno preiskovala, da bi morda našla kakšno sled, vendar nista nič opazila. Pač pa so že leta 1933, devet let po vzponu nesrečnih alpinistov, našli precej pod vrhom Everesta Malloryjev cepin.

V naslednjih treh desetletjih je bilo več poskusov plezanja proti vrhu, med njimi tudi nekateri nenavadni. Aprila leta 1933 je letalec **Houston** dvakrat preletel vrh Everesta in posnel precej fotografij, ki so bile alpinistom pri poznejših vzponih v veliko pomoč. Leto dni pozneje pa je bil tod močan potres, ki so ga Nepalci pripisali oskrnjenju svete gore. Kljub temu so bili An-

gleži še kar vztrajni in so še isto leto spet poskusili priti na vrh, vendar so se morali zaradi slabega vremena umakniti z višine 8572 metrov.

SAMOTNI IN NESREČNI PLEZALCI

Leta 1934 se je samotni in sanjavi Američan **Wilson** preoblekel v Tibetanca, najel tri nosače in sam poskusil priplezati na vrh. Bil je prepričan, da si bo z dolgotrajnim postom tako okrepil telo in dušo, da bo pozneje v višinah zdržal brez hrane. Ko so nosači spoznali njegovo miselnost, so mu neko noč pobegnili in sam je nadaljeval pot. Leto dni pozneje so ga našli zmrznjenega 6400 metrov visoko v gori.

Leta 1942 je Američan **Scott** z vojaškim letalom med vajami letel skoraj tik nad vrhom Everesta in napravil tako dobre fotografije, da so alpinisti pozneje natančno vedeli, kaj lahko pričakujejo okoli vrha. - Leta 1947 je prek Tibeta skrivaj prišel s svojo odpravo Kanadčan **Denman**, vendar le do višine 7200 metrov, nakar se je moral umakniti. Takrat so tudi Kitajci za dolgo časa popolnoma zaprli Tibet, ki je prišel po vojni pod njihovo nadzorstvo, in odprave so morale poiskati poti iz Nepala. Leta 1951 so pod goro spet prišli Angleži in se morali spet brez uspeha umakniti. Hillary je takrat izjavil: »Vzpon sploh ni mogoč!«

Leta 1952 naj bi bili na pobočjih Everesta poleg Švicarjev tudi Rusi: menda naj bi se proti vrhu podali s tibetanske strani, vendar na vrh niso prišli. Pač pa naj bi jim takrat gora vzela veliko

plezalcev. Ta vest ni bila nikoli niti potrjena niti ovržena.

In potem je prišla zmagovita Huntova odprava, ki je navdušila svet in še predvsem Angleže. Angleška kraljica je vodjo odprave Hunta in alpinista Hillaryja, Angleža torej in Novozelandsca iz Commonwealtha, povzdignila v plemiški stan (postala sta »Knight Commander of the British Empire«), Šerpu Tenzingu pa je podelila Jurjevo medaljo.

Sicer pa je bil Everest drugi osemtisočak, na katerega je stopila človeška noga. Tri leta pred tem, 3. junija 1950, sta na Anapurno kot prvi osemtisočak stopila dva člana francoske odprave. Le dober mesec pozneje kot na Everest je **Hermann Buhl**, avstrijski član nemške odprave, priplezal na Nanga Parbat, leta 1954 sta bila dva Italijana na K-2 ter en Šerpa in dva Avstrijca na Čo Oju, leta 1955 sta bila dva Francoza na Makaluju in dva Britanca na Kangčendzengi, leta 1956 en Šerpa in en Japonec na Manasluju, dva Švicarja na Lotseju in trije Avstrijci na Gašerbrumu, leta 1957 štirje Avstrijci, se pravi celotna odprava, na Broad Peak, leta 1958 dva Američana na Hidden Peak ali Gašerbrumu I, leta 1960 dva Šerpi in štirje Švicarji na Daulagiriju ter naposled šele leta 1964 kar deset članov kitajske odprave na Šiša Pangmi.

Niso še bili splezani vsi osemtisočmetrski vrhovi, ko so prišle na vrsto visoke himalajske gore. Teh je še precej več, kot je najvišjih vrhov in jih zlepa ne bo zmanjkalo.

Vsi planinci smo zavarovani

Zaradi planinske članarine, ki je letos drugačna, kot je bila prejšnja leta, dobiva pisarna Planinske zveze Slovenije vprašanja svojih članov o zavarovanju. Tajnik Planinske zveze Slovenije **Janko Pribošič** v Obvestilih PZS odgovarja takole:

Vsi člani planinskih društev so zavarovani za primer nezgodne smrti ali invalidnosti, ki nastane pri vsaki planinski dejavnosti. Člani, ki so plačali članarino A, dobijo v primeru invalidnosti tolarско protivrednost 6000 nemških mark odškodnine - zavarovalnine, v primeru smrti pa njihovi svojci protivrednost 3000 mark, medtem ko dobijo člani B in C v primeru invalidnosti protivrednost 4000 in v primeru smrti njihovi svojci protivrednost 2000 mark.

V primeru nezgode, svetuje tajnik PZS, izpolnete obrazec »Prijava nezgode« (dobite ga v PZS ali pri vseh enotah zavarovalnice Adriatic) in ga pošljete na PZS. Tam ga po-

trdijo in pošljejo zavarovalnici. Svetujemo, pravi Janko Pribošič, da obrazec pošljete tudi v primeru, ko bo zdravljenje predvidoma dolgotrajnejše in bo zdravnik lahko ugotovil posledice poškodb morda šele čez več mesecev. Takrat pošljete PZS ali zavarovalnici (Adriatic, Tržaška 118, Ljubljana) končno zdravnikovo ugotovitev.

Vsi člani A (tisti, ki so plačali članarino A) so zavarovani za stroške reševanja v evropskih gorah. Pred odhodom je treba izlet oziroma turo prijaviti v pisarno PZS, lahko tudi po pošti, in sicer na posebnem obrazcu, na katerem so podatki o zavarovancu in turi. Pri zahtevi za reševanje v tujih gorah zadošča izjava, da je poškodovanec zavarovan pri PZS. Reševalne službe iz tujine pogosto sicer pošljejo račune za reševanje ponesrečencu, ki pa naj jih po prejemu s priporočeno pošto pošlje Planinski zvezi Slovenije, ki bo potem uredila vse, kar bo potrebno.

KOST ZA GLODANJE

STANKO KLINAR

Kdor nese dvajsetkilogramski nahrbtnik na Triglav, a drugače neobremenjen pogleda sončni zahod nad Planino pri jezeru (ali Planino pri Jezeru, ali Planino Pri jezeru, ali planino Jezero, ali planino Pri Jezeru, ali planino Jezero, ali Planino jezero, ali Planino Jezero - ???) - kdor torej nese tak nahrbtnik in se koplje v lastnem znoju, mu je laže kot Franciju Savencu, ki pripravlja drugi natis četrte izdaje vodnika po Julijskih Alpah. Kdor se namreč okoplje v lastnem znoju in potem še v Bohinjskem jezeru, se skozi cankarjansko očiščenje in pomlajenje vrne v svet prerojen kot ptič feniks, **Franci Savenc** si pa na pravopisnih čereh do živega guli svoje jezikovno slovenistično domoljubje, in namesto feniksovega vzleta ga čaka prekoslej kakšna gorjača, da ga pobije na tla. Taki smo namreč Slovenci.

Gorjačo, namenjeno njemu, hočem v jezikovnem (dvo-/mnogo-) boju vnaprej prekrizati s svojo kostjo za glodanje:

KAKO PISATI IMENA PLANIN?

Predlagam:

1. Poskusimo črtati predloge: V Lazu (naj postane) - Laz, Planina pri Jezeru - Planina Jezero (glej točko 3), Planina na Kraju - Planina Kraj, Na Griču - Grič (glej točko 4), Na Javorci - Javorca, Na Kalcu - Kalc, Na Kalu - Planina Kal, Na Kotli - Planina Kotel, Na Kraju - Kraj, Na Lapoč - Lapoč, Na Polju - Polje, Na Rešlju - Rešelj, Na Slemenu - Planina Sleme, Na Strmah - Strme, Na Vojskéh - Vojské, Na Vresju - Vresje, Na Zgornjih Prodih - Zgornji Prodi, Pod Osojnico - Osojnica, Pri Tamarju - Planina Tamar, V Dolini - Planina Dolina, V Plazeh - Planina Plaz, V Prodeh - Planina Prodi, V Ravneh - Planina Ravni, Za Ciprnikom - Planina Ciprnik, Za Črnim vrhom - Planina Črni vrh, Za Malim vrhom - Planina Mali vrh, Za Migovcem - Planina Migovec, Za Osredki - (Planina) Osredki, Za Šavnikom - (Planina) Šavnik, Za Črno goro - Planina Črna gora.

Ko predloge črtamo, se večina imen oblikovno poistoveti z našo 4. točko spodaj, nekatera pa se (lahko) preoblikujejo tudi (ali predvsem) v smislu naše 2. in 3. točke.

(Zato so v tukajšnjih predelavah nihanja: ali bomo rekli Planina Kraj ali samo Kraj, Planina Osredki ali samo Osredki, Planina Črna gora ali (planina) Začrnagora, itd.)

Vendar ni toliko pomembno, v katero novo obliko prerazporedimo imena, kolikor to, da se

otresemo mestnika (petega sklona) in njegovega predloga, in da preidemo na imenovalnik (prvi sklon).

Če tega ne storimo, ostanejo težave:

- s sklanjatvijo in skladnjo (vsiljujejo se nesistemske formulacije kot »Kje leži Pod Osojnico?«, »Kako se pride do Pod Osojnice?« namesto naravnih »Kje leži Osojnica?«, »Kako se pride do Osojnice?«);

- in s pisavo (pri drugi, zlasti pa tretji besedi, zlepa ne bomo vedeli, ali se piše z veliko ali malo začetnico; pri »Planini na Kraju« se ponovi zgodba »Planine pri Jezeru«: Planina Na kraju, Planina Na Kraju, planina Na kraju, planina Na Kraju ???; podobno: Na Zgornjih Prodih, Na Zgornjih prodih, Planina Na Zg. P/prodih, planina N/na Zg. P/prodih???; včasih nas bega še prva beseda: »Kako se pride do P/pod Osojnice/Osojnice?«).

Glede na nihanja: namenoma je puščeno za razpravo, da bi dokončno obliko imena pomagali določiti tisti, ki imena poznajo od blizu, iz svoje vsakdanje prakse, tako rekoč kot jezikovni informanti, ki bi tudi pomagali določiti naglas.

Zelenci so zaščiteni

V septembrski številki 90. letnika Planinskega vestnika (PV 90: 370-374, 1990) sem že podrobneje predstavil Zelence z okolnim močvirjem kot izredno naravno znamenitost, prav tako pa tudi najrazličnejše interese, ki so ogrožali to naravno dediščino. Končal sem z željo, da bi lahko čimprej poročali o prepotrebem zakonskem zavarovanju Zelencev.

Moralo je priteči še precej vode iz izvira Save Dolinke, da se je ta želja uresničila. Po dolgoletnih prizadevanjih naravovarstvenikov je skupščina občine Jesenice oktobra lanskega leta razglasila Zelence z okolnim močvirjem za naravni rezervat. S tem so se povečale možnosti, da bomo ta izredni biološki, geološki, hidrološki in krajinski spomenik ohranili našim zanamcem.

Rezervat je razdeljen na ožje in širše območje. Ožje obsega Zelence ter močvirje in barje, širše pa travnike in njive okoli močvirja do ceste na severu in trase nekdanje železnice na jugu.

Na ožjem območju je prepovedan lov in ribolov ter nasploh uničevanje rastlinskega in živalskega sveta (izjema je zatiranje komarjev). Še naprej bo možen turistični obisk po sprehajalnih poteh, vendar bo potrebno nekatere obstoječe poti opustiti ali prilagoditi razmeram.

(Pravzaprav bi morali iti jezikoslovci in zemljepisci/kartografi na teren k informantom. Si bo kdo vzel čas?)

ZGLEDI, KI NAJ VLEČEJO

2. Po zgledih **Zajavor, Zajamniki, Zapotok, Zakotel, Zabrd, Zaprikraj, Zpleč** poskusimo metamorfozo:

Za skalo (naj postane) - Zaskala, Pod Mišelj vrhom - Podmišeljvrh, Za Črnim vrhom - Začrnivrh, Za Malim vrhom - Zamalivrh, Za Šavnikom - Zašavnik, Za Črno goro - Začrnagora, Za Greben - Zagreben, Za jezeri - Zajezeri, Za Kolom - Zakol (izg. zakóu), Za Kosmom - Zakosem, Za krajem - Zakraj, Za Liscem - Zalisec, Za Plečam - Zpleč, Za Robom - Zarob, Pod Osojnicjo - Podosojnica, Nad Sočo - Nadsoča. Lahko si mislimo, da pred imeni po novem rabimo dodatek »planina« (z malo začetnico, v smislu naše 4. točke): »planina Zaskala« itd., kjer je »planina« samo pojasnjevalni dodatek, ki pove, kateri reliefni pojav ime označuje, ni pa obvezni del imena. Če pa bi se ustalila in utrdila zveza »Planina Zaskala« in bi se izkazalo, da je nemogoče rabiti samo »Zaskala«, potem bo treba besedo »Planina« kot obvezni del imena dosledno pisati z veliko začetnico. (Kar pa je rahlo v nasprotju z našo 3. točko.) Moja želja je, da bi rabili ime Zaskala

itd. enako kot, recimo, Uskovnica (točka 4), torej sâmo, in le izjemoma s pojasnjevalnim dodatkom »planina«.

Kot rečeno pri 1. točki: stvar je odprta za razpravo, ki naj pomaga določiti eno ali drugo obliko. Ali pa se bo izbrana oblika tudi ustalila, bo odločala dejanska vsakdanja jezikovna raba v prihodnosti.

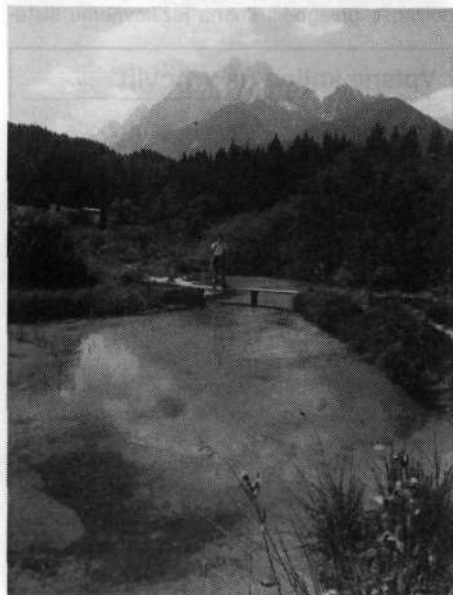
Rad pa bi opozoril, da moja predelava rešuje neurejeno vprašanje, katere od drugih besed v sedanjih rabi se pišejo z malo in katere z veliko začetnico (Za skalo ali Za Skalo?, itd.). Ko namreč pišemo imena skupaj kot eno besedo, vprašanja ni več.

RAZLIKOVALNA NALOGA PLANINE

3. Kjer se isto ime uporablja prvenstveno za nekaj drugega, naj tedaj, ko pomeni planino (in to je verjetno drugotna raba imena), pred imenom stoji beseda »Planina« - z veliko začetnico, ker je stalni del imena in prva beseda v imenu. (Beseda »Planina« ima tukaj razlikovalno nalogo in je obvezni del imena!)

Planina Jezero (samó Jezero je pač le jezero na tej planini. A tudi če lahko rečemo »Koča stoji na Jezeru«, »Pastirski stanovi na Jezeru«, »Šli smo čez Jezero« in mislimo pri tem planino, ne jezero, je še zmeraj bolje postaviti pred »Jezero« besedo »Planina«, ker ima »Jezero«

Na celotnem območju je prepovedano čolnarjenje in povzročanje hrupa (razen kmetijske mehanizacije). Prepovedano je vsako izvajanje melioracij, spremembe vodnega režima, spreminjanje naravne temperature in sestave vode.

Zelenci, v ozadju Ponce.

Foto: Igor Maher

Tudi vsaka gradnja je nedopustna. Vedeti moramo, da so v neposredni bližini Zelencev nekoč načrtovali celo gradnjo tovarne. Prepovedano je vsako odlaganje odpadkov. Prav smetišča so eden od večjih trenutnih problemov. Divja odlagališča smeti in odpadnega materiala se z vseh strani zajedajo v močvirje. Na severni strani so to dejavnost delno preprečili s postavitvijo cestne ograje, zato pa so se sedaj odlagalci bolj osredotočili na južne robove.

Tradicionalno kmetovanje bo na obstoječih površinah ohranjeno. Močno se bodo povečale možnosti za tako imenovani naravoslovni turizem, ki bi ga lahko vključili v turistično ponudbo bližnje Kranjske gore. Rezervat tako ne bo ovira, temveč celo pospeševalec razvoja.

Seveda pa je za dosego takega razvoja potrebno zagotoviti tudi širše varstvo Zelencev, torej tudi na območjih, kjer bi s pretiranimi posegi ali onesnaževanjem lahko škodljivo vplivali na Zelence. Problematičen je predvsem skalalni center v Planici.

Vsekakor upajmo, da bo zavarovanje pomagalo usklajevati okoljevarstvene z drugimi interesi. Običajno si vsi ti interesi sploh niso tako nasprotni. Ponavadi smo samo tako zelo ozko omejeni z domačim plotom, da ne vidimo, kaj je dobrega pri sosedu.

Igor Maher

premočan svojski pomen; torej: »Koča stoji na Planini Jezero«, itd.).

Planina Vodični vrh (samó Vodični vrh je kota 1621 m sz. nad planino; planina sama ima višino 1486 m).

Planina Viševnik (G. Viševnik je kota 1723 m jv. od planine; planina sama ima višino 1625 m). (So pa višinske kote Viševniki še drugod.)

Podobno še pri imenih Bala, Blegoš, Brdo, Čisovec, Črni vrh, Dol, Globoko, Krn, Kuhinja, Lom, Martuljek, Pekel, Plazje, Planina, Polovnik, Ravenca, Rut, Sleme, Suha, Suhi vrh, Tamar, Tosc, Trenta, Prisank, Vogel, Vršič, Zali potok, Zelenica, Loka, in gotovo še pri katerem.

(V praksi bo jezik(slo)vna strogost, s katero je formulirana ta točka, verjetno morala nekoliko popustiti in ne viti roke v grozi, če bomo napisali besedo »planina« z malo začetnico ali jo v jasnem kontekstu ob ponovitvi imena morda celo izpustili.)

VELIKA IN MALA PLANINA

4. Kjer ime pomeni samó planino, je beseda »planina« odveč, ker nima razlikovalne naloge. Če pa jo že kdo iz razlagalnih potreb (toliko, da pove, kateri reliefni element ime označuje) predpostavlja imenu, naj jo piše z malo začetnico:

Uskovnica (ali: planina Uskovnica)

(Npr.: »Šli smo čez Uskovnico«, ali »... čez planino Uskovnico«, ne »... čez Planino Uskovnico«); Dedno polje (ali: planina Dedno polje); Ovcarija (ali: planina Ovcarija); Krstenica (ali: planina Krstenica); Grintovica (ali: planina Grintovica); Blato (ali: planina Blato).

Podobno še pri imenih Arta, Bareča dolina, Veverica, Blatca, Biba, Božica, Brezovec, Bukovec, Čarji vrh, Čarov vrh, Četeže, Čisovec, Črča, Pungrat, Dobrenjščica, Dolga Črča, Dolga njiva, Drnolja, Golobar, Goreljek, Goričica, Govnjač, Gozdec, Hebed, Jelje, Kališnik, Kašina, Kačji rob, Klin, Klom, Kol, Kolovrat, Konjska dolina, Konjščica, Kukla, Lapač, Lašca, Laška seč, Lepoča, Lepoče, Leskovica, Lipanca, Lopučnica, Medrije, Oblek, Obranca, Ohoje, Otavnik, Ovcja stran, Pečana, Police, Poljana, Polje, Pologar, Praprotnica, Prednji (Prvi) Zadnji Vogel, Pretovč, Raven, Ražnova Suha, Repečnikov rovt, Rečitna, Ricman, Spodnja Mija, Spodnji Klek, Spodnji Kozjek, Storeč raven, Strženca, Školj, Talež, Trebiščina, Trstje, Velo polje, Vipelnica, Višek, Vodice, Vogar, Voglova Jelovica, Voje, Vršan, Zajavor, Zapotok, Zapikraj, Zaslav, Završan, Vodole, Podvežak, Rovtarica, Koróšca, Kosovi travniki, Pungrat, Seča, Šija in še pri mnogih drugih.

Ne domišljam si, da sem to točko idealno opredelil proti točki 3. Boljši poznavalci bi gotovo

kako ime od tu premaknili tja. (Naj to tudi povedo!)

Če sprejmemo ta sistem, pridejo pod to točko vsa »nova« imena pri točki 2 in nekatera »nova« pri točki 1. (Nekatera druga od točke 1 gredo k točki 3.)

Pri dvobesednih imenih iz te točke ostane, žal, vprašanje odprto glede velike ali male začetnice pri drugi besedi: Bareča dolina, Kačji rob, Ovcja stran; Voglova Jelovica, Spodnja/Zgoranja Mija, Prvi/Zadnji Vogel. Toda zakaj Laška seč in ne Laška Seč, ko se »seč« verjetno kot občno ime sploh ne rabi, in zakaj Storeč raven in ne Storeč Raven ob lastnem imenu Raven?

Gotovo se bomo nekoliko lovili tudi okoli vprašanja, ali naj res brezpogojno pri vseh teh imenih pišemo besedo »planina« z malo začetnico. Prihajalo bo do kontaminacije s točko 3, in mislim, da je to dopustno. (Kot je tudi tam rečeno, da bo dopustna kontaminacija s točko 4.)

5. Kjer je beseda »planina« druga in obvezna beseda v imenu, ni kaj pripomniti in ostane vse kot doslej - »planina« z malo začetnico: Velika planina, Vrtaška planina, Zasipska planina, Soriška planina, Belska planina, Idrska planina in še dolga vrsta imen tega vzorca, ki jih nikakor ni treba naštevati.

POLEMIKA

Kdo ima pravico dajati zadevna imena? Vsi, ki jih stvar zanima ali so poklicno vključeni v reševanje te problematike. To pa niso več samo pastirji in divji lovci (ki jih ni več)!!!

Vsi, ki nas stvar zanima ali se poklicno ukvarjamo s tem, pa imamo tudi pravico in dolžnost, prilagoditi imena jezikovnemu siste-

Vpisne knjige na vrhovih

Vrhovi precej slovenskih gorá bodo ob začetku letošnje poletne sezone dobili lepo darilo: Komisija za pota je na svoji marčni seji sklenila, da bo naročila kar 500 vpisnih knjig za vrhove. Kot so se dogovorili, bodo knjige v trdi vezavi, s plastificiranimi platnicami in formata A5. Vsaka od knjig bo imela približno 50 strani, kar bo zadostovalo za približno tisoč vpisov. Kratka razprava je bila sicer o tem, da bi bilo nemara smotnejše nabaviti debelejšje vpisne knjige, vendar je prevladalo mnenje (ki je skoraj gotovo upravičeno), da se debelejšje knjige prehitro uničijo. Spredaj naj bi odtisnili ustrezno besedilo o varovanju. Dogovorili so se tudi, da bodo prosili Zavarovalnico Adriatic za denarno pomoč, v reklamne namene pa bi ji v vpisnih knjigah odstopili prvo in zadnjo stran.

mu (tako da iz mestnika naredimo imenovalnik) in vnesti malo več jezikovne enotnosti in jasnosti (glede sklanjatve, skladnje in pisave). Zato še nismo grešili proti domoljubnemu slovenstvu kot tisti kramarji, ki nam sredi Ljubljane strežejo s Holiday Inni in Dairy Queeni, in tisti nosoviški »bendi«, ki na vaških odrih davijo iz sebe cmerave in razsajave »country song's«.

Da se razumemo: vse spoštovanje do pristnih starožitnih imen! Kot jezikovno ozavešeni domoljubi pa hočemo narediti korak naprej proti jezikovni sistemizaciji. To ni zapuščanje okvirov materinsčine. Ravno nasprotno: je izobraževanje lastnega jezika, njegova krepitev

in jamstvo preživetja ob vključevanju v višji jezikovni sistem. Kot tako točno nasprotje današnji kugi angloameriškega jezikovnega izdajstva. Res pa je, da je jezik muhast sistem in ne daje jamstva, da bo podporo sprejel. Kaj torej? Bi vseeno poprijeli?

ZAHVALA

Skoraj vsa tu zapisana imena mi je po abecednem redu dostavil Franci Savenc. Moja je samo jezikovna obdelava. Porabil nisem niti polovice imen s seznama, vendar sodim, da je tipologija izčrpana. (Kljub temu, da je imen planin še neprimerno več, kot jih je zbral F. S.)

PD LJUBLJANA MATICA PROSLAVLJA ENAK JUBILEJ KOT SPD-PZS

STOLETNICA OSREDNJEGA DRUŠTVA

Planinsko društvo Ljubljana Matica, ki je neposredni naslednik Osrednjega društva SPD, je pripravilo letošnjega 10. marca ob 19. uri v veliki dvorani Dela v Ljubljani ob Dunajski cesti 5 jubilejno proslavo ob 100-letnici svojega društva. Kot smo na kratko že poročali v prejšnji številki Planinskega vestnika, so na proslavi sodelovali pevski zbor Grafičar iz Ljubljane, dramski igralec **Polde Bibič** in harmonikar **Milče**. Najvišjega zastopstva PZS na proslavi ni bilo. Slavnostni govornik je bil predsednik PD Ljubljana Matica **Gregor Klančnik**, ki je poudaril, da je bilo 27. februarja 1893 ustanovljeno osrednje društvo SPD, ki je bilo predhodnik PD Ljubljana Matica, potem pa je dejal:

Letos proslavljamo stoletni jubilej organizirane slovenskega planinstva. Zakaj tega jubileja nismo slavili že pred dvema desetletjema, saj je vendar dokazano, da je prvo slovensko planinsko društvo bilo ustanovljeno že leta 1872, in sicer v Bohinju? Res je, da ni dolgo delovalo, bilo pa je tako aktivno, da je zgradilo celó prvo slovensko triglavsko postojanko, na Zgornji Ledini, 2400 metrov visoko pod Triglavom. Ta pomembna prva organizirana slovenska planinska aktivnost je šla v pozabo, ker so za začetek organiziranega slovenskega planinstva proglasili ustanovitev Slovenskega planinskega društva, ki nikoli več ni ugasnilo. 27. februar 1893 je rojstni dan tudi našega društva. Navdušeni hribolazci, piparji, so prvi imeli pogum in so revolucionarno zahtevali, da morajo planine v Sloveniji biti v slovenskih rokah in so se 23. julija 1892 na vrhu Stola zavezali, da bodo organizirali Slovensko planinsko društvo. Težko je bilo iskati in pridobivati zavedne, sposobne, izobražene in pogumne Slovence, ki naj bi pristali na prevzem dolžnosti v slovensko narodno usmerjeni organizaciji. To v tistih časih ni bil pogoj za napredovanje.

ENERGIČEN ZAGON

Le sedem mesecev po sklepu na Stolu je minilo in sklican je bil ustanovni občni zbor s potrebnimi oblastnimi odobritvami podprte organizacije, Slovenskega planinskega društva.

Izvoljen je bil Osrednji odbor SPD, za predsednika ali načelnika so izbrali štiridesetletnega profesorja zemljepisa in zgodovine **Frana Orožna**. Isti odbor je imel dve nalogi: kot osrednji odbor SPD je skrbel za širjenje slovenske planinske organizacije in ustanavljanje podružnic SPD po vseh slovenskih območjih, kot Osrednje društvo SPD pa je v Ljubljani zbiral člane in mecene, reševal finančno-materialno problematiko, držal stike z oblastjo, skrbel za dokumentacijo in gradbeno dovoljenja za izdelavo slovenskih planinskih postojank in dostopov.

Začelo se je z Orožnovo kočjo za Liscem pod Črno prstjo leta 1894, nadaljevalo z Aljaževim stolpom na Triglavu leta 1895 in se stopnjevalo na drugih triglavskih postojankah. Kljub velikim začetnim učinkom Odbora SPD pa je po ustanavljanju podružnic prihajalo do očitkov, da si Osrednje društvo pridržuje preveč pravic. Ta spor, ki ni bil brez nevoščljivosti, je tlel od začetka dvajsetega stoletja, obremenjeval pa je predvsem načelnika **dr. Frana Tominška**, ki je polnih 23 let, od leta 1908 do 1931, požrtvovalno vodil SPD. Stopnjeval se je s prodiranjem alpinizma med Slovence in tudi po ustanovitvi Skale, leta 1921, se ni podelgel, temveč je z udarom leta 1931 dosegel kulminacijo. Šele nova garnitura vodstva SPD z **dr. Josipom Pretnarjem** na čelu je z večjim poslušom do alpinizma in do njegovih junakov ter z izenačenostjo pozornostjo do vseh sposobnih podružnic SPD dosegla složnejše delovanje SPD.

Dr. Pretnar je vsem podružnicam omogočil sa-

mostojno uveljavljanje. Osrednje društvo SPD pa je leta 1937 dokončno postalo podružnica Ljubljana ali sedanje PD Ljubljana-Matica.

PRVI AGILNI PREDSEDNIKI

Osrednje društvo SPD je štirinštirideset let odigravalo vlogo protagonista slovenskega planinstva, saj je organiziralo in prispevalo veliko srestev ter strokovnega dela pri gradnji materialne osnove SPD. Posebno strm vzpon je bil dosežen v prvih petnajstih letih, od ustanovitve leta 1893 do leta 1908, ko je SPD načeloval prof. Franc Orožen. Ustanovil je planinsko glasilo »Planinski vestnik«, ki že od leta 1895 uspešno širi slovensko besedo in piše našo planinsko zgodovino. V Orožnovem času je bilo zgrajenih 26 slovenskih planinskih postojank in ustanovljenih 21 podružnic SPD. Prof. Fran Orožen je zgradil temelj mogočni stavbi slovenskega planinstva, ki jo je uspešno nadgrajeval njegov naslednik dr. Fran Tominšek.

Prof. Fran Orožen je bil buditelj slovenske narodne zavesti, njegovi osvojeni vrhovi so bile izdane slovenske geografske in zgodovinske knjige, zemljevidi in potopisni prispevki, ki so bogatili slovensko publicistiko. Spadal je med največje ume svojega časa. V tem je razlog, da smo zdaj, ob 100-letnici, v založbi našega društva izdali posebno knjižico, s katero smo se skromno zahvalili klenemu Slovencu, ki je s Spodnje Štajerske prišel v Ljubljano Kranjce prepričevati, da je slovenščina enakovredna

nemškemu in italijanskemu jeziku. Našim goram je vrnil slovenski obraz, slovenskemu jeziku pa odpiral pot uveljavljanja.

Zasluznemu načelniku Orožnu so leta 1909 izročili diplomu častnega člana SPD, ki jo je s podobo Orožnove kože izdelal akademski slikar **Hinko Smrekar**.

Tudi dr. Fran Tominšek, ki je dolžnost načelnika osrednjega odbora SPD prevzel od Orožna, je po njegovih stopinjah delo uspešno nadaljeval. Rezultati so bili očitni.

V Planinskem vestniku št. 9/1938 lahko preberemo, da je leta 1937 Osrednje društvo SPD ali podružnica Ljubljana oskrbovala v Julijskih Alpah, Kamniških Alpah in Karavankah 18 visokogorskih postojank, ki jih je samo zgradilo ali prevzelo dogradilo in povečalo. V svoji posesti je imelo tudi Hotel Zlatorog ob Bohinjskem jezeru, kupljen na dražbi leta 1913, ki so ga leta 1937 znatno povečali in posodobili, da bi bil primeren za zahtevne goste.

Osrednje društvo pa je razpolagalo tudi z odkupljenimi parcelami na Veliki planini, na Nanosu, pri hotelu Zlatorog v Ukancu in na Golici.

ČIGAVE SO KOČE?

Ugotavljanja pridobljenega lastništva Osrednjega društva SPD naše društvo kot naslednik ne opravlja zato, da bi vse te nepremičnine prišle nazaj v naše roke. To v prvi vrsti velja za postojanke, kot so Aljažev dom v Vratih, Vodnikova koča na Velem polju, Staničev dom in

Slovenska brata iz Bariloč

V zadnjih številkah Planinskega vestnika smo v nadaljevanjih ponatisnili nadvse zanimivo re-

Peter Skvarča

portažo **Petra Skvarče** o slovensko-argentinski alpinistični odpravi na kontinentalni led leta 1963/64. O gornikih slovenskega rodu, ki so sodelovali pri tej odpravi in pri popisovanju tega velikega podviga, smo nekaj malega že napisali v uvodu, zdaj naj predstavimo pri nas v matični domovini le redkim gornikom znana brata Skvarča, ki sta skrojila precejšen del planinsko-alpinistične zgodovine v Južni Ameriki.

Brata Skvarča sta aprila 1956 s sedaj že pokojno materjo Lucijo (pred poroko se je pisala Kocel; očeta Janeza, bančnega uradnika in domobranskega oficirja, so po vojni ubili v Teharjih) in najnujnejšim odšla iz Ljubljane in odplula v Buenos Aires. Tam sta dokončala srednjo šolo in potem še univerzo. Bila sta zelo uspešna študenta, izpopolnjevala sta se tudi po diplomih in danes veliko pomenita celo v tujini. Oba sta člana mednarodnih strokovnih organizacij in veliko potujeta po svetu.

Jure Skvarča (17. 10. 1941) je zaposlen v argentinskem Ministrstvu za zdravstvo, Oddelek za zaščito pred sevanji. Izpopolnjeval se je v Nemčiji, Franciji in ZDA. Ima štiri otroke; starejša dva sta sinova, mlajši dve hčeri. Žena **Silvia Nieves Lag** je španskega rodu.

Planika pod Triglavom, Erjavčeva koča na Vršiču, Cojzova koča na Kokrskem sedlu, Koča na Kamniškem sedlu in druge, ki jih sedaj uspešno oskrbujejo planinska društva Dovje-Mojstrana, Bohinj-Srednja vas, Javornik-Koroška Bela, Gorje, Jesenice in Kamnik. Zanimivo pa je vedeti, kaj vse so naši predniki za SPD pridobili. Življenjsko nas zanima samo usoda lastništva postojank, ki jih naše društvo sedaj oskrbuje, po drugi svetovni vojni pa so bile prepisane na Planinsko zvezo Slovenije - in kdo razpolaga s kupljenimi parcelami.

Triglavski dom na Kredarici in Koča pri Triglavskih jezerih sta že bili vrnjeni našemu društvu, upravičeno pa pričakujemo, da bo to opravljeno tudi za Dom v Kamniški Bistrici in Dom na Komni.

Osrednje društvo SPD je Dom v Kamniški Bistrici zgradilo leta 1928, Dom na Komni pa s posebnim ponosom leta 1936.

Dom na Komni, ki je med drugo svetovno vojno pogorel, je leta 1948 obnovilo in elektrificiralo društvo, leta 1964 pa ga je s tovorno žičnico povežalo z dolino (Savica-Komna). Triglavski dom na Kredarici je prvič povečalo leta 1954, zadnje obsežno povečanje in posodobitev pa sta bili opravljeni v letih 1981 do 1985. Triglavski dom sedaj z višino 2515 metrov ni samo najvišja, temveč je s 300 ležišči tudi največja in najbolj obiskovana gorska postojanka pri nas. Tudi Kočo pri Triglavskih jezerih, ki je po obisku v Triglavskem pogorju na drugem mestu, je

društvo redno vzdrževalo, jo leta 1955 prvič povečalo, večji investicijski poseg pa opravilo v letnih sezonah 1986 do 1988. Postojanka sedaj razpolaga z 200 ležišči.

Koča pri Savici je nastala iz bivše obmejne stražarnice. Društvo jo je prevzelo leta 1951, jo obnovilo, leta 1970 posodobilo, leta 1990 pa povečalo in je sedaj z 32 ležišči in 100 gostinskimi sedeži postala prava gorska izhodiščna postojanka. Prepis nepremičnin na društvo je za to postojanko že urejen, čakamo samo še na ukinitev moratorija.

Ne oziraje se na nerešeno lastništvo je Planinsko društvo Ljubljana-Matica redno vzdrževalo postojanke, ki jih oskrbuje. V osemdesetih letih, to je v zadnjem desetletju investicijske blaginje pri nas, smo zmogljivosti svojih gorskih postojank podvojili ter dosegli obseg 690 ležišč in temu primerno število gostinskih sedežev. S tem smo dokazali, da smo vredni svojih prednikov v Osrednjem društvu SPD.

Različne okoliščine so botrovale temu, da so se ljudje v devetdesetih letih preusmerili na celinski in planinski turizem. Naše društvo, kot da bi videlo v prihodnost, se je pri tem znašlo pripravljeno. Medtem ko se proizvodne dejavnosti zaradi izgube jugoslovanskega trga zvijajo v krčih krize, nove naložbe pa jih še dodatno obremenjujejo, nam dodatno pridobljene zmogljivosti omogočajo donosnost in postojankam omogočajo celo enostavno reprodukcijo.

V prihodnosti Planinsko društvo Ljubljana-Mati-

Peter Skvarča (14. 1. 1944) je šef Glaciološkega oddelka v argentinskem Arktičnem inštitutu. Je diplomirani geodetsko-geofizikalni inženir s specializacijo (opravil jo je v Angliji) iz glaciologije. Ima dve hčerki, poročil se je s Slovenko **Marijo Ano Zakrajšek**.

Z alpinizmom sta se seznanila šele v Argentini: Peter poleti 1959/60 med prvim počitnikovanjem v Bariločah, Jure pa dve leti kasneje. Že leta 1963 sta opravila prvi pristop na Pier Giorgio (skupina Fitz Roya, drugi šele leta 1986!) v Patagoniji in prvi zimski vzpon prek južne stene Nevado El Plata (6310 m) v Mendoških gorah. Leta 1970 je ob petem poskusu »padla« severozahodna stena Cerro Norte. Jure se je z argentinskimi tovariši še leta 1976 povzpел na Cerro Moyano, kar smatra za svoj največji uspeh.

Njuno delovanje je bilo svojstveno, usmerjeno predvsem na območje Kontinentalnega ledu. V poročilih sedmih slovensko-argentinskih odprav (1964-71) je registrirana vrsta njunih prvenstvenih vzponov, težkih in tudi najtežjih za tisti čas. Bila sta v najožjem vrhu argentinskega alpinizma in Jure je sodeloval - Peter je

bil že preveč zaposlen z Antarktiko - tudi v njihovi odpravi »Everest '71«. Upajmo, da dočkamo kdaj tudi popolnejšo predstavitev njunih dosežkov, morda v sklopu enotnega prikaza »slovenskih andinistov« in delovanja Slovenskega PD v Argentini.

Franci Saveno

Jure Skvarča

ca ne bo povečevalo prenočitvenih zmogljivosti, ampak bo vlagalo v gorsko ekološko sanacijo. Montaža največjega pretvornika sončne v električno energijo v Sloveniji na Kredarici je prvi korak v tej smeri, v jubilejnem letu 1993 pa bomo pohod po tej poti nadaljevali s posegi za dodatno zmanjšanje porabe pogonskega goriva in vode. Poleg sončnih celic v Dolini Triglavskih jezer predvidevamo v bližini obeh osrednjih Triglavskih postojank, na Kredarici in pri Dvojnem jezeru, postavitev suhih stranišč. Ob tem, da je gradnja stranišč, ki ne uporabljajo vode, v gorskem svetu nujna, pa je vprašanje, če je to samo naloga postojank in tistih planinskih društev, ki jih oskrbujejo. Suha stranišča so zlasti v Triglavskem pogorju potrebna vsem obiskovalcem, tudi tistim, ki ne prestopijo praga postojank, zato bi morali objektivno določiti lokacije ter investitorja in vzdrževalca takih sanitarnih objektov.

Razprava, katera dejavnost, rekreativna, planinsko-alpinistična, športno-plezalna ali gradbena in gostinska, je vrednejša, je nepotrebna. Druga ne gre brez prve. Gradbene storitve omogočajo varna pota in primerno zmogljivost postojank, domačnost postrežbe dober obisk, povečano število planincev, večji izbor za vrhunske dosežke. Planinci v svojem življenju gore doživljajo različno - od otroških let v spremstvu staršev do let največje sposobnosti obvladovanja navpičnih sten brez spanja v kočah do vračanja na markirane poti in v topla zavetišča postojank.

Planinsko društvo Ljubljana-Matica ne skrbi samo za uspešnost planinskega gospodarstva,

temveč tudi za dejavnost svojih članov. Že od nastanka je največje planinsko društvo v Sloveniji. Sedaj šteje 8870 članov in deluje rekreativno, v alpinističnem, mladinskem, markacijskem, naravovarstvenem in izletniškem odseku. Alpinisti PD Ljubljana-Matica so se povzpeli do najvišje gore sveta, Mount Everesta, in preplezali vrsto prvenstvenih smeri v stenah doma in v tujini. Imena **Stane Belak-Šrauf**, **Viki Grošelj**, **Pavle Kozjek**, **Tadej Slabe** so znana na vseh koncih sveta. S postavitvijo lastne plezalne stene in vzgojo športnih plezalcev društvo dokazuje, da ima razvit tudi refleks za novosti, ki prihajajo iz sveta.

Planinsko društvo Ljubljana-Matica je ponosno na svoje prednike, ki so orali ledino slovenskega planinstva in zgradili temelj osrednjega planinskega društva v Sloveniji. Zgodovino so gradili tudi vsi tisti predani planinci, ki so požrtovalno in brezplačno vodili društvo, skrbeli za izletniško, naravovarstveno, markacijsko, mladinsko in alpinistično dejavnost ter za sprotno vzdrževanje in prilagajanje zmogljivosti postojank potrebam. **Tone Štajdohar** je v težkem času obnove po osvoboditvi do leta 1963 uspešno vodil društvo. Sledili so mu drugi, katerih imena nikoli ne bodo pozabljena.

Uspešno delovanje društva je dokaz oplajanja prevzete dediščine. Ob stoletnem jubileju društva se obvezujemo, da bomo v prihodnosti še z večjo vnemo razvijali ljubezen do slovenskih planin, skrbeli za ohranjanje naših naravnih lepot in nove generacije planincev vzgajali v duhu medsebojnega spoštovanja in prijateljstva.

SPOMIN NA PROF. TINETA ORLA NE BO ZBLEDEL

ČASTNI ČLAN PD ONGER

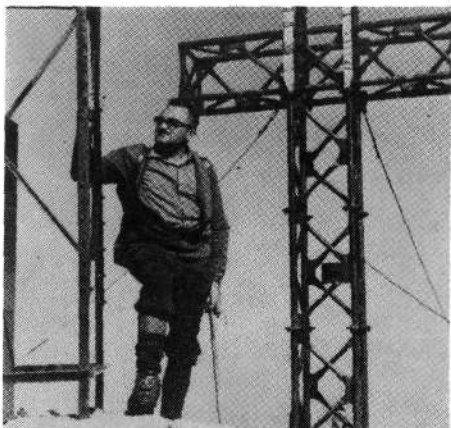
MIRO ŠTEBE

»Čudovita prireditve in okusno urejena razstava! Čestitamo trzinskim planincem ob jubileju, odlično pripravljeni razstavi in slavnostni akademiji! Prav, da ste počastili spomin na velikega Slovence, pedagoga in planinca!« To je le nekaj citatov iz spominke pisne knjige, ki so jo člani PD Onger iz Trzina odprli na razstavnem prostoru v avli Osnovne šole Trzin, kjer je bila razstava o življenju in delu **prof. Tineta Orla** in kjer je bila večina prireditev ob tednu planinstva v Trzinu.

V KNJIŽICI POPISANO ŽIVLJENJE

PD Onger iz Trzina letos praznuje 10 let svojega delovanja, hkrati so člani društva počastili spomin na svojega sokrajana in prvega častne-

ga člana PD Onger prof. Tineta Orla, ki bi letos praznoval 80-letnico, njihovo slavlje pa se je uvrstilo tudi v sklop drugih slovesnosti ob praznovanju 100. obletnice organiziranega planinstva na Slovenskem. Trzinci so se zavedali pomena prof. Orla za slovensko planinstvo, saj so podobno kot večina drugih slovenskih planincev vedeli, da je kar 30 let urejal osrednje slovensko glasilo Planinski vestnik in opravljal vrsto pomembnih funkcij v planinski organizaciji; vendar so bili presenečeni, ko so se med pripravami na slavlje poglobljali v profesorjevo življenje. Osupli so bili nad odzivom, ki ga je njihova namera sprožila. Šele zdaj so spoznavali, kako velik človek je bil prof. Orel, koliko je ustvaril, kje vse je pustil globoke sledi in koliko človeško toplih vezi je stkal. Ko so člani PD Onger Trzin zbirali gradivo o prof. Tinetu Orlu

Tine Orel na Marmoladi

za bilten, ki so ga izdali ob jubileju, so jim na pomoč radi priskočili številni planinci in drugi znani Slovenci. Prav vsi so z velikim zanosom navajali, kaj vse je profesor bil in kaj je njegovo delo pomenilo za planinstvo, šolstvo, za kulturo, turizem, celjsko območje in na splošno za Slovence. Prof. Orel je bil res izjemen človek, saj je deloval na zelo širokem spektru družbenega življenja - in začuda je bil povsod uspešen. Vsi poročevalci o njegovem življenju se strinjajo, da je imel izredno energijo in izjemno bogato znanje, da je izžareval moč duha in predvsem človeškost.

Tine Orel se je rodil 9. 2. 1913 v Trzinu, kjer je obiskoval 1. razred osnovne šole, nadaljnje razrede pa v Ljubljani. Njegovo osebnost je odločilno oblikovala 1. slovenska gimnazija, tako imenovani Škofovi zavodi v Šentvidu, kjer se je poleg klasičnih jezikov, latinščine in grščine, učil tudi nemščino in neobvezno še francoščino. Po maturi se je vpisal na oddelek slovenskih jezikov in primerjalne književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani. Opravil je izpite iz francoščine in ruščine ter študiral tudi italijanščino. Leta 1936 je diplomiral z odliko. Študij je končal kot odličen humanist s široko klasično izobrazbo. Njegova temeljna naravnost je posegala v vprašanja literarne teorije in svetovne književnosti, pozornost strokovne javnosti pa je pritegnil že z diplomsko nalogo o ritmu pri Prešernu.

SLOVENEK OD NOG DO GLAVE

Hribom se je zapisal z dvajsetimi leti. Sprva je obiskoval predvsem bližnje Grintovce, saj je bilo treba pogosto do hribov kar peš iz Trzina. Kasneje si je lahko pomagal tudi z očetovim kolesom in režijsko karto na železnici, kjer je bil oče zaposlen. Bil je krepke postave in vaje trdega, tudi fizičnega dela. Naporov se ni ustrašil, zato so mu nadelane poti kmalu postale premalo. Poskusil se je z alpinizmom, postal

je gorski reševalec, mahnil pa jo je tudi v tuje gore. Več kot 20 let je bil zapisan alpinizmu.

Prvo redno zaposlitev je dobil na gimnaziji v Celju, kjer je po vojni postal tudi ravnatelj. Z vsem srcem se je predal pedagoškemu delu, kjer je opravljal vrsto odgovornih funkcij; med drugim je bil pedagoški svetovalec in direktor Zavoda za prosvetno pedagoško službo, predstojnik oddelka za učbenike v Zavodu za šolstvo Slovenije, nazadnje pa je bil še profesor na Pedagoški akademiji v Ljubljani. Spominjajo se ga kot odličnega pedagoga, ki je znal svoje bogato znanje uspešno prenašati na svoje učence in ki je bil pripravljen pozorno prisluhniti posameznim nadobudnežem in njihovim težavam.

Med poklicnimi kolegi je užival izreden strokovni ugled. V izdatni meri je prispeval k oblikovanju višje jezikovne kulture več rodov učiteljev na slovenskih šolah, ima pa tudi velike zasluge, da niso takrat, ko so se začele bohotiti ideje o skupnih jedrih, za posamezne splošne predmete v šolah namesto slovenskih učbenikov enostavno prevedli učbenike avtorjev iz drugih republik takratne Jugoslavije. Menil je, da bi to pomenilo ne le podcenjevanje naših piscev - strokovnjakov, ampak bi bil to tudi resen udarec slovenski nacionalni kulturi in znanosti. Bolelo ga je vse, kar je dišalo po odklanjanju slovenstva v našem prostoru. Bil je Slovenec od nog do glave.

To slovenstvo je prišlo do izraza tudi na drugih področjih njegovega delovanja. Svoje bogato znanje in življenjsko izkušnost je namreč široko razdaljal še na številnih drugih področjih družbenega dela. Prav gotovo je bil ena od najmarkantnejših osebnosti med celjskimi razumniki po 2. svetovni vojni. Bil je eden izmed tistih, ki so s svojim delom zdravo včlenjevali družbena in kulturna prizadevanja Celja in celjske regije v slovenski narodni, družbeni in kulturni razvoj ter mu odpirali razglede v širše obzorje. Več let je pisal za Celjski tednik sveže politične pregleda, v Tedniku in na programu lokalne radijske postaje pa je objavljati tudi pronicljive, dobrohotno kritične ocene celjskih gledaliških predstav.

PISEC IN PLANINSKI ORGANIZATOR

Kot predsednik gledališkega sveta je botroval preraščanju celjske amaterske gledališke skupine v poklicno kulturno umetniško ustanovo, spremljal in spodbujal pa je tudi rast drugih celjskih kulturnih ustanov. Več let je urejal Celjski zbornik in pri tem spodbudil vrsto raziskav, razprav in člankov, ki so v marsičem vplivali na kakovost in odločitve o nadaljnjem razvoju celjskega območja. Vidno pa je bilo tudi njegovo sodelovanje pri Turističnem vestniku, Sloven-

Na slavnost ob otvoritvi razstave o življenju in delu prof. Tineta Orla se je zbralo veliko planincev

skem biografskem leksikonu in drugih publikacijah.

Ob vsej tej pestri dejavnosti je planinstvo zanj ostajalo dejavnost, ki ga je motivirala, mu vlivala novih moči in idej, ga sproščala in navduševala. Ko je prišel v Celje, se je hitro priključil tamkajšnjim planincem in že leta 1940 postal odbornik Celjske podružnice SPD, kasneje pa je bil kar 17 let predsednik PD Celje. V času njegovega predsednikovanja so Celjani zgradili kar štiri planinske postojanke, na Okrešlju, Korošici, Mozirski planini in v Logarski dolini, dosegli pa so še vrsto drugih planinskih in organizacijskih uspehov. Bil je dober organizator z izostrenim čutom za odgovornost, zato ni čudno, da je kmalu postal član glavnega odbora PZS. Velike psihične napore je racionalno kompenziral s fizično aktivnostjo. Kot se spominja njegov prijatelj in poklicni kolega **Mirko Lužnik**, jo je profesor trikrat tedensko zgodaj zjutraj ne glede na vreme odmahal do Celjske koče pod Tolstim vrhom. Ob sedmih, uro pred pričetkom pouka, pa je veder in nasmejan že pozdravljal učitelje in dijake-vozače.

UREDNIK PLANINSKEGA VESTNIKA

Leta 1950 je prevzel še urednikovanje Planinskega vestnika, in to za celih 30 let. S tem svojim delovanjem se je neizbrisno zapisal v zgodovino našega planinstva, saj je Planinski vestnik pod njegovim vodstvom postal nekakšna planinska tribuna, povezovalna in navdihovalna publikacija, ki je s svojimi prispevki tudi gradila in usmerjala slovensko planinstvo in alpinizem. Profesor je pisal, vabil in spodbujal številne sodelavce, hkrati pa je tudi poročal, komentiral in opozarjal. K pisanju je pritegnil številne kasnejše planinske pisatelje. Bil je res neumoren spodbujevalec, svetovalec in men-

tor, ki si je razpletel zelo široko dopisovalno mrežo.

Skoraj nerazumljivo je, kako je ob vsej svoji dejavnosti, ob kupih pisem, spisov in drugih člankov ter ob vsej svoji družbeni aktivnosti še našel čas za prevajanje in urejanje različnih knjig drugih avtorjev. Prevedel je **Tichyev** Himalajo in **Terrayeve** Osvajalce nekoristnega sveta. Ob 75-letnici ustanovitve SPD je pripravil antologijo Planinsko berilo, uredil je učbenik za ljubitelje narave Življenje v naravi, s pretehtanim posluhom je izbral in uredil spise zdaj znanim planinskim piscem **Janku Mlakarju** (Iz mojega nahrbtnika), **dr. Francetu Avčiču** (Kjer tišina šepeta) in **dr. Mihi Potočniku** (Srečanja z gorami). Vsem tem knjigam je dodal uredniško spremno besedo in strokovne opombe.

Trzinski planinci so ponosni, da je tak velikan prišel iz njihovega kraja in da je bil prvi častni član njihovega planinskega društva. Odločeni so, da ne bodo dopustili, da bi spomin na tega zaslužnega Slovenca zbledel. Na slavnosti otvoritvi razstave o življenju in delu prof. Orla sta hčerka prof. Orla **Tanja Orel-Šturm** in predsednik PD Onger Trzin **Janez Žnidar** podpisala tudi pogodbo, s katero so dediči prof. Orla trzinskim planincem predali planinsko zapuščino prof. Orla. V PD Onger Trzin že pripravljajo vse, da bi v društvenih prostorih odprli sobo, posvečeno prof. Tinetu Orlu, v kateri bo stalna razstava izbranih eksponatov iz profesorjeve zapuščine. Ker pa gre za precej pisnega gradiva, bodo za to uredili poseben arhiv, ki bo omogočil študij te zapuščine.

Trzinci se zavedajo, da stojijo pred odgovorno nalogo, vendar si v šali zagotavljajo, da so iste krvi, kot je bil prof. Orel in da že imajo tudi nekaj organizacijskih izkušenj.

Ko premišljujejo v desetletni prehojeni poti društva, ocenjujejo, da njihovo zaupanje v lastne moči le ni na trhlih nogah.

ENOTNA POLITIKA VAROVANJA

IGOR MAHER

Konec marca je slovenski minister za varstvo okolja **Miha Jazbinšek** kot predstavnik Slovenije na Dunaju podpisal Alpsko konvencijo. S tem se je zaključilo pomembno obdobje boja za varovanje okolja pri nas in v vseh alpskih državah. Pred tem so na 2. konferenci za zaščito Alp v Salzburgu novembra 1991 to konvencijo že podpisali ministri za varstvo okolja drugih alpskih držav (Nemčije, Avstrije, Švice, Liechtensteina, Italije in Francije) in predstavnik Evropske gospodarske skupnosti. Slovenija je bila tedaj še v fazi mednarodnega priznavanja.

S tem dejanjem je vsaj teoretično zagotovljeno celovito varstvo alpskega sveta. Pobudo za takšno poenotenje politike varstva gorskega okolja je že pred mnogimi leti dala Mednarodna komisija za zaščito alpskega prostora (CIPRA), ki je nato ves čas izredno aktivno sodelovala pri pripravah. Sedaj ima kot nevladna okoljevarstvena organizacija (NGO) skupaj z Mednarodno zvezo za varstvo narave (IUCN) status opazovalke. Predlogi Cipse so bili vedno nekoliko radikalnejši od predlogov vlad alpskih držav. O tem je pred leti na straneh tega glasila (PV 89: 519-520, 1989) obširneje poročal že **Janez Bizjak**.

Alpe kot enotni naravni prostor so zaradi velikih razlik v pravnih ureditvah, v stopnji gospodarskega razvoja, poseljenosti in prometni ureditvi ter zaradi vse bolj ogroženega stanja okolja nujno potrebovale uskladitev različnih gospodarskih interesov z okoljevarstvenimi zahtevami.

Enotna politika varovanja okolja ima naslednje pomembnejše cilje (povzemam po informaciji ministrstva):

- prebivalstvo in kultura se morata ohranjati in razvijati na podlagi kulturne identitete domačega prebivalstva;
- prostorsko načrtovanje je treba izvajati z namenom racionalne rabe prostora in ohranjanja zdravega naravnega okolja;
- varstvo zraka se mora izvajati z drastičnim zmanjševanjem škodljivih emisij na območje Alp in zunaj njega;
- varstvo tal je potrebno doseči z zmanjšanjem količinskega in kvalitativnega poseganja v tla, z uporabo prijaznih kmetijskih in gozdarskih proizvodnih tehnik in preprečevanjem erozij;
- vodno gospodarstvo se mora izražati z ohranjanjem zdravega vodnega sistema s pomočjo

čiščenja vode in okolju prijaznimi posegi pri izrabi vodne energije;

- varstvo in nego naravnega okolja je potrebno zagotoviti z varovanjem narave in krajine, z nego in po potrebi z renaturacijo ekosistemov;
- gorsko kmetijstvo je potrebno razvijati v interesu ohraniti tradicionalnega gospodarjenja v kulturni krajini z okolju sprejemljivimi metodami ob upoštevanju oteženih pogojev gospodarjenja;
- gorsko gozdarstvo je potrebno izvajati v interesu ohranjanja, utrjevanja in obnavljanja gozdnih funkcij;
- turizem in izrabo prostega časa je potrebno razvijati skladno z varstvom okolja in socialnimi zahtevami;
- v prometu je potrebno zmanjšati obremenitve in rizike medalpskega in meddržavnega prometa prek Alp do stopnje, ki bo okolju primerna;
- energetika z namenom proizvodnje, razvoda in rabe energije ob upoštevanju varovanja okolja in ukrepov zmanjševanja porabe energije;
- ravnanje z odpadki z upoštevanjem načela zmanjševanja količine odpadkov in upoštevanjem topografskih, geoloških in klimatskih pogojev alpskega prostora.

Podrobnosti izvajanja sporazuma na posameznih področjih bodo določene v protokolih. Pripravljeni so protokoli o prostorskem načrtovanju, gorskem kmetijstvu, varstvu narave in krajinski negi, prometu ter turizmu in priložnostni aktivnosti. V pripravi so še protokoli o varstvu tal, gorskem gozdu in energiji.

Slovenija je sedaj podpisala samo osnovno konvencijo, besedilo protokolov pa bo verjetno v začetku poletja obremenjevalo poslance v našem parlamentu. Nato lahko pričakujemo naporno usklajevanje mnenj z drugimi državami. Za veljavnost protokolov so potrebne ratifikacije vsaj treh držav.

Kljub temu, da bo verjetno vsaj v začetnem obdobju nemalo težav pri prilagajanju gospodarskih dejavnosti, predvsem turizma, kmetijstva, prometa in energetike, bomo kmalu spoznali prednosti enotnega, koordiniranega nastopa vseh dežel, da bi z naravnimi danostmi dosegli uravnotežen razvoj na območju Alp.

Planinske poti bodo te toplejše dni spet oživele: ali ne bo lepo, ko bomo hodili po enako čistih kot smo zadnje leto? Papirček, ki ga spravimo v nahrbtnik, nam ni v nikakršno breme, vsak papirček na gorskih poteh je tujek v okolju, ki ga vsak takoj opazi. Vzemite na vsak planinski izlet majhno plastično vrečko, v katero boste spravljali odpadke, ki jih boste v dolini odvrgli v zabojnik!

SLIKAR FRANCE KREUZER V GRADU GRIMŠČE NA BLEDU

TOPEL POGLED NA GORE

DRAGICA MANFREDA

Stoletnici organiziranega planinstva se je na slikarskem platnu odzval priljubljen slikar planinskih motivov **France Kreuzer** s Koroške Bele. Svoje najnovejše motive je razstavil v galeriji gradu Grimšče na Bledu, že v nekaj dneh pa je bila celotna razstava z 18 gorskimi podobami prodana in je najbrž te dni že na poti v Avstralijo. Tam naj bi spominjala naše rojake na najlepše slovenske koticke, še lepše zato, ker so nastali pod umetniškimi rokami slikarja, ki je uveljavil povsem novo slikarsko tehniko, s katero so sicer mrzle gore dobesedno zazarele.

Medtem ko je v preteklosti slikar najraje slikal v olju in akvarelu, se mu je zdelo, da te barve ne izražajo razpoloženja, ki ga planinec občuti med pohajanjem v gorah: »Barvni toni nikakor niso bili točno to, kar sem v gorah videl,« pravi slikar in vnet občudovalec gorá France Kreuzer. »Nekaj sem želel svojim slikam še vdihniti, morda tisto razpoloženje, ki ga v dolini ne občutiš tako elementarno kot v gori. Poskušal sem to in ono in na koncu mi je uspelo odkriti barvne tone, ki so bili tisti pravi, tehnika, ki sem jo s tem razvil, pa je bila povsem nova.«

Tako vseh 18 umetniških slik Zgornje Krme, Vršiča, Triglava, Jalovca, Debele peč, Bohinjskih vratc, Sedmerih jezer, Škrlatice in drugih slovenskih lepot zažari s stene v posebnih toplo rjavih tonih, kot bi jih še zadnjič obsijalo zahajajoče sonce. Slikar je zanje uporabil barvo za les lesol, klobučevino in konico najdebelejšega flomastra, slike pa dajejo vtis starih fotografij. Zanje in za to tehniko so mu čestitali mnogi naši slikarji, čeprav, kot pravi napol v

France Kreuzer: Moja gora

šali, so bili tudi takšni, ki so si želeli avtorstvo te slikarske inovacije kar prilastiti. Seveda je ta danes že 83-letni slikar tudi s temi problemi kar sam opravil.

Slikarska prizadevanja Franceta Kreuzerja so sicer tesno povezana z razvojem likovne dejavnosti v severozahodnem koncu Gorenjske, predvsem Jesenic. Vsakozi je povezan s člani Likovnega kluba Dolik na Jesenicah, katerega soustanovitelj je bil po končani drugi svetovni vojni. Z njim ni sodeloval le kot slikar, marveč tudi kot organizator številnih Dolikovih likovnih prireditev, razstav in kolonij, med 1955. in 1963. letom pa je bil tudi njegov predsednik. V njegovem bogatem slikarskem opusu je zbrano

France Kreuzer v pogovoru s kolegom in prijateljem akademskim slikarjem Jako Torkarjem z Jesenic

nepregledno število olj, akvarelov, risb, France Kreuzer pa je znan tudi po svojih kaligrafskih sposobnostih, saj velja za izvrstnega oblikovalca najrazličnejših priznanj, spominskih listin in drugih dokumentov.

»Najbolj me vse življenje privlači voda,« nam je ob koncu pogovora zaupal sogovornik. »Vedno

sem imel občutek, da voda pripoveduje, zato bi rad z videokamero posnel tako njen tek kot njen zvok. Morda bom na filmu ujel še kaj več,« pravi naš slikar, ki želi še letos govorico gorskih rek in potokov spraviti na slikarsko platno. Morda prav tako prepričljivo, kot mu je to uspelo z gorskimi motivi v toplih in optimističnih razpoloženjskih tonih.

PROSTRANA BELA POBOČJA ROŽ, KI JIH POZNAME KOT NARCISE

KARAVANŠKE KLJUČAVNICE

NADA PRAPROTNIK

»V poslednjih letih mi je prešlo v navado, da sem jo obiskoval na telovo... Kljub lepemu, toplemu vremenu zgodnjega poletja je bilo videti, da je zgoraj zapadel svež sneg, kajti zelena pobočja so bila kot s sladkorjem posuta... Množice belih narcis so pokrivalo vse gorske travnike, narcise tako lepe in v tolikšnih množinah, da še nikoli in nikjer nisem videl kake cvečice prevladovati tako obilno. Narcise brez kraja, narcise vsepovsod... Vzpenjal sem se na pravo pravcato narcisno goro. Jaz pa sem prihajal skozi bele narcisne vrtove na vrh Golice od telovega do telovega, iz leta v leto, kot na božjo pot k cvetnemu oltarju. Prepoln pobožnih spominov sem z njega poslušal in zrl v deželo svojih očetov.«

J. Kugy, Iz življenja gornika

Tako kot **Julius Kugy** so že desetletja in desetletja na goliške travnate vesine in na rovte nad Jesenicami romali planinci. Še vedno v maju in začetku junija prihajajo množice in njihovo občudovanje belih preprog je prav tako otroško preprosto kot nekdaj. S ključavnicami žive domačini, občudovali so jih tudi naravoslovci, ki so botanizirali v tem delu Karavank, o njih so pisali v planinskih spisih in v leposlovnih delih.

Tone Wraber je v knjižici »Rastline od Krasa do morja« zapisal, da je »skoraj moteča zakoreninjena predstava o bedenici kot značilni rastlini karavanskih rovtov«. Hkrati pa je to velikokrat vse, kar mnogi o narcisi vedo.

S ključavnicami sem se srečala že na osnovnošolskih izletih. Iz tistih časov se je ohranila rahlo zabrisana gasilska slika našega razreda. Sram me je priznati, vendar smo vsi imeli v rokah velike šopke narcis. V študentskih letih sem nanje gledala že z očmi bodoče botanikarke. V zadnjih letih, ko se spet ukvarjam s karavanskim rastlinstvom in z zgodovino botaničnega raziskovanja pri nas, pa se tej vrsti nisem mogla izogniti. Zanimivo je, da je herbarijskih primerkov zelo malo, med nahajališči je

največkrat navajana Golica in senožeti od Javorniškega Rovta do Hruške planine. Prehodila sem rovte in vrhove od Seče do (Dovške) Babe, brskala po stari strokovni botanični literaturi in planinskih vodnikih in sprasevala domačine. Kar zajeten šop različnih, ne samo botaničnih podatkov se je nakopičil v posebni mapi.

NARCIS IZ GRŠKE MITOLOGIJE

Narcis je bil sin nimfe Liriope in rečnega boga Kefisa. Bil je zelo lep, »vendar pod nežno lepoto se krila je trda oholost«. Boginja ljubezni Afrodit ga je kaznovala. Zaljubil se je v zrcalno podobo samega sebe, kot jo je videl na vodni gladini. Po eni različici se je v obupu sam usmrtil in iz njegove krvi je zrastle narcisa. Po drugi različici, ki jo v Metamorfozah opeva **Publij Ovidij Naso**, pa je v tej ljubezni nesrečni mladenič koprnel in medlel:

»Glavo nemočno Narcis povesil je
v travo zeleno,
smrt mu oči je zatisnila, lastne lepote
pijane.«
»toda telo je izginilo; našle namesto
teles
cvet so rumen, ki čašo obkrožajo beli
mu listi.«

SISTEMATIKA IN RAZŠIRJENOST NARCIS

Brez nekoliko suhoparnih podatkov iz taksonomije ne gre. Rod narcisov (*Narcissus*) spada v družino narcisovk (*Amaryllidaceae*). Ime izhaja iz grške besede narkao, kar pomeni omamiti. Rod je sredozemski oziroma submediteransko-montanski. Tudi razširjenost 30 taksonov, ki jih navaja Evropska flora, je pretežno mediteranska.

Zaradi gojenja in križanja različnih vrst so težave pri določevanju posameznih taksonov precej velike, sistematski položaj pri nekaterih še ni docela jasen, vrste so lahko zelo variabilne.

Našo narciso lahko uvrstimo v podvrsto *Narcissus poeticus subsp. radiiflorus*. Cvetni listi so

Kot bi bila trava posuta s sveže zapadlim snegom: pobočje ključavnic

pri dnu zrasli v cev, na robu so razširjeni v 6 prostih, koničastih, snežno belih krp, ki so proti dnu zožene in se med seboj ne prekrivajo. Privenček je majhen, rumen, plitvo skledast, večinoma z valovitim, rdečim robom. Razširjena je v osrednjem delu južne Evrope in na zahodnem delu Balkana.

V Sloveniji raste v največjih množinah v Karavankah, najdemo jo tudi v Julijcih v Radovni in na Poljanah, na nižinskih, poplavnih travnikih ob Muri, gorskih travnikih na Kočevskem in na košenicah na krasu in v Istri.

SLOVENSKO IMENOSLOVJE

Težav pa nimamo samo pri strokovnem poimenovanju te zelo variabilne vrste, ampak tudi pri slovenskih izrazih.

Milko Matičetov je v svoji razpravi *Bedenice* na Slovenskem in pri sosedih v hrvaški Istri zbral kar okrog 120 imen, s katerimi označujejo narciso v različnih krajih: bedenica, binkoštnica, jurjevka, ključavnica, medenica, medenka, škrtovinjek... Odločil se je za ime bedenica, ker je samo ta izraz popolnoma prost, ostali so vsaj enkrat, če ne celo večkrat »oddani« in čeprav gre »po ozemeljski razsežnosti (od Roža na Koroškem čez Gorenjsko do Notranjskega) prednost imenom, ki so bolj ali manj v zvezi s pojmom (kljuka) - ključ - ključavnica«.

Izraz **ključavnica** je slišal znani naravoslovec **Fran Erjavec** v vasi Krn. Domačini so tako poimenovali mali zvonček (*Galanthus nivalis*), ki spada v isto družino kot narcise. Po njem to ime za mali zvonček povzemajo tudi **M. Pleteršnik** v Slovensko-nemškem slovarju, **H.**

Tuma v Botaničnem latinsko-slovenskem slovarju in **J. Barlé** v svojem prispevku *Prinosi slovenskim nazivima bilja*.

Ker z besedo ključavnica oziroma ključavnica lahko označujemo dve različni rastlini, je etnolog **M. Matičetov** predlagal, da bi narciso imenovali bedenica, kar pa na Gorenjskem ne zveni znano. Ključavnica je že preveč zakoreninjena, ime pa je zapisano že 200 let.

V drugi polovici 18. stoletja je bil **Žiga Zois** lastnik fužin na Javorniku. Z mlajšim bratom **Karlom** sta se ukvarjala z naravoslovjem, **Žiga** bolj z mineralogijo in geologijo, **Karel** pa z botaniko. Oba pa sta s pomočjo domačinov zbirala tudi slovenska imena rastlin. V Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani sta se ohranila rokopisa slovenskih rastlinskih imen obeh bratov. Okoli leta 1793 je **Žiga Zois** zabeležil ob latinskem imenu *Narcissus poeticus* besedo **KLUZHAVENZA**, zapisano v bohoričici. Na istem listu navaja še zbiralce slovenskih imen, ki so bili hkrati tudi nabiralci rastlin za herbarij **Karla Zoisa**. Med njimi je najbolj znan eden od štirih srčnih mož **Matevž Kos** iz Jereke v Bohinju, druga dva sta **Andrej Legat** in **Jurij Suhar**, oba pa sta bila večkrat na Belščici in na Stolu. V herbariju **Karla Zoisa** je ohranjena tudi pola za vrsto *Narcissus poeticus*. Ker pa ni označeno nahajališče, ne moremo z zanesljivostjo trditi, da jo je nabral v Karavankah.

V letih od 1857 do 1875 je bil na Koroški Beli župnik **Valentin Plemel** (1820-1875), botanik, ki je zbral prvi herbarij, opremljen z listki oziroma etiketami, na katerih so bili vsi potrebni podatki. Leta 1862 je izšla edina njegova razprava *Prispevki h kranjski flori*, ki so tretje tiskano delo o rastlinstvu Kranjske. Besedilo je napisano v nemščini, vendar je pri narcisi zabeležil,

da jih na Gorenjskem imenujejo »ključavnice« in da na Golici rastejo tako na gosto, da njihovo lepo belino opazimo že na dve uri oddaljenosti. Čeprav je Plemel zbral obširen herbarij, pa je nenavadno, da na bližnjih rovtih ključavnic ni nabral.

KLJUČAVNICE V LJUDSKEM IZROČILU

Rudolf Badjura je v svojem vodniku iz leta 1930 Sto izletov po Gorenjskem, Dolenjskem in Notranjskem poudaril, da je pravi slovenski izraz za »narcise« ključavnice:

»Ime, ki se ga ni treba izogibati, nam razlaga originalna pravljica tukajšnjega naroda takole: Nekoč je Bog posvaril čebele, naj nikar ne delajo in nabirajo medu ob nedeljah in praznikih. Čebele pa ga niso ubogale in zato jim je med v rožah ključavnicah »zaključil«. Dočim je namreč sladki sok poprej neovirano prihajal v cvet, je Bog takrat rastlinam pod cvetom v stebelcu ustvaril buncico (votel) in z njo soku zaprl dohod v cvet, da ga čebele ne morejo več prosto srkati. - Faktično se sladki sok v ključavnicah drži pod omenjeno (semensko) buncico.«

Podobne razlage o izvoru imena ključavnice so med domačini še vedno žive. Ime naj bi dobile, ker je med zaklenjen. Za kmete so nadloga, saj jih živina ne mara, ker so strupene, s košnjo morajo počakati, dokler seme ne dozori in se listi posušijo. Eden od domačinov je kar nekam užaljeno potožil, da še za čebele niso dobre, saj ne morejo do medu; imajo pa zelo veliko sladkega soka.

Manj pogostna je razlaga, da se zaklenejo, ko zapade pomladanski sneg.

Zanimivo pa je, da ključavnic večina domačinov ne povezuje s kljukasto oziroma vodoravno štrlečimi cvetovi, čeprav **Stanko Klinar** v svoji knjigi Sto slovenskih vrhov ime razlaga prav s to obliko in hkrati tudi ošvrkne jezikoslovno to-gost:

»Ključavnice! Tako jih imam v spominu. Ime, porojeno iz njihovih kljukastih stebelc, je starožiten sad rovtarske zemlje in globoko vsajeno v zavest domačinov. Četudi ga tujci ne razumejo in ga le za pokušino včasih kljukasto valjajo po ustih, je v njem pravi stari zven simbola Golice in Rovt.«

KLJUČAVNICE V LEPOSLOVJU

Po prvi svetovni vojni je meja na Karavankah ločila Koroško in Gorenjsko, ki ju je ta naš najdaljši gorski hrbet kljub višini povezoval. Starojugoslovanski orožniki pa prehajanja ljudi niso mogli preprečiti. Tihotapske poti so bile vedno živahne. O tem je pisal jeseniški pisatelj **Slavko Savinšek** leta 1928 v povesti z gorenjskih planin Izpod Golice. V različnih prepleta-jocih se ljubezenskih in tihotapskih prigodah in

nezgodah je slikovita kulisa Golica z belim mor-jem ključavnic, ki so kakor »židani bel plaz«.

Pisatelj **Janez Jalen**, ki je v svojih delih opisoval med drugim tudi idilično kmečko življenje v bohinjskih planinah in v »deželici pod Stolom«, je za Koledar družbe sv. Mohorja leta 1955 napisal droben utrinek o Samotni narcisi. Zgod-ba se dogaja v Grahovem, v bližini Cerkniškega jezera. V vaški pošti slušbuje Tija, ki je prišla izpod Golice

»Saj ne morem nič reči. Tudi tukajšnji svet je po svoje lep in zanimiv, samo - cvetje je bomo in ne žari v polnih barvah kakor v sončnih gorenjskih gorah. Doma cvete sedaj po vrtovih in v bregovih vse belo narcisi. Ključavnice jim pravi-jo domačini. V zavetnih legah ozračje božajoče dehti od njih vonja.«

Na sprehodu v bližini jezera pa je Tija odkrila samotno narciso, prav pravo ključavnico.

Njena ljubezenska zgodba se srečno razplete, vrne pa se tudi nazaj na belo cvetoče narcisne brežine pod Golico.

KLJUČAVNICE V PLANINSKEM BRANJU

V 2. letniku Planinskega vestnika je že leta 1896 **Ivan Krulec** napisal potopisni članek Na Golico! V njem opisuje pot na to karavansko goro in rastlinstvo, s katerim se je srečeval. Omenja tudi ključavnice. Botanični del povzema po nemško napisanem članku, ki ga je objavil leta 1890 **W. Voss** v strokovnem časopisu Kranjskega muzejskega društva.

Matjaž Kmecl v Zakladih Slovenije vidi v belini narcis »nekakšno simbolično nasprotje nujni železarski umazaniji spodaj na Jesenicah: ko da so znamenje tistega čistega človeškega hrepenenja po lepoti in čistosti, iz katerega je zraslo jeseniško planinstvo.«

Stanko Klinar pa nas je v knjigi Sto slovenskih vrhov opozoril na Babo (Dovško Rožco), na kateri bomo našli »najzahodnejše straže goliških ključavnic«. Več o njih doživeto piše pri Golici, saj se spominja, kako so z očetom hodili - podobno kot Julius Kugy - na narcisno goro kot na božjo pot, peš in molče:

»In ves dan je bil en sam blagoslov... Pravo čudo narave. Kdor ga ni videl, ne more verjeti.«

KLJUČAVNICE V STROKOVNI LITERATURI

Prvič jih navaja botanik V. Plemel leta 1862 v svojih Prispevkih h kranjski flori, leta 1890 pa profesor na ljubljanski realki Wilhelm Voss. Oba posebej poudarjata, da rastejo v velikih množinah.

Nenavadno je, da je v herbarijskih zbirkah nabra-nih zelo malo primerkov. V Prirodoslovnem muzeju Slovenije se je v zbirki LJM ohranila le pola Karla Zoisa, za katero pa ne moremo z zanesljivostjo trditi, da so bile rastline nabrane

v Karavankah. Ključavnic ni v herbariju **Henrika Freyerja, Valentina Plemla in Klemena Janše**, ki so vsi v prejšnjem stoletju botanizirali na Golici.

Šele botanik **Alfonz Paulin** (1853-1942) je za svojo zbirko posušenih kranjskih rastlin (*Flora exsiccata Carniolica*) nabral pod številko 1082 narcise na Golici in zapisal, da rastejo »v izobilju« po travnikih od 900 do 1700 metrov.

V herbariju Oddelka za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani (LJU) pa sta poleg Paulinovega primerka še dve poli: prvo je nabral **F. Dolšak** leta 1938 na Golici, drugo pa leta 1952 **A. Martinčič** na Črnem vrhu.

Celovski botanik **E. Aichinger** je leta 1933 izdal delo o rastlinskih združbah v Karavankah (Vegetationskunde der Karawanken) in v njem z Golice opisal novo združbo. Imenoval jo je kranjsko rjasto šašje (*Caricetum ferrugineae carnolicum*), med spremljevalkami pa je tudi ključavnica.

RAZŠIRJENOST KLJUČAVNIC NEKOČ

Pojavljanje narcis v tako velikih množinah je do neke mere rezultat človekovega načina gospodarjenja.

Kot s snegom pokrita Golica pa je gora naših očetov, na katero nas spominjajo le fotografije. Čeprav je minilo le nekaj desetletij, tiste neskončne beline, ki so jo občudovali tako ljubiteljski obiskovalci kot naravoslovci, ni več. Ključavnice še rastejo, vendar so redkejše. Zakaj?

Golico so kosili prav do višine 1800 metrov, torej skoraj do samega vrha. Po teh strmih, napatih goljavah, ki jih imenujejo »golice«, je gora tudi dobila ime. Večinoma so bile last sveto-

kriške srenje, deloma privatne, deloma pa tudi tovarniške. Država si je po rudarskem regalu, zemljiški gospodje pa so si z lovsko pravico priposestvovali višje, neposeljene, a gospodarsko vseeno pomembne predele. Kmetom so ostale le še gozdne in pašne služnostne pravice, ki so se imenovala »roža« in ki so jim dovoljevale izkoriščati na tujem svetu določene količine lesa, steljo in pašo. Kmetje so si pri košnji na Golici na strmejših delih pomagali s krampeži, z nekakšnimi derezami. Trava je morala biti pokošena do Malega šmarna, potem so jo lahko popasle ovce. Tak način gospodarjenja je trajal do 2. svetovne vojne, po njej pa se je počasi spreminjal. Po pripovedovanju domačinov so na Golici zadnjič kosili leta 1957. Zaradi prenehanja košnje naj bi število ključavnic začelo upadati. Po mnenju nekega domačina pa to ni v povezavi s prenehanjem košnje, ampak z intenzivno pašo ovc, ki jih že v maju pripeljejo na pašnike. Na Rožci niso nikoli kosili, pač pa so tako na Jeseniški kot Hruški planini pasli krave, ki so jih prignali v planine kasneje, ko ključavnice že odcvetijo.

Prenehanje košnje vpliva na število narcis v nižjih predelih, v rovtih, kjer so avgusta kosili, jeseni pa jih je popasla živina. Kjer ne kosijo, se rovt zaraste z gozdom in ključavnice izginjajo. Svisli, v katerih so shranjevali seno, se spreminjajo v počitniške hišice. Na pobočjih Karavank nad Jesenicami je kar 300 takih koč.

Na pobočjih Španovega in Črnega vrha je upadanje povezano z urejanjem smučišč, ki jih ravna s težko cestno mehanizacijo, in z utrjevanjem prog z različnimi kemikalijami.

V naseljih Planina pod Golico, Javorniški Rovt, Prihodi in Plavški rovt ter v njihovi bližini so se začeli kmetje zadnje desetletje ukvarjati z intenzivno živinorejo. Travnike spremenijo v pašnike: površino zdravljajo, dobro pognojijo z

Kamorkoli pogledaš, kamorkoli stopiš, povsod sveža belina, ki na gosto pokriva zelenje

Foto: Jože Mihelič

umetnimi gnojili in ogradijo z električnimi pastirji. Na takih pašnikih raste samo trava in regat.

Ključavnice so strupene, zato se jim živina izogiba. Če pa jih krave pojedjo, je njihovo mleko neužitno, grenko, »da ga ne spraviš dol«. S košnjo morajo počakati do takrat, ko semena dozore in se listi posušijo, »izginejo ali zginejo«.

Kaj pa trganje? Neprimerno manj je škodljivo kot spremenjen način gospodarjenja! S. Klinar piše, da so jih pred 2. svetovno vojno kot otroci trgali in prodajali v Ljubljani. Tudi železničarji, ki so stanovali na Hrušici in so imeli zastoj vožnje, so jih natrgali še v popku, jih shranili v svoje službene torbe, šli zvečer na vlak in jih naslednje jutro prodajali celo v Beogradu.

Moja gimnazijska profesorica biologije **Marija Kuhelj** mi je povedala, da so v Plavškem rovtu ključavnice pokosili, ko so bili listi visoki kak

decimeter, da jim podivjani občudovalci ne bi poticali in pomendrali vseh travnikov. Sama sem videla podoben, zdaj že motoriziran prizor. Bleščeče očiščen avto z ljubljansko registracijo se je pripeljal na travnik v bregu, parkiral sredi ključavnic, »ljubitelji« pa so zraven svojega jeklenega konjička imeli piknik.

Ne glede na spremenjen način gospodarjenja, ne glede na trganje in ruvanje pa tudi ni vsako leto enaka množina ključavnic. Včasih obilnejše cvetijo, včasih manj, pa tudi na različnih rastiščih se pojavljajo v različnih količinah.

V prihodnji številki bomo natisnili poglavje o današnji razširjenosti ključavnic v Karavankah in hkrati objavili seznam virov, iz katerih bodo ljubitelji botanike ali morda samo narcis zvedeli še marsikatero podrobnost o teh rožah.

KAKŠNO OBUTEV NAJ IZBEREMO ZA PLANINSKE POHODE - 1

PRAVI ČEVLJI ZA PRAVO TURO

DEJAN OGRINEC

Kadarkoli rečem svoji boljši polovici, da greva hodit, me natančno sprašuje, kakšna naj bi bila ta tura: bova odšla samo na kratek sprehod, na potepanje za ves dan po poteh ali brezpotjih, s kaj dodatnega tovora v nahrbtniku in ali bo blatno ali skalnato.

Ko si izbirate čevlje za hojo, kakršnokoli že, se vprašajte podobno. Še posebna pozornost naj velja nakupu lažjih, tako imenovanih trekinških čevljev.

Zadovoljstvo pri uporabi lahko dosežemo le s tem, da dodobra pretehtamo svojo dejansko potrebo in proizvajalčevo namembnost. Pri slednji pazimo še bolj, saj proizvajalec (in jasno trgovci) neusmiljeno hvalita izdelek in mu poskušata zaradi prodajnih uspehov čim bolj razširiti krog uporabe.

Čevlji služijo za podporo noge, nam jo blazini, jo varuje pred poškodbami, jo obdrži suho in nam omogoča, da noga kljub celodnevni naporom še vedno »vleče« naprej. Vsaka izmed teh zahtev je enako pomembna in nam jo narekuje izbira terena, vreme in tip ture. Predvsem pa mora čevlji ustrezati vaši nogi in vašemu žepu ter biti kolikor je le mogoče udoben.

Ob vseh teh zahtevah in pričakovanjih nam je lahko jasno, da »najboljši« čevlji ne obstaja. Gre samo za to, da je najboljši za vas!

Z novimi materiali je proizvajalcem omogočeno, da zadovoljivo rešijo problem: vsak kilogram, prihranjen nogi, je enak petim v nahrbtniku. Obstajata dve smeri: da z novimi materiali

olajšajo tradicionalne modele (stari usnjeni gojzarji) ali da okrepijo visoke »jogging« modele. Tako smo dobili čevlje, ki pokrivajo kompleten spekter uporabe: »lahke«, »trekinške« in »čevlje za v gore« (planinski čevlji).

PODPORA ČEVLJA

Čevlji mora podpirati nogo v pravem položaju in v udobju, da prepreči zvijanje gležnja in podplata noge. Hoja po robatem, spolzkem ali peskastem terenu zahteva čevlji z več podpore kot hoja po dobro utrjenih poteh.

Noge, ki nosijo dodatni tovor (nahrbtnik), potrebujejo tudi dodatno podporo, ki jo običajni lahki trekinški čevlji ne nudijo: na marsikateri turi si namreč preprosto ne smemo privoščiti poškodbe noge, posebno če smo sami ali v brezpotju.

Podpora je odvisna od različnih stvari. Prva zahteva je, da se čevlji prilagajajo tako po dolžini kot po prostornini, kajti drugače se nam del noge lahko zvija ali drsi po (v) čevlju. Tanka stelja - vložek iz gobaste pene, ki nam dá občutek udobja v trgovini, daje zelo malo prave podpore, posebno ko se po začetku uporabe stanjša. Trdnost petne podpore je najpomembnejši dejavnik: ko ga stisnemo, preverimo, kako trden je ta del čevlja. Petna podpora, okrepljena s poceni plastiko, je lahko na otip trda. Vendar se sčasoma zaradi uporabe ali vlage lahko dokaj hitro zlomi. Na boljših čevljih je običajno tudi plastika kvalitetnejša, tako da dá čevlju res pravo pod-

»Ranger« je model pohodniških čevljev, primernih za vsakršen teren, ki so podloženi s podlogo »cambrelle«, imajo »vibram« podplate in so oblikovani »anatomsko«; izdelujejo jih v tovarni Alpina v Žireh.

poro, posebno če jo istočasno od zunaj štiti še kakšen kos plastike ali usnja.

Višji čevlji omogočajo boljšo podporo, posebno če je ta del še dodatno okrepljen. (Gleženj moramo z vezalkami zategniti močneje ter pazimo, da nam rob jezika ne drgne kosti na gležnju ali kako drugače povzroča bolečine.) Zvijanje čevlja vzdolž (torzijsko) nam pove marsikaj glede podpore. Pritisk ob strani čevlja tik nad podplatom nam pokaže, koliko je čevelj trden v prečni smeri, s tem pa, koliko nam lahko noga v njem »pleše« - »drsi«.

Vložek v podplatu (v gumi) daje podporo stopalu (mostu noge) in »flex«. Običajno je to kos jelka, ki gre izpod pete do sredine noge - mostu. Na točki, kjer se neha ta vložek, občutimo razliko v upogljivosti podplata. Če se točka upogljivosti podplata vaše noge in čevlja ne ujemata, so lahko rezultat tega žulji. Nekatere firme so že izdelale vložke, ki se upogibajo po celi nogi in ne več samo do polovice. Izdelani so iz poliuretanskih mas in trdni v smeri upogiba, tako da se upognejo navznoter, če stopimo direktno na ostro skalo.

BLAZINJENJE ČEVLJA

V sestavi pete čevljev je zdaj tudi plast absorbne pene, ki zmanjša obrabo in bolečine, ki se prenašajo na gležnje in kolena, še posebno, če je peta oblikovana tako, da pritiska v tla (grabi). Ta pena ne sme biti premehkka, ker s tem povzroči občutek izgube stika s tlemi ali pa se nam peta čevlja spodmika spod nog. Sistemi z zračnimi celicami in podobnimi novotarijami dajo dobro absorpcijo in držijo nogo v pravem položaju.

Ponavljajoči se pritiski pri hoji zahtevajo peno dobre kakovosti, drugače se zlomi in ne daje več pravega učinka. Največ uporabljajo peno »eva«, ki pa variira v kvaliteti in občutljivosti. Z

dodajanjem več slojev pene »eva« lahko izboljšamo življenjsko dobo in uporabo.

V nekaterih čevljih je samo nekaj malega več kot pena in tenka plast gume - podplata. V trgovini je občutek lahko dober, zadovoljiv, toda pri hoji po večjih kamnih ali izboklinah v tleh nam lahko deformira podplat, to pa občutimo direktno na nogah. Taki čevlji niso najboljši za hojo po ostrih kamnitih tleh. (Boljši čevlji imajo bolj odporno peno - podplat in tako se ta problem odpravi.)

Ko izbirate čevlje za hojo po bolj grobih podlagah, poskusite »test palca«: enostavno pritisnete s palcem sredi sprednjega dela podplata in opazujete, koliko naj bi se vdal pod pritiskom kamnja ali česa podobnega. Ali pa vzemite manjši kamen, velik približno 2 centimetra, in enostavno stopite nanj z obutimi čevlji. Če lahko pritisk kamna lokalizirate (občutite), potem taki čevlji ne bodo ustrezali. Steljka - vložek v čevlju, ki ga po potrebi jemljemo ven, je lahko izrazit dejavnik udobja. Boljše steljke so iz dveh plasti: ena nam nogo blazini, druga se oblikuje po nogi. Plast nekaterih absorbirajočih, hitro se sušilih nitkanih podlog, kot sta, recimo, cambrelle ali tesivel, je lahko tudi dejavnik, ki izboljša počutje noge.

»Podlaganje« v območju gležnja je dodatno udobje, dobro oblažinjeno jezik pa nasploh nuja dobrih čevljev. Le s tem omogočimo udobno vezanje in zategovanje vezalk. Vsako podlaganje s peno ni popolnoma ustrezno. Mehka pena v jeziku ne služi ničemur, ker vpija vodo in ne nudi zadostne opore vezalkam.

ODPORNOST NA OBRABO

Če pomislimo, po kakšnih tleh bomo hodili in kakšen učinek bo s tem na naš podplat in stranice čevlja, je razumljivo, da zopet ni vseeno, kakšne čevlje imamo. Hoja po mehki zemlji v gozdu ali po gobastem močvirju nimata nobe-

Alpinin model gorskih čevljev »blazer« je primeren za daljše gorske ture po vsakršnem terenu in je izredno udoben; ob strani ima gumijast trak, ki daje nogi dodatno oporo in jo varuje pred udarci kamnja.

nega obrabnega momenta na podplat ali stranice čevlja. Primerjajmo to s strmo gorsko potjo, »tlakovano« z ostrim kamenjem ali - kar je še slabše - pristop ali sestop po meliških! Ne samo, da je tak teren grob glede obrabe, temveč nam noga tudi rada spodrsne po ostrih skalah ali med njimi. Dober odgovor na trpežnost stranic čevljev je gumijast trak nad podplatom okoli čevlja ali vsaj na sprednjem delu čevlja. Nekateri proizvajalci dajejo tudi dodaten trak na notranjo stran čevlja, kar preprečuje obrabo in povečuje oporo nogi.

Če pa nič drugega, mora biti pri uporabi v takem terenu vgrajen vsaj nekakšen blažilec, gumijast del, ulit skupaj s podplatom, ki odlično varuje prstni del čevlja ali celotni stopalni del.

Premislite tudi, koliko boste v resnici hodili! Po eni strani je življenjska doba podplata lahko tudi dolga, če ne hodimo veliko (pa čeprav nimamo grobega zgornjega dela čevljev!), po drugi strani pa vam bolj odporni in udobni čevlji pri intenzivnejši uporabi trajajo dalj časa.

(Nadaljevanje prihodnjici)

ZDAJ JE REINHOLD VPLETEL V PUSTOLOVŠČINO ŠE SVOJEGA BRATA

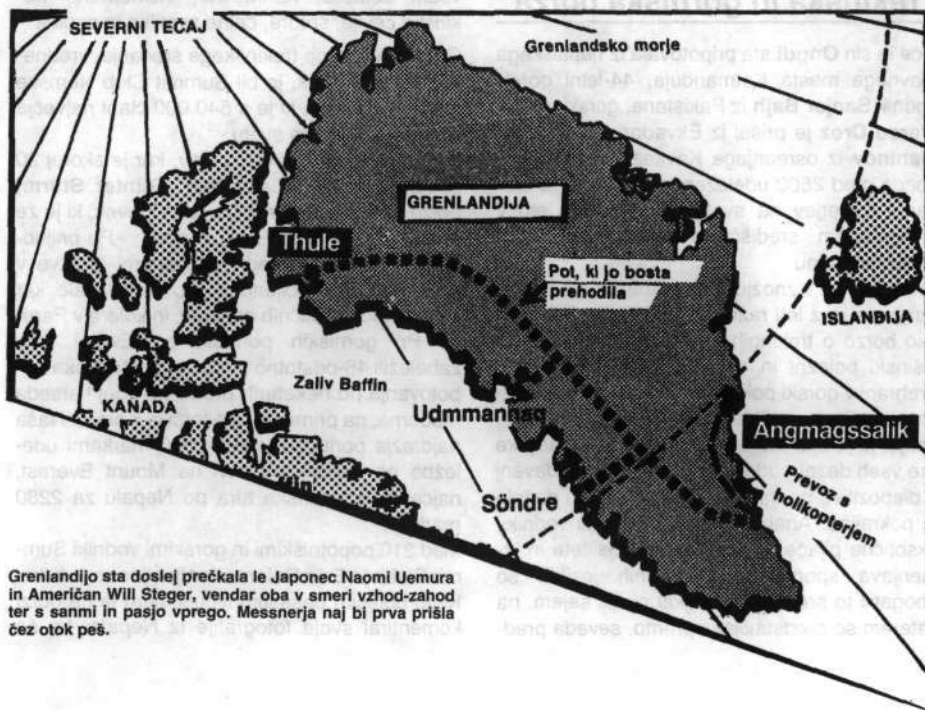
MESSNER GRE ČEZ GRENLANDIJO

Sloviti Južni Tirolec **Reinhold Messner** si ne da miru: potem ko je splezal na vseh 14 osemtočakov in kot prvi stal na Mount Everestu brez maske z dodatnim kisikom, potem ko se je iz Himalaje umaknil v svoj grad in poskrbel, da so vsi njegovi podvigi popisani, objavljeni v več knjigah in prevedeni v več jezikov, se je odločil za drugačne podvige. Zdaj 48-letni Reinhold seveda ne more ponavljati uspehov, ki so bili prelomni v alpinizmu in katerih avtor je bil: leta 1980 je bil čisto sam na Everestu, dve leti pred tem je bil brez kisika na tej gori skupaj s **Petrom Habelerjem**, doslej je bil že osemnajstkrat na vrhovih, višjih od 8000 metrov, leta 1986 je priplezal še na Mount Vinson na Antarktiki in postal drugi Zemljan, ki je stal na

vrhovih najvišjih gora vseh sedmih celin, konec leta 1989 in v začetku leta 1990 pa sta Messner in Nemec **Arvid Fuchs** prva peš in s smučmi prečkala 3000 ledenih kilometrov Antarktike. Toda lani mu eden od njegovih načrtov vendarle ni uspel.

JADRANJE NA LEDU

Lanskega januarja je namreč z dvema Norvežanoma poskušal opraviti zimsko prečenje Grenlandije v smeri jug-sever in moral priznati premoč narave. Prav Grenlandija zdaj skomina slovitega Reinholda. Ne morem biti samo v zapečku in pisati knjige, pravi 48-letni bogataš, ki je znal finančno izjemno dobro vnovčiti svoje nevarno življenje in se je vmes posvetil tudi

Grenlandijo sta doslej prečkala le Japonec Naomi Uemura in American Will Steger, vendar oba v smeri vzhod-zahod ter s sanmi in pasjo vprego. Messnerja naj bi prva prišla čez otok peš.

varstvu okolja. Grenlandije, pravi, še nisem premagal, lani me je največji danski otok zavrnil in zato se bom, pravi, s tem največjim in zvečine z ledom prekritim otokom ponovno spopadel. Aprila letos greva z bratom Hubertom s smučmi in sanmi za živež nadenj, ponovno v smeri jug-sever.

Messnerja bosta startala z obale pod krajem Angmagssalik, do koder bosta prišla z letalom, nato pa ju bodo s helikopterjem prepeljali na izhodišče precej južneje od tega kraja.

Ledena pot bratov Messner bo po zračni črti dolga nekaj več kot tisoč kilometrov, pustolovca pa se zavedata, da je ne bosta mogla potegniti po ravni črti in da se jima bo do cilja, do kraja Thule na severu otoka, nabralo najmanj 2000 kilometrov ledenega brezpotja. Po ledu in snegu bosta potovala peš oziroma na smučeh, v drugi polovici pustolovščine pa naj bi tudi jadrjala. Da, dobro ste prebrali, jadrjala bosta! V drugem delu ledenega blodnjaka (pot sta začrtala skupaj z danskimi vremenarji) bosta imela ugoden veter v hrbet (v krmo, kot bi rekli jadralci na vodi) in zato bosta vzela s seboj posebej za to pustolovščino izdelani padali: padali v zraku, Messnerja zadaj na ledu ali na smučeh in z okoli 120 kilogrami živeža in neizogibnih potrebščin, naloženih na saneh.

POSKUSI SAMOUNIČEVANJA

Reinhold Messner je z aprilskim naskokom na Grenlandijo prvič prelomil prisego iz leta 1970,

da v svoje tvegane projekte ne bo vključeval družinskih članov, kar je moral obljubiti tudi materi. Leta 1970 je namreč Reinhold Messner začel svoj lov na himalajske osemtisočake in prav pri prvem osemtisočaku, na Nanga Parbatu, je prišlo do družinske tragedije. Reinhold je bil na gori skupaj z bratom Güntherjem, ki pa se z gore ni vrnil. Odnese ga je snežni plaz in potem Reinhold, najstarejši izmed štirih Messnerjev, ni več hotel niti slišati, da bi šel še kam s svojimi brati.

Zdaj je izbral 40-letnega Huberta, ki je po poklicu zdravnik, Messnerjeva mati pa s tem ni ravno zadovoljna. Huberta jemljem s seboj zato, ker je zdravnik, pravi Reinhold, ki je pred odhodom na dolgo pot skupaj z bratom vadil smučarsko hojo s padalom na jezeru Resia v Italiji. Za vsak primer, pravi, sva si z bratom na Grenlandiji omislila tudi dva zasilna izhoda, če nama bo šlo v prvem delu avanture za nohte. Kot je mogoče videti s skice, se mislita brata Messner reševati pri krajih Søndre in Udmman-nag, ki sta na zahodni grenlandski obali. Reinhold obljublja: lani me je ledeni otok zavrnil, letos bova s Hubertom namero uresničila. S tem je tudi tolažil svojo mater, ki je enega sina že izgubila na Nanga Parbatu, drugega, Siegfrida, pa leta 1986, le nekaj dni pred Reinholdovo odpravo na Mount Vinson na Antarktiki. Morda bi bil že čas, da se Reinhold umiri, pravi njegova mati, saj bo imel vsak čas petdeset let.

(Slovenske novice)

Trekinška in gorniška borza

Oče in sin **Ongdi** sta pripotovala iz nepalskega glavnega mesta Katmanduja, 44-letni gorski vodnik **Sanjar Bajh** iz Pakistana, gorski vodnik **Marco Croz** je prišel iz Ekvadorja in **Anatolij Mahinov** iz osrednjega Kavkaza. Ta peterica spada med 2500 udeležencev največjega srečanja trekerjev na svetu, ki je vsako leto v Kongresnem središču v zahodnonemškem Berchtesgadnu.

Prireditve ob v znožju Watzmanna in Obersalzberga se je z leti razvila v največjo informacijsko borzo o trekingih in plezanju po gorah, o višinskih boleznih in aklimatizacijskih treningih, prehrani v gorski pokrajini in o prvi oskrbi omrzlin, zmrzlin in podhladitve. Na letošnjem srečanju, ki je bilo februarja, so bile informacijske ure vseh dežel - udeleženk in kar 83 predavanj z diapozitivi, na katerih so predstavljali dežele in pokrajine. Agenti, vodniki in gorski vodniki, eksotične pijače, kulinarične specialitete in izmenjava spominov v številnih jezikih so obogatili to srečanje. Manjkalo ni niti sejmem, na katerem so predstavljali opremo, seveda pred-

vsem oblačila, nahrbtnike, višinomere, trekinške čevlje, šotore, čelne svetilke in cepine.

Organizator tega trekinškega srečanja, vrednega 100.000 mark, je bil Summit Club Nemške planinske zveze, ki je s 540.000 člani največja zveza gornikov na svetu.

Lani so registrirali 9627 prijav, kar je skoraj 20 odstotkov več kot leta 1991. **Günter Sturm**, poslovni vodja Summit Cluba in človek, ki je že priplezal na Mount Everest, pravi: »Po priljubljenosti je Nepal pred Pakistanom. Države v Andih so po priljubljenosti zelo nazadovale, kar je posledica političnih nemirov in kolere v Peruju. Pri gornjskih pohodih po Evropi smo zabeležili 46-odstotno povečanje. Gorniška popotovanja po nekaterih otokih so zdaj karseda moderna, na primer po Mallorci in Korziki. Naša najdražja ponudba je s 24.000 markami udeležba na letošnji odpravi na Mount Everest, najcenejša trekinška tura po Nepal za 2280 mark.«

Med 210 popotniškimi in gorskimi vodniki Summit Cluba je **Eric Reismüller** ljubljeneč publike. Kljub bolečini pasastim izpuščajem je na borzi komentiral svoje fotografije iz Nepala. Le še

Zima 1992/1993 na Kredarici

Zimski meseci so december, januar in februar. Temperaturni povpreček pravkar minule zime, ki je na Kredarici znašal — 5,6°, je bil za 2,6° nad dolgoletnim zimskim temperaturnim povprečkom (— 8,1°). Skupno je v vseh treh mesecih padlo 141 mm padavin, izključno kot sneg, kar je komaj 44 % normalne zimske množine padavin (324 mm). Iz teh skromnih podatkov je razvidno, da je bila zima na Kredarici, pa tudi v preostalih gorah pretopla in izredno suha. Podrobnosti po posameznih mesecih so naslednje:

Temperaturni povpreček decembra 1992, ki je znašal — 5,1°, je bil za 1,7° nad dolgoletnim (= normalnim) decembrskim povprečkom Kredarice, ki znaša — 6,8°. Januarski temperaturni povpreček je bil najvišji med vsemi tremi zimskimi meseci. Znašal je — 4,4°, medtem ko znaša dolgoletni januarski povpreček obdobja 1956-85 — 8,5°. Januar je bil torej - v povprečku - za 4,1° pretopen. Februar je običajno najhladnejši mesec v gorah. Na Kredarici je letos znašal njegov mesečni temperaturni povpreček — 7,4°. Tudi ta vrednost je bila za 1,5° nad normalno vrednostjo (— 8,9°).

Absolutni temperaturni ekstremi (maksimalne in minimalne mesečne temperature) so bili v mejah doslej znanih ekstremov. Najvišja decembrska temperatura je znašala 5,0° dne 15. decembra 1992. Najvišja decembrska tempe-

ratura po letu 1954 pa je znašala na Kredarici 9,8° dne 3. decembra 1985. Najhladnejši dan prvega zimskega meseca je bil 28. december, ko so namerili — 20,1°. Najnižja doslej znana temperatura Kredarice je bila zabeležena 23. decembra 1968, in sicer - 25,8°. Januarski temperaturni ekstremi so bili nekoliko nižji. Najvišja temperatura tega meseca je znašala 7,0° dne 17. januarja, najnižja pa — 25,2° dne 2. januarja 1993. Absolutna temperaturna ekstrema pa sta: maksimum 7,6° dne 7. februarja 1983 in minimum — 28,3° dne 7. februarja 1985. Slednja je tudi najnižja na Kredarici izmerjena temperatura, odkar je tamkaj stalna meteorološka opazovalnica. Najvišja temperatura februarja je merila 6,3° četrtega dne v mesecu, najnižja pa — 23,3° dne 23. februarja. Doslej najvišja temperatura na Kredarici je bila 9,4° dne 29. februarja 1976.

Oblačnost in sončni sij sta medsebojno povezana. Čim višja je stopnja pokritosti neba, tem manj je ur s sončnim sijem. Vse tri zimske mesece je bil povpreček mesečne oblačnosti pod normalno vrednostjo (= povpreček obdobja 1956 -1985). Decembrski mesečni povpreček je znašal 4,6 desetine pokritosti neba (dolgoletni povpreček 5,5). Sonce je v tem mesecu obsevalo Kredarico 123 ur, kar je 46 % maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v decembru. V tem mesecu je skupno v 9 dneh padlo 137 mm padavin, kar je 106 % normalne vrednosti. Snežna odeja je ves mesec prekrivala pokrajino na tej nadmorski višini, njena največja debelina je merila 220 cm dne 10. decembra 1992. Bila je razmeroma skromna, saj je merila najdebelejša decembrska snežna odeja na Kredarici 304 cm (25. decembra 1982).

Januarja se je povprečna mesečna oblačnost znižala na 3,9 desetine pokritosti neba (dolgoletno povprečje = 5,5). Število ur sončnega sija se je zvišalo - delno tudi zaradi podaljšanega dneva - na 136 ur, kar je 48 % njegovega maksimalnega možnega trajanja. V vsem mesecu sta bila samo dva padavinska dneva. Skupno je padlo v tem mesecu samo 1,3 mm padavin, kar je manj od 1 % normalne vrednosti, ki znaša za januar 107 mm. Ker ni bilo izdatnejših padavin, se je snežna odeja tanjšala. Njena največja debelina je merila samo 200 cm 1., 2. in 3. dne v mesecu.

najuspešnejši nemški alpinist uživa pri trekerjih podobno priljubljenost in pozornost: **Sigi Hupfauer**. Ta 52-letni mož iz Pfaffenhofna v Allgäu je gorski vodnik, vodja odprav, filmski snemalec in človek, ki je stal na osmih osem-tisočakah, med njimi na Mount Everestu, K-2 in Nanga Parbatu, ki veljajo za najtežavnejše osem-tisočake. Na nekem področju je presegel celo **Reinholda Messnerja**: kot edini alpinist je priplezal na pet ruskih sedem-tisočakov, med njimi na Pik Lenina in Pik Komunizma.

Hupfauerjeva žena Gaby tudi ni od muh, saj je priplezala na Broad Peak, Gašerbrum II in Čo Oju. Med nemškimi osvajačkami osem-tisočakov in najvišjih gorá nasploh je čisto na vrhu. Letošnje poletje nameravata Hupfauerjeva organizirati odpravo na afganistanske sedem-tisočake v mejnem območju s Pakistanom.

Najsi bodo že trekerji ali alpinisti, bolniki za daljinsko boleznijo ali filmski snemalci, prihodnje leto se bodo spet srečali v Berchtesgarnu, da se bodo videli in potočili kakšno solzico veselja, obnovili staro prijateljstvo ali z istomišljeniki skovali kakšen nov načrt - ali pa samo sanjali o novih ciljih.

(Die Welt)

Naredimo si planinsko turo prijetnejšo in poskrbimo, da bo potekala lepo in varno! Platnena spalna vreča bo udobno in čisto prenočevanje v planinski koči, rezervacija prenočišča v planinski koči nam bo zagotovila brezskrbno hojo, ko ima vsaj mobilni telefon skoraj vsaka planinska koča na večjih križiščih slovenskih planinskih poti.

Februarja se je povpreček mesečne oblačnosti znižal na 3,4 desetine pokritosti neba (dolgoletni povpreček = 5,6). Kljub krajšemu mesecu je heliograf registriral 164 ur sončnega sija, kar je 56 % njegovega maksimalnega možnega trajanja v tem mesecu. Mesečna količina padavin, ki je padla v 5 dneh, se je v primerjavi s prejšnjim mesecem podvojila. Znašala je 2,6 mm, kar je slabe 3 % normalne vrednosti. Snežna odeja se je še bolj tanjšala. Njena debelina je ves mesec februar merila 150 cm. Največja februarska debelina snežne odeje je merila 521 cm dne 28. februarja 1977.

Vse zimske mesece so na Kredarici pihali močni vetrovi, katerih jakost je pogosto dosegala 8. stopnjo jakosti po Beaufortovi lestvici (= 17,2-20,7 m/sek).

Ker je bilo izredno malo snežnih padavin, tudi ni bilo v zimskih mesecih bistvenih snežnih plazov. Prožili so se v zadnjem jesenskem mesecu, v novembru in redki tudi še v decembru. Zimska suša pa se je potegnila še v pomlad.

dr. France Bernot

odmevi

Stoletje v gorah - do roba in čez

V letošnji drugi številki Planinskega vestnika je **Matija Tuma** nanizal nekaj pripomb h kratki biografiji **dr. Henrika Tume** (njen obseg znaša bore 1,5 strani; ali je M. Tuma pomislil, da je bil vnaprej odmerjen?), ki je uvrščena v sklenjen niz pomembnih gorniških osebnosti v knjigi *Stoletje v gorah*. Na podlagi navedkov (besednih sklopov, delov stavkov), iztrganih iz konteksta, ugotavlja M. Tuma, potem ko jih podkrepi z nasprotnimi navedki iz tekstov drugih avtorjev, da novo pečeni biograf **Franc Vogelnik** »le bežno« pozna dr. Henrika Tuma, da sploh ne omenja vseh njegovih del in jih najbrž tudi ne pozna, da trpi za pomanjkanjem »pozitivne razpoloženosti« do dr. H. Tume, saj je zagrešil vrsto »majhnih netočnosti«, vrzeli pa poskušal zamašiti s pavšalnimi izrazi. Ob koncu je M. Tuma mnenja, da tak izmaličen prikaz osebnosti dr. H. Tume »ne sodi v slavnostno knjigo in bi bilo pametneje, da Tuma v tem poglavju sploh ne bi bil omenjen: oris lika dr. H. T. deluje nepopolno in raztrgano«.

Kdor vzame v roko zajetno knjigo *Stoletje v gorah*, mora kmalu ugotoviti, da je koncept tekstualnega dela nad vse trezen: držati se trdnih tal, navajati dejstva, dogodke in dejanja v čim bolj prvotnem zapisu ne glede na dikcijo, se pravi na današnji odnos do knjižnega jezika in neogibnih pravopisnih zahtev; seveda naj bi bil tudi pristop k zaslužnim možem, »ustvarjalcem zgodovine«, kar se da stvaren in historičen. Za

sodobnega bralca, (raz)vajenega, da mu knjiga postreže zgolj z najnovejšimi dognanji, nekoliko nenavadno, za planinca, ki mu je do tega, da bi si utrl prehod skozi plodno stoletje organiziranega slovenskega gornišstva, pa vendarle zanesljivo opora pri iskanju informacij in oblikovanju stališča do osebnosti, ki so nepogrešljivi miljniki ob tej dolgi poti. O ljudeh vemo, da se med seboj razlikujejo: tudi gorniki, saj so jim skupne samo poti v gore, pa še te samo relativno. Zakaj bi morale biti biografije izdelane po enem kopitu, zakaj bi morali prav danes prikrivati kakšno odločilno dejstvo, ki je bilo že davno ugotovljeno in zapisano?

M. Tuma se med drugim ne more sprijazniti s prikazom prvega vzpona čez Triglavsko steno, ki velja za mejnik v zgodovini slovenskega alpinizma. Po njegovem občutku je »dokaj huda obdolžitve« za dr. H. Tumo, da se je njegov vodnik **J. Komac-Paver** najprej sam odpravil v Steno. Formulacije o tem kočljivem vzponu si biograf ni prikrojil po svoje ali zvil iz trte, temveč jo je le prepisal iz vira, ki ga ima za verodostojnega. Katerega, to bo M. Tumi gotovo znano, saj očitno dobro pozna sleherno besedo, ki se nanaša na dr. H. Tumo, in vse njene pomenske odtence. In če M. Tuma v svojem ugovoru celo sam navaja, da je Tumov vodnik v Steni hodil po »stezah trentarskih divjih lovcev« (ob teh stezah v Steni se odpira niz zapletenih vprašanj, ki jih ne kaže načenjati, ki so pa še kako povezane z alpinizmom, npr. kdaj neki so si korajžni, zares neustrašni Trentarji, ki jih je bilo vseh skupaj tam spodaj ob Soči, na tisti skopi kamniti zemlji, le za peščico, utegnili nadelati lovske steze tam daleč onkraj Luknje med Zlatorogovimi policami in sočnimi Zlatorogovimi pašniki, kakšni izurjeni plezalci so bili, da ni Stena postala njihovo grobišče?), je to priznanje, da je bil resnično v Steni, da se je popolnoma zavedal svoje odgovornosti do gospoda, ki ga je najel. Ali mu bomo odrekli zasluge, ki mu upravičeno gredo? Vsa težavna mesta je moral preplezati, razčlemb v Steni si takrat še ni mogel ogledati iz najetega helikopterja. Kaže, da se našim gorskim vodnikom njihova podrejenost še zmerom otepa. (M. Tuma naj si pogleda, kaj je zapisano v biografiji **E. Lovšina**!) Kako bi bilo, če bi se M. Tuma za hipec poskušal živeti v Pavrovo vlogo? Denimo, da bi bil po muhastem spletu okoliščin prišel na svet pod imenom **M. Komac**? Kako bi potem prebiral Tumovo biografijo, v kateri je Paver samo za spoznanje počlovečen - ni zgolj pohleven šerpa in neizčrpen vir koristnih informacij iz zakladnice krajevnega izročila, mutasto živinče, ki so mu naprtili najtežje breme naše gorniške zgodovine. Poskusimo biti vsaj letos ob vihrajocih praporih majčkeno obzirni do teh junakov in hladni senci gospodov, ki so

svoje podvige umeli ovekoveti s peresom!

M. Tuma si prizadeva okrepiti znanstveno veljavo dr. H. Tume na področju imenoslovja z navedki iz temeljite Tominškove kritike Pomena in razvoja alpinizma, kakršne ni v vsem Planinskem vestniku od začetka do dandanes. Kdor si hoče ustvariti natančno podobo o njej, jo mora pač prebrati ne samo od besede do besede, ampak še bolj pozorno med vrsticami. Modri dolgoletni urednik Planinskega vestnika si je dr. H. Tumo privoščil v dobrohotno hudo-mušnem tonu, povrhu pa je bil kot klasični filolog in slavist tako razsoden, da se sploh ni lotil pretresa jezikovne plati Pomena in razvoja alpinizma. Nenavadno, da na M. Tumo Planin-ski vestnik zaradi te obsežne kritike ne deluje raztrgano.

In če vso amatersko gorniško pisarijo pustimo vnmear, kaj naj potem porečemo o Sloven-skem biografskem leksikonu? Tudi v njem bo-mo morali pri geslu Tuma Henrik odkriti, da je kot alpinist obdelan nepopolno in raztrgano. Kaj naj si navsezadnje mislimo o tem neupo-gljivem možu, ki mu univerzitetni profesorji ljub-ljanskega vseučilišča niso mogli dopovedati, da je pri svojih razlagah v zmoti, pa se je od njih odvrnil ter si iskal somišljenike na tujem? In ti predavatelji se za svoj poklic niso pripravljali v kakšnih rovtah, ampak na sloviti tujih univer-zah! Nekaj upoštevanja pa bi takšni sloviti pro-fesorji, kakor **Nahtigal**, **Oštr** in **Ramovš**, ven-darle morali biti deležni, saj so čez vse ljubili slovensko besedo. Ali mar ne teži vsak znan-stvenik po odkrivaju resnice v ubranosti z do-gnanji velikih avtoritet na svojem področju?

V luči povedanega meni podpisani biogra-f dr. H. Tume, da je svojo dolžnost opravil, če ne slavnostno zgledno, pa vsaj korektno in da je bil do dr. H. Tume prej prizanesljiv kot strogo kritičen. Zares je obžalovanja vredno, da se njegovi pogledi tako boleče razhajajo s pre-pričanji M. Tume. Panegiriki so efemerni: ko-maj so skovani, so že odloženi in pozabljeni, celo zasmehovani!

Dokler ne bo izšlo zajetno delo - bržkone veliki družinski leksikon - o slovenskem alpinizmu na domačih tleh, bo pač Stoletje v gorah opravljalo vlogo informatorja o vseh področjih našega gornišstva od začetkov do današnjih dni. Po-trebna bo truma sodelavcev. Veliko vprašanje je, ali si bo kdo za obdelavo izbral dr. Henrika Tumo; pričakovati je namreč, da mu bo Matija Tuma obrnil vsako besedo.

Franeč Vogelink

Pojasnilo

V Planinskem vestniku št. 2/1993 je bilo na strani 55 na koncu članka **Marjana Raztresena** »Zidanje gmotnih temeljev«, ki opisuje 14 let predsednikovanja **dr. Mihe Potočnika**, med

drugim zapisano tudi tole: »Ko smo leta 1978 pripravljali proslavo ob 200-letnici prvega vzpo-na na Triglav, je delovni odbor vodil **dr. Tone Stroj**, ki mi je dejal: »Še tole izpeljeva, potem pa naj pridejo drugi, mlajši.«

Nepoučen bralec bi utegnil dobiti vtis, da sem tak stavek izrekel podpisani. Resnici na ljubo moram povedati, da me z dr. Miho Potočnikom loči taka generacijska razlika (31 let) in druge razlike, da mnenja o tem, kdaj naj kdo gre iz PZS, nikakor nisem mogel izreči podpisani, kar bi lahko potrdil vsak, kdor je razmere na PZS kolikor toliko poznal.

Pač pa so pred **Francetom Popitom**, takrat-nim sekretarjem Zveze komunistov Slovenije (ZKS), kdo naj gre in kdo naj pride za predsed-nika PZS, po vrstnem redu odločali **dr. Miha Potočnik**, **Tomaž Banovec** in **Marjan Oblak**.

Vse drugo pa je znano.

dr. Tone Stroj

Ker bi bilo mogoče iz tega odmeva razumeti, da sem pri pisanju zagrešil kakšno netočnost vse-binske narave, moram pojasniti, da je pri-spevek »Zidanje gmotnih temeljev«, ki je nastal po pogovoru med dr. Mihom Potočnikom in menoj, pred objavo dr. Potočnik avtoriziral v prostorih Planinske zveze Slovenije in torej objavljeno besedilo popolnoma ustreza pogo-voru med dr. Potočnikom in menoj.

Marjan Raztresen

Vrnite nam Bohinj!

Ob Bohinjskem jezeru sem bil prvič leta 1924 kot dijak, potem sem tam taboril veliko let po mesec dni in več. Na raznih krajih od Stare Fužine do Nakla in Ukanc. Včasih sam, veči-noma pa v družbi tovarišev skavtov, prijateljev ali družine. Leta 1956 in 1957 smo taborili tam, kjer je sedaj avtokamp Ukanc. Bili smo sami.

Minilo je kakih 10 do 20 let. Bohinjci so videli, kako se vedno več ljudi zanima za ta lep kos narave, v kateri človek res doživi vso lepoto Bohinja: mir, tišino, poglede na Komarčo, na Naklovo glavo in Studor. Možnosti za slikarje so neštete. Pa so to lepoto izkoristili za poslovne namene. Ukanc je postal vir domačega denarja in tujih valut. Ko sem nazadnje tam taboril, so bili šotori in priklopniki drug ob drugem kot hiše v mestu. Nekoč v osemdesetih letih sem bil v kampu v avgustu. Bilo je hladno, vsi smo si želeli bivati na vzhodnem prodišču, ker je tja sijalo sonce. Toda ni bilo mogoče, ker so trije Nizozemci postavili svoje priklopnike v polkrog, tako da sploh nismo mogli priti do obrežja.

Privoščimo Bohinjcem zaslužek, toda naj imajo razumevanje za to, kaj je ljubezen do narave in kaj omogoča prostor za taborjenje. Zemljišče kampa Ukanc je tako majhno, da je tam možno brez kršenja estetskega čuta postaviti samo

šotore in še teh ne več kakor morda dvajset - težko ocenjujem pravilno število, ker nisem še nikoli štel. Za priklonike in za tiste tabornike, ki presegajo maksimalno primerno število (ki ga je še treba s poskusom ugotoviti), naj organizirajo kamp v Ribčevem lazu ali pri Stari Fužini. Taboril sem že v kampu Martuljek - tu prikloniki niso prav nikogar motili, ker je bil prostor velik, obširen.

Povrh tega, da so nabili ljudi v škatle za sardine, so še začeli uganjati oderuštvo. V maju 1992 sem prišel v kamp in vprašal, po čem bodo letos vstopnine. Receptorka mi je pojasnila: 7 do 10 mark na dan po osebi. To je oderuštvo, vsaj za Slovence. Tega kak delavec ali upokojenec ne zmore. Potem sem šel lani na morje. Plačal sem manj in kamp mi je nudil veliko več kakor bohinjski, zlasti brezplačno toplo vodo.

Ponavljam, da razumem materialne interese Bohinjcev, toda zahtevam, da razumejo tudi oni interese nas, ki smo zalagali Bohinj s svojimi skromnimi sredstvi takrat, ko je prihajalo tja manj tujcev. Bohinjci morajo razumeti, da je Bohinjsko jezero predvsem estetska vrednota, na katero so številni Slovenci tudi čustveno navezani, zato morajo upoštevati poleg denarnih interesov tudi moralne.

Pri tem se tudi uprava Triglavskega narodnega parka ne more izogniti svoji odgovornosti. Prosim in zahtevamo od nje razumevanje za nas, ki smo bili in ostajamo prijatelji Bohinja kot enega od najlepših predelov Slovenije. Prosim in zahtevamo, da nam ga vrnete!

dr. Vladimir Škerlak

Spomin na Ivana Kača-Savinjskega

Glavni in odgovorni urednik Planinskega vestnika je v 2. letošnji številki PV zapisal: »Koliko mož in žena je bilo v slovenski planinski zgodovini, katerih življenje še ni podrobno opisano...« Eden izmed njih je bil **Ivan Kač-Savinjski**, tajnik občine Žalec, občine Griže in občine Velika Pirešica. Rodil se je pred 140 leti, leta 1853, v Rušah pri Petrovčah, končal kmetijsko šolo v Gottenhofu pri Gradcu in se zaposlil v graščini Zalog pri Petrovčah. Po delovni nezgodi (izgubil je desno roko) se je zaposlil na občini Žalec.

27. decembra 1898 so organizirali Kačev večer in tedaj so na vabilo zapisali: »Gospod Ivan Kač-Savinjski, tajnik občin Žalec, Griže, Velika Pirešica, ljudski pisatelj, ustanovnik Kmetijske zadruge za Spodnji Štajer, ustanovnik Zaveze slovenskih gasilnih društev i. t. d. i. t. d. ima za pospeševanje narodnega življenja in za povzdigo ljudskega blagostanja na Spodno Štajerskem, posebno pa v Savinski dolini nevenljivih zaslug...«

Pod oznako i. t. d. lahko poiščemo še eno njegovo delo, ki bi ga **Fran Kocbek**, prvi načelnik Savinjske podružnice SPD, označil kot razvoj slovenske turisticke ali sodobno - planinstva. Bil je narodni buditelj, pisec slovenskih iger, pesmi in povesti in je deloval v tistih slavnih slovenskih društvih, ki so širila narodno prosveto; to so bila med drugim tudi planinsko društvo in gasilska društva.

Že leta 1896 sta Kač in nadučitelj **Anton Petriček** pričela priprave za izgradnjo koče na Mrzlici, to je na hribu, kamor so posebno na binkoštni ponedeljek radi zahajali Žalčani. V odboru, ki je vodil gradnjo, sta bila najbolj delavna Anton Petriček in Ivan Kač.

28. septembra 1899 je bila otvoritev koče. V Planinskem vestniku iz tistega obdobja preberemo: Ob pol 12 uri je blagoslovil č.g. kaplan **Medvešček** iz Griž kočo in križ ob njej. Združeni žalski in gotoveljski pevci so potem zapeli: »Lepa naša domovina.«

Razpelo na križu je izdelal celjski kipar **Ignacij Oblak**. Križ in razpelo je daroval Ivan Kač-Savinjski. Slavnostni govornik Anton Petriček je v zahvalnem govoru dejal:

»Zahvaljujem se Ivanu Kaču, občinskemu tajniku, ljudskemu organizatorju ter vnetemu pospešitelju zgradbe te koče, za darovani prelapi križ pred kočo, ki stane nad 40 gld. ...«

Franc Kocbek je v nagovoru med drugim dejal: »... Da se je mogla postaviti ta lepa Hausenbichlerjeva koča, gre zahvala izvrševalnemu odboru v Žalcu, zlasti pa g. učitelju A. Petričku in g. Ivanu Kaču, in tema gospodoma izrekam v imenu »Savinjske podružnice« najlepšo zahvalo, kličeč jima: Bog ju živi!«

Na otvoritvi je spregovoril tudi Ivan Kač. V PV preberemo: »Gospod Ivan Kač je nazdravil kmetiškemu ljudstvu ter ga navduševal za narodno idejo...«

Anton Petriček in Ivan Kač sta bila nato oskrbnika koče. Ključ je bil v Žalcu, kasneje ga je prevzel **Viktor Pilih**, poverjenik SP SPD za Žalec. Leta 1928 je kočo prevzelo Trbovlje, ključ je bil še vedno v Žalcu.

Prav je, da se v tem jubilejnem letu spomnimo teh skromnih, večkrat pozabljenih »mravelj« planinstva, ki so ogromno napravili za planinstvo in preko njega za slovenstvo v boju proti ponemčenju naših gora.

Eden izmed njih je bil Ivan Kač-Savinjski in če smo lani ob petdesetletnici smrti pozabili na Antona Petrička, je prav, da se danes spomnimo tako Petrička kot Kača.

Vzor jim je bil Fran Kocbek - 130 let je že minulo od njegovega rojstva, lahko preberemo v spominskem zapisu v 3. številki letošnjega Planinskega vestnika. Zapišimo še, da je 14. oktobra 1982 Savinjski meddruštveni odbor imenoval odbor za pripravo knjige o Kocbeku.

V odbor so bili izvoljeni danes že pokojna **prof. Orel** in **prof. Grobelnik, Božo Jordan, Adi Vidmajer** in **Franjo Štajner**.

Franč Ježovnik

iz planinske literature

Varstvo narave na planinskih poteh

Komisija za pota pri PZS je izdala skripta z naslovom **Varstvo narave na planinskih poteh**, ki jih je napisal in ilustriral načelnik te komisije **Tone Tomše**. Vsebina se začne s kratkim uvodom in Pomenom markacistov pri varovanju narave. Tu je zapisano, da ne markiramo samo planinci, saj ljudje hodijo iz različnih motivov. Tako poznamo gozdne učne poti, kulturne in turistične poti, geološko pot, dve peš poti, ponekod še jamarji označijo pot do vhoda jame. Pa kolesarji načrtujejo krožno pot. Le lovske steze so še kje skrite in brez oznak, ponekod pa imajo oznake in velike številke na stojiščih. Ugotavlja in zapiše kot pravilo: da markacisti niso več le označevalci in nadelovalci poti, pač pa vse bolj vzdrževalci.

Zemljišče razdeli avtor na močvirnato, kraško, gozdnato in planinsko. Krajina je razdeljena na naravno, kulturno, urbano ali mestno in glede na višino na višinske pasove. Vstavljen je diagram strmin naših pobočij. Tla precej natančno opredeli glede na kamnine in druge lastnosti. Gozdu, ki pokriva nad polovico našega ozemlja, opredeli gozdno in drevesno mejo in njegove funkcije. Nadalje obravnava klimo in na koncu se loti poti in njihovega pomena. Obremenitev tal pri hoji znaša 40 kPa, pri sedenju in ležanju 10-krat manj (7 kPa, 4 kPa),

tek navzdol pa obremeni kar tisočkrat več (5700 kPa). Vsako pretiravanje z odpiranjem novih poti ter sočasnim zanemarjanjem že obstoječih je samo dodatno nepotrebno obremenjevanje okolja. Cilj je, da bi varstvo narave in okolja prešlo v miselnost vsakega posameznega hodca, da bi se obnašal spravljivo z okoljem.

Vzdrževanje planinskih poti razdeli v pet sklopov: čiščenje in vzdrževanje, izboljšava s prestavitvijo ali zmanjšanje naklona poti, utrjevanje poti, odvodnjavanje in varovalne naprave za zaščito poti in boljšo prehodnost. Tu se res razpiše o problematiki poti, tudi o tistih, ki so nastale po krivdi nas obiskovalcev. Delamo bližnjice in tako povečujemo možnost erozije. Sestop in izstop na/z gozdne ceste ali kolovoza je treba primerno opremiti. Prehodi čez visoka barja so problem zase. Včasih naredimo kar preveč steza poleg steze. Skica, kako naj se vsaka pot v pobočje v odvisnosti od naklonine, je morda malce prestrma. Naklonu 70 % ustreza kot okoli 35 stopinj. Na cestah najdemo oznako do okoli 25 % (1 : 4), kar je približno 14 stopinj. Te različne naklone je domače prebivalstvo tudi različno poimenovalo.

Skripta so dober pripomoček za vzgojo markacistov, saj so napisana v razumljivem jeziku. Na tečajih bomo lahko segli po gradivu, ki ga do sedaj v naši organizaciji nismo imeli.

Božo Jordan

Gorski zemljevid Triglava

V jubilejnem, stotem letu organiziranega planinstva v Sloveniji je izšel zanimiv zemljevid Triglava. To je že 123. zvezek Planinske založbe, ki v okviru svojih finančnih možnosti vseskozi skrbi, da imajo ljubitelji gorá na voljo čim več sveže literature.

Zemljevid Triglava je izdelal Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo (IGF) v merilu 1 : 25.000. To je najbolj podrobno merilo, ki ga je PZS uvedla pred nekaj leti. Tako natančno naj bi bila v prihodnje kartografsko obdelana najbolj zanimiva in obiskana gorska območja. Ta zemljevid sočasno predstavlja vzorec (standard) za izdelavo podobnih v prihodnje. Zapisati velja, da sprememb v primerjavi z doslej izdelanimi (teh pa je že kar nekaj) ni veliko. Zato enotnih standardov v tem merilu ne bo težko uveljaviti.

Koristno izrabljen papir zemljevida je približno 85 krat 70 cm. V primerjavi z dosedanjimi je to dvakratna velikost. Koristno ima izrabljeni obe strani, kar je vsaj za nove izdaje že tudi običaj. Zložen je v žepni format. Varujejo ga lepo oblikovane platnice, tiskane v več barvah na tršem papirju.

Skoraj v središču je naš očak Triglav. Sicer pa sega na severu do Mihovega doma in Kukove

Heli-biking

V Disentisu (kanton Graubünden, Švica) je neki hotelir prišel na nenavadno in seveda vsega obsojanja vredno idejo. Nekaj tednov je namreč ponujal za 1420 švicarskih frankov enotedenski polpenzion, uporabo gorskega kolesa in novost, ki so jo imenovali »heli-biking«. Goste, ki jih je privabila ta atrakcija, je helikopter odložil na skoraj 3000 metrov visokem Crap Sogn Gion, od koder jih je čakala vožnja s kolesi v dolino. Temu so se seveda takoj z deklaracijo uprle praktično vse s turizmom povezane organizacije in uradi. Kot vsaka druga uporaba helikopterja za turistične namene (heli-ski in drugi komercialni prevozi) se tudi heli-biking ne vklaplja v koncept okolju prijaznega turizma.

(CIPRA-INFO 29, 1993)

špice, na zahodu do Vratc in izvira Soče, na jugu nekoliko prek Bohinjskega jezera in na vzhodu do Debele peči in Bohinjske Češnjice. Tako zajema najbolj obiskano gorstvo bližnje okolice Triglava.

Zemljevid deluje estetsko, barvno je lepo usklajen. Izdelovalci so dobro poudarili markirane poti, planinske postojanke, šotorišča in gostišča. Markirane poti so razvrstili v tri stopnje: zelo zahtevne, zahtevne in lahke. Prikazane pa so tudi poti in steze, ki niso markirane. Nekoliko slabše vidne so planine, lovske kočice, bivaki, muzeji, cerkve, spomeniki, podzemne jame in žičnice. Z modro barvo so označili naravne znamenitosti, snežišča, smučarske smeri in avtobusne postaje.

O topografski vsebini le to, da razgibanost zemljišč zelo učinkovito ponazarja kombinacija plastnic s senčenjem. Plastnice (na 20 m) so dobro vidne, vsaka stota je posebej izpisana. Lepo berljive so tudi nadmorske višine, ki so jih izpisali povsem zadovoljivo število. Hitro ugotovimo tudi predele s skalovjem in ločimo gozdne od drugih površin. Zemljepisnih imen je dovolj. Voznikom se tudi ne bo težko odločiti za cesto, kjer bodo pustili svojega jeklenega konjička.

Hrbtno stran v glavnem izpolnjujejo podrobni opisi in dostopi za 26 planinskih postojank. K vsakemu je priložena skica zunanjega videza. Panoramske skice razgleda s Triglava na vse štiri strani neba **Vilka Mazija** stran zaključujejo.

Zadnja stran je izrabljena negospodarno. Skice z opisi postojank bi bilo moč precej strniti. S tem bi pridobili prostor za opise najbolj zanimivih naravnih in kulturnih zanimivosti ter za seznam izdanih zemljevidov tega merila.

Na nedavni tiskovni konferenci so predstavili tudi vzorec za poenotenje zemljevidov 1:50.000. Ta bo gotovo doživel še več dopolnil, saj so ga dali v proučitev mnogim, ki so s planinstvom tako ali drugače povezani. Predvsem je logično, da v merilu 1:50.000 ne morejo biti plastnice narisane natančneje kot v merilu 1:25.000. Vtis izjemne gostote, ki ga predloženi vzorec ponuja, to potrjuje. Tudi opisi stotih plastnic so slabo vidni. Premajhne črke so uporabili tudi za nekatera zemljepisna imena, saj so s prostim očesom komaj vidna. Imena in nadmorske višine bodo še naprej povzročale kartografske velike težave. Dogovoriti pa se morajo vsaj za nekaj: na obeh predloženih zemljevidih (in tudi na prihodnjih) bi morale biti nadmorske višine enake. Že z bežnim pogledom pa sem ugotovil vsaj ducat razlik. Z njimi se bo morala spopasti geodetska služba, ker je to njena skrb. Različnost merila pa zahteva še eno pretehtano

razpravo: določitev namena in s tem vsebine enega in drugega. Ponujena vzorca ne opravičujeta dveh meril.

Peter Svetlik

Dotiki humorja

Nedavno je uredništvo Planinskega vestnika pozivalo svoje bralce, naj pišejo zabavne, humorne zgodbe, ki so se jim pripetile med potepanjem po hribih. »Iščemo novega Janka Mlakarja,« so zapisali. Pa ga niso našli. Česar nimamo pri nas, so s knjigo **Dotiki nebes Darka Berljaka** dobili Hrvači. To je (po knjigi **Stipeta Božića**) šele druga odprava alpinistična knjiga na Hrvaškem.

Že nekaj let naše police polnijo knjige o gorah, o alpinizmu. Tudi vsaka taka knjiga je ne glede na njen komercialni uspeh dobrodošla. Je dokument časa; izpoved o stilu s prvobitno naravo, o ljudeh, njihovih vzponih, padcih in hrepenenju na robu med življenjem in smrtjo. Toda kot zakleto: zdi se, da vsako naše gorniško delo hkrati potrjuje tipično slovensko naravo - otožnost in pogreznjenost v premišljevanje. To sicer ni nič slabega, smo Slovenci pač taki! **Mlakar** in **Milčinski** sta očitno izjemi, ki potrjujeta pravilo.

Osnovna značilnost Berljakove knjige je prizanesej situacijski humor. Če knjigo primerjamo z jedjo, deluje humor kot curry - zelo okusna, pikantna omaka, značilna za tiste kraje, ki jih avtor opisuje. Brez tega bi mi bila knjiga kot običajna hrana, s katero se človek baše, da preživi.

Darko Berljak je alpinist, predvsem pa uspešen organizator hrvaških alpinističnih odprav. Hrvatje so pripravili šest odprav na najvišje svetovno gorstvo, Darko jih je vodil pet. Poglaviti povod za pisanje je bil, da Berljaku po šestih letih zaporednega obiskovanja Himalaje lani ni bilo dano, da bi se podal na pot, zato so Popotovanja po Nepal in Tibetu (tak je podnaslov) zaživila v njegovem spominu. Nekajletna distanca in neustavljivo hrepenenje po krajih in ljudeh, ki jih je nenehno obiskoval, so zato poglaviti razlog za nastanek tako prikupne, s šalo začinjene potopisne reportaže. Alpinizem je sicer rdeča nit knjige, toda največ prostora namenja naravi, ljudem in njihovim običajem. Vratolomni vožnji z avtobusom, katmandujskim tržnicam, svojevrstnim restavracijam, spanju (skupaj z živalmi), nenavadnim nosačem, prebavnim motnjam... (da o navedenih njegovih prijateljev niti ne govorimo) namenja cela poglavja, medtem ko večina drugih alpinističnih piscev navidez obrobne stvari ponavadi bežno odpravi z nekaj skopimi stavki. Na trenutke se avtorju ponovno vračajo v spomin že opisani dogodki in se v knjigi ponovijo, to pa je edini očitek sicer odlični Berljakovi

knjigi. Sicer preprosto broširano knjižico odlikujejo izvrstne fotografije, na koncu je še slovarček manj znanih besed in nekaj faktografije.

Smisel za sproščeno šalo, tudi v najbolj neprijetnih trenutkih, pa ni edina lastnost te knjige. Opisovanje skrivnostnega Tibeta je prava redkost v literaturi. Gre za deželo, kjer so zabrisane meje med resničnostjo ter mitom in religijo. Ne nazadnje je tudi sama knjiga prežeta z budizmom, kjer ima številka trinajst simbolni pomen. Trinajst je uvodnih stavkov, trinajst je poglavij. Trinajst Nebes, ki so se ga dotaknila.

V knjigi nastopajo tudi nekateri slovenski alpinisti, ki so se pridružili hrvaškim odpravam. Naj zato ne zveni kičasto ali propagandistično, če zapišem, da so Berljakovi Dotiki tudi svojevrsten prispevek k slovensko-hrvaškemu priateljstvu.

Matej Šurc

Zbornik s seminarja

Mladinska komisija pri PZS je izdala Zbornik tez, člankov in referatov letnega seminarja in izpopolnjevanja za mladinske planinske vodnike, ki je bil od 16. do 18. oktobra lani na Kofcah. Zbornik je uredil **Borut Peršolja**, predsednik MK.

Vsebinska je raznolika in uporabna. Enotna kategorizacija vodnikov je objavljena z delnimi popravki in pravila veljajo od 29. 2. 1992. Poročilo za registracijo (obrazec) je brez navodil, so pa objavljena v Obvestilih za MPV in PLV. Napisana je tudi zadnja tabela o številu vodenih na dva oziroma le enega vodnika in tabela obveznih opravljenih tur in vzponov za posamezno kategorijo.

Kritično je razmišljanje predsednika o vodnikih, ki jih je vedno do sedaj izobraževala planinska organizacija, poklic pa je potrjevala oblast (zadnje tako določilo je bilo za Dravsko banovino objavljeno 5. 11. 1930, PV 1931/47). Res, dela na tem področju bo še precej.

Zanimiv je prispevek o razliki vodenja udeležencev po starosti. Strinjam se, da razlike v odgovornosti in zahtevnosti ni. Različen je samo pristop in vodenje, kar je dobro podano. Po svojih izkušnjah bi sodil, da je odgovor na vprašanje vodljivosti skupin kar zahtevno in zahteva določen čas aktivnega vodenja, da si ustvariš kolikor toliko realno sliko.

Zanimiv in poučen je zapis o radijskih zvezah. Tu bo za poenotenje potrebno še precej časa, čeprav se tehnika tu hitro razvija. Zapisati pa velja, da je Pravidnik o vrstah amaterskih radijskih postaj in tehničnih pogojih za njihovo uporabo že objavljen v Uradnem listu RS št. 49-2249/92 dne 10. 10. 1992.

Upam, da je brošurica dosegla svoj namen, kot je v uvodu zapisal urednik.

B. J.

Turistične objave so tudi planinske

Izšle so Turistične objave št. 1/93, glasilo Celjske turistične zveze. Že bežen pogled v glasilo pove, da je številka planinsko obarvana.

Zoran Vudler je objavil intervju z **Dušanom Gradišnikom**, dolgoletnim predsednikom Planinskega društva Celje. K intervjuju je g. Vudler pripisal: »Z zadovoljstvom pripišem, da je CTZ vsa ta leta dobro sodelovala s celjskimi planinci, tudi podpisani...« Pripisimo, da sodelovanje med planinci in turisti seže tja v leto 1954, ko je bila ustanovljena Celjska turistična zveza in je tedanji predsednik PD Celje **prof. Tine Orel** postal podpredsednik zveze.

Tudi nam planincem ni vseeno, da propada naša kulturna dediščina. Tudi mi smo, recimo, ogorčeni, da propada grad Limberg na pragu svetovno znanega zdravilišča Dobrna.

Zato tudi smatramo informacijo v prispevku »Lepo je bilo biti Savinjecan« **Henrika Kranjca** kot enostransko. Vprašamo se, zakaj pri opisu del v Braslovčah, ki so pripomogla k temu, da so Braslovčce postale najlepši tranzitni kraj v Sloveniji in najlepša evropska vas, pozabljajo na planince. V kraju so postavili ličen kozolec z opisi poti, markirali so okoliške poti, poti na Dobrovlje in na starem gradu na Žovneku pustili žig Savinjske planinske poti. S tem so širšo javnost opozorili na grad celjskih knezov. Mogoče so s tem tudi pripomogli, da je bil grad proglašen za kulturni spomenik.

Polistajmo naprej: znani Mozirjan, publicist **A. Videčnik**, piše o **Franu Kocbeku** in o njegovem delovanju, Solčovan **Valent Vider** pa prispeva sestavek »Planinske kočice in planinska društva na Solčavskem«. Že sama naslova povesta, da gre za zgodovino planinstva.

Naj še omenim, da je **Božo Jordan** opozoril na nekatere obletnice in da je opisal planinske pohode v celjski regiji. Mogoče je pri tem premalo poudaril, da so planinci z razširitvijo Savinjske poti na območje Limovcev nad viaduktom Baba-Trojane odprli nov svet s prečudovitimi razgledi. Nemalo zaslug za to razširitev ima prav Božo Jordan, od katerega pričakujemo, da bo ob 90-letnici, kar je Fran Kocbek v Šempetru leta 1903 izdal svoj vodnik, izdal in napisal Vodnik po Savinjski planinski poti, ki bo nedvomno tudi turistični vodnik.

Ob zaključku se ustavimo pri notici, da Turistično društvo Žalec pripravlja 100-letnico društva. V Vrečarjevi knjigi »Savinjska dolina« preberemo, da je bilo leta 1894 ustanovljeno Društvo za olepšanje trga Žalec in če sedanje Turistično društvo tu išče svoje korenine, je prav, da se že sedaj pripravlja na obletnico. Če pa išče korenine v katerem od društev iz leta 1893, bi bilo prav, da se spomni tudi 90-letnice

Savinjske podružnice SPD, ki je imela v Žalcu močan odsek. **Vrečar** piše, da je odsek vzdrževal Hausenbichlerjevo kočo na Mrzlici, iz zgodovine planinstva vemo, da je odsek to kočo zgradil enako kot tudi cesto v Logarsko dolino. 2. oktobra 1924 je bil v Žalcu »planinski sestanek«, na katerem je »poročal g. Fran Kocbek o stavbi novega planinskega zavetišča v Logarskem kotu« in tedaj je bilo na sestanku pet ustanovnikov SP SPD iz Žalca.

Torej smo imeli v zadnjih letih prejšnjega stoletja močno turistično in močno planinsko dejavnost - in zakaj ne bi to skupaj proslavila TD Žalec in PD Žalec?

»Turistične objave« so planinske in prav bi bilo, da bi se razširile tudi med planince.

Franc Ježovnik

Nova gorniška publikacija

Potem ko je nehala izhajati revija Mountain, kar se je zgodilo lanskega junija (leta 1969 jo je ustanovil **Ken Wilson** in je izšlo njenih 145 števil), je nastala v tej zvrsti planinske publistike luknja, ki jo bodo, kot vse kaže, zdaj naposled le zamašili. Skupina prijateljev, zbranih okoli **Eda Douglasa**, v kateri so med drugim **Bernard Newman** (nekdanji glavni urednik revije Mountain), **Nick Fowler** in **Audrey Salkeld**, je trdno sklenila, da bo začela izdajati novo revijo, ki se bo imenovala Mountain Review. Kot so obljubili, naj bi prva številka izšla že letošnjega marca - in tudi je. Cilj te publikacije: da bi bila še bolj mednarodna, kot je bila revija Mountain. Revija naj bi izšla šestkrat na leto, seveda v angleškem jeziku. Kogar bi revija zanimala, naj vpraša na naslov Mountain Review, P.O. Box 21, Buxton, Derbyshire SK 17 9 BR, Great Britain.

Alpsko smučanje

Fakulteta za šport je z Institutom za šport konec leta 1992 izdala priročnik Alpsko smučanje - delovno gradivo za kadrovske tečaje.

Priročnik ima 235 strani. V desetih poglavjih obravnava pregled zgodovine smučanja v svetu in doma, tehniko in didaktiko poučevanja alpskega smučanja, osnove biomehanike smučanja, motorične sposobnosti, značilne poškodbe pri smučanju in prvo pomoč, nevarnosti v gorah - plazove, smučanje in varstvo okolja, pomen in vlogo učitelja smučanja v turizmu ter kodeks etike, dolžnosti in pravila smučarskih učiteljev, vaditeljev in trenerjev Slovenije.

Snov je zanimiva, podana večinoma kratko in jedrnat. Urednik ali uredniški odbor, ki v podatkih o knjigi nista izrecno navedena, vidita v

tej popravljeni in dopoljeni izdaji nekakšno sintezo znanj s področja alpskega smučanja, ki bi jih moral obvladati vsak smučarski učitelj.

Tehničnih smučarskih tem v tem prikazu ne obravnavam, ker jih ne obvladam niti praktično, niti teoretično. Sodeč po avtorjih snov gotovo ustreza. Poučen in vsakomur razumljiv je oris zgodovine smučanja, ki bi jo moral v tem obsegu poznati vsak športno aktiven Slovenec; navsezadnje smo vendarle narod smučarjev, vsaj z bloškim smučanjem, skoki in poleti na planinskih velikankah, pa tudi njenimi pionirji, oblikovalci in soustvarjalci.

Avtorica poglavja o značilnih poškodbah pri smučanju in prvi pomoči je opravila nemogoče, saj je na komaj šestnajstih straneh zelo sistematično in pregledno predstavila izredno obsežno snov. Njen prispevek se bere kot odlična obnova znanja prve pomoči. Pogrešam samo kak stavek o podhladitvi, pa tudi s poškodbami zaradi plazov bi lahko malce požugala. O tem smučarji vedo prav malo, če ne nič.

Zelo zanimiva so izvajanja, ki zadevajo varstvo okolja in dvome, kje in kako smučati, da bo narava kar najmanj trpela. Izrazi pri skicah, ki zadevajo trganje snežne odeje, kažejo, da avtor ne pozna svetá plazov; je pa nanizal veliko poučnih in večinoma neznanih podatkov o škodi, ki jo smučarji lahko prizadenemo gozdu, podrast in živalim. Dreve poškodujemo, živali pa splašimo v njihovih zavetjih, da zbežijo na prosto, kjer zaradi ohlajanja porabijo vsaj 40 odstotkov več energije, gams na begu v 50-centimetrski snežni odeji pa celo 60-krat toliko, kot če leži v zatočišču. Ob pičli zimski hrani v zasneženem gorskem gozdu je to pač pogosto usodno.

Zanimiva so razmišljanja o vlogi in pomenu učitelja smučanja za turizem, saj se ob njih ponujajo misli o sorodnosti s problematiko vodenja v gorah. Podobno velja za kodeks.

Na koncu, a ne najmanj pomembne naj bodo pripombe k poglavju »Nevarnosti v gorah«, mimo katerega ne morem. Kot avtorja istega prispevka v brošuri *Vaditelj smučanja, 1970*, me o pripravi ponatisa ni nihče obvestil, niti prosil za soglasje, zato vsebina ni prilagojena današnji stopnji znanja. Za ponatis sem izvedel, ko je delo že izšlo in je bilo za popravke in dopolnitve že prepozno.

Poglavje uvaja izvleček iz snovi, ki sem jo leta 1971 pripravil v okviru načrtov ZVUTS, pa niso bili uresničeni. Vsebina izvlečka ni usklajena z vsebino ponatisa; vprašujem se tudi, odkod pripravljalcu v odstavku o preobrazbi snega zaključek: *Po 48 urah nastane iz novega snega stari sneg*. Za snegoslovce je to tedaj, ko v snegu niso več prepoznavni prvotni kristali, ne pa takrat, ko preteče toliko in toliko ur. Napačen je tudi podatek v ponatisu, ki omenja 25 ur in je

posledica tiskarske napake in dejstva, da smo nekdanj upoštevali definicijo vremenoslovcev, ki ugotavljajo novo stanje, ko mine **24 ur** od zadnjega opazovanja.

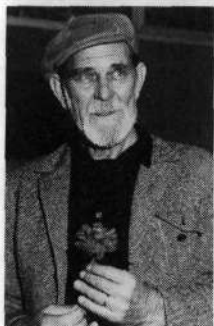
Srencu so nekdanj po nemarnem rekli tudi **firn**. Medtem ko ta leži vse leto, sodi srevec k sezonski snežni odeji in poleti skopni. - **Lavinsko vrvico** bi lahko samo omenili in odmerili več prostora uporabi **lavinske žolne**, ki je leta 1970 še nismo poznali, danes pa jo uporablja ves svet. Zaslužila bi natančen opis in navodilo za uporabo. Tudi učitelji alpskega smučanja naj bi jo poznali, kot naj bi poznali še druge nevarnosti v gorah, ki žugajo smučarjem in gornikom.

Žal so te besede samo zvonjenje po toči, zato bodo čitalci »Alpskega smučanja« kljub sodobnejši domači in tuji literaturi o plazovih črpali svoje znanje iz prispevka, ki je star četrstoletja.

Pavle Šegula

društvene novice

Milanu Kristanu v slovo

Drugo januarsko soboto smo se zbrali v Milanovem domu pod Rožnikom v Ljubljani tisti, ki jim je bil najbolj pri srcu, da bi se ga še enkrat spomnili in povedali kaj v njegov spomin.

Veliko nas je bilo planinskih prijateljev, sopotnikov in soplezalcev. Pri Kristano-

vih v čudovitem koticu pri kaminu so zbrane skoraj vse njegove najboljše slike in rezbarije, ki jih je imel tako rad, da jih ni dal nobenemu.

Februarja bi minilo 73 let od takrat, ko se je v Ljubljani rodil v takrat običajno veliki, danes pa bi rekli v veliki slovenski družini. Poleg staršev je imel še dva brata in dve sestre. Šolanje je končal v Ljubljani; takratno tehnično srednjo šolo in v njej elektrotehnično šolo so poznali kot najboljšo na Balkanu. Vojno je preživel kot aktivist OF, interniranec v Italiji in po kapitulaciji kot partizan. Po vojni je bil večkratni predsednik okraja Radovljica, v petdesetih letih je postal direktor jeseniške Železarne in po tem tudi sekretar za industrijo v Izvršnem svetu Skupščine Slovenije. V pokoj je šel takoj, ko je bilo mogoče, saj je imel še toliko idej in dela.

S soprogo sta vzgojila pet otrok. Bili so časi, ko smo se kot mlada generacija zelo dobro razumeli med seboj in kar nekaj svojih otrok je popeljal med planince in reševalce.

Nam je znan kot planinec - organizator in plezalec. Plezal je že pred vojno. Bil je med redkimi, ki so to počeli izven Skale, kot so bili **brati Bučerji** ter znane kamniške in ljubljanske naveze. Tudi Milan je bil z njimi. Najraje pa je imel gore okrog Martuljka in v Oltarjih. Kmalu je prevzel načelnništvo komisije za delo z mladino ali kasnejše Mladinske komisije.

Takrat smo se spoznali še bolj. Bil je drugi načelnik za **Maro Šventovo**, ki je bila na tej dolžnosti zelo malo časa. V delo je vključil precej svojih prijateljev, vrstnikov in precej mladine. Delali smo na tečajih, pri vzgoji in na posvetovanjih. Skoraj pet let smo se ukvarjali s temi problemi in se temeljito spoznali. Milan nas je uspešno vodil in usmerjal. Navdušenje za delo je znal vzbuditi med nami in delal je z nami. Posveti in tečaji so se kar vrstili, potem pa še tekmovanja »Gore in mladina«, uvajanje mladinskega vodnika kot posebnega znanja, ki so ga kot idejo ponudili Korošci. Organizirali smo tudi takratne koordinacijske odbore za delo z mladimi planinci - predhodnike današnjih medobčinskih odborov planinskih društev.

Milan je imel kasneje najraje gore okrog Triglava, dolino Vrat, tečaje in udeležence na njih. Čeprav so bili tečaji mladinski, smo malo vseeno lahko poplezali in se v toplih kratkih poletnih nočeh in v deževnih dnevih pogovarjali, kaj storiti jutri, pojutrišnjem, v prihodnje in nasploh.

Milan je potem, ko je zapustil Mladinsko komisijo, na Tonetovo prigovarjanje prevzel še predsednikovanje PD Ljubljana matica. Vedno bolj pa ga je zanimala umetnost: les, oblikovanje in slikanje. Lesna bruna in klade je gledal in razumel predvsem po tem, kaj bo naredil iz njih. Nastajale so lepe, tople, prijetne in doživete skulpture. Tudi slikanje je bilo njegova čudovita navada. Med drugim je oblikoval znak in značko mladinskega vodnika: poleg drevesa, markacije in napisa s svojo obliko predstavlja Jalovčev trapezoid in drznost mladih, ki ga simbolizira ta gora. Malokdo, ki ga nosi, ve, da je Milan njegov avtor.

Zadnja leta je Milan živel sam, zase in z družino. Razen obiskov starih alpinistov in včasih še kakih »starih mladincev« je vse svoje delo posvečal lesu, slikanju in oblikovanju. Na redkih medsebojnih srečanjih smo se seveda spet in veliko pogovarjali. Na nekoliko šegav način je Milan pogledal sogovornika s svojimi čudovitimi modrimi očmi, postavil novo vprašanje in se pripravljal na novo poslušanje. Nove »stare« planinske stvari, ki smo jih počeli in jih sedaj počno drugi, je razumel kot samoumevne.

Odšel je hitro, lahko bi rekli nepričakovano in skoraj skrivaj. Tistega omizja v Vratih, kjer smo Milan z bratoma Bučerjema, Stanetom, Dolfetom, Gandijem in Lovrom in še kakšnim takrat-

nim mladincem delali čudovite načrte, ni več. Lepo je, da se mladina in potomci sedaj že srednjih let spomnimo takih planinskih velikanov in njihovih dolgih poti, tovorov in vgrajenih zidakov v veliko zgradbo planinske organizacije.

Milan Kristan je to vse počel z nami in z drugimi ter za druge. Za stisk roke, za hvala lepa. Pa tudi predvsem iz radovednosti, radoživosti in iz prijateljstva. Lepo nam je bilo, ko je bil z nami.

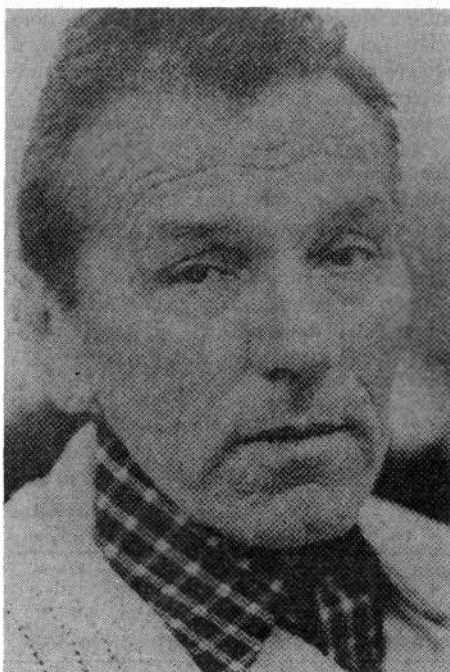
Tomaž Banovec

Osem desetletij Cirila Pračka

Malo jih je, ki so zapustili tako bogate sledove v našem športu kot **Ciril Praček-Čiro**. Bil je vsestranski športnik, še posebno smučar, tekmovalni in turni, pa trener in alpinist, vzgojitelj in gorski reševalec.

Svojo življenjsko pot je začel 27. marca 1913. Devetnajstleten je postal član državne reprezentance v alpskem smučanju in je z njo leta 1936 nastopil na olimpijskih igrah v Garmisch-Partenkirchenu. Tri leta pozneje, na zadnjem svetovnem prvenstvu pred vojno, je v slalomu dosegel odlično 7. mesto, v kombinaciji pa 12. Tekmovalno smučarsko pot je nadaljeval tudi po vojni; med drugim je bil na zimskih olimpijskih igrah v St. Moritzu leta 1948 in je uspešno tekmoval še kot 40-letnik.

Njegovo drugo nič manj pomembno torišče so bile gore. »Bil sem navdušen gorohodec in takratni prvi reševalci so me povabili v svoje vrste,« pravi. Že leta 1932 je sodeloval na prvi reševalni akciji in tej jih je sledilo še nešteto. Bil je tudi na tragični akciji leta 1942 na Riglici, pa v Špiku leta 1950, pomagal je pri velikopotezni akciji »Zimski Čop« leta 1986. Več kot 50 let je s svojim poznavanjem gorskega sveta in neizčrpni telesnimi močmi služil Gorski reševalni

službi, svoje spomine pa je strnil v knjigi »Med gorskimi reševalci«.

Čeprav je bil vsestranski gornik in alpinist, ki mu niso bili tuji niti prvenstveni plezalni vzponi, pa je pred čisto plezalsko aktivnostjo pri njem vendarle mnogo pomembnejša vloga, ki jo je odigral na belih poljanah. Rad je povedal: Eno je urejeno smučišče, nekaj povsem drugega pa so gorska pobočja, razorana od plazov. Povedal je tudi, da je vsa svoja - tudi tekmovalna - znanja nabiral visoko v gorah na »skalaških« progah. Bili so pač drugačni časi...

Stoinkokrat je presmučal Krmo in si vestno beležil razmere, vodil po belih prostranstvih

»Planinske« znamke v planinskih kočah

Ministrstvo za promet in zveze Republike Slovenije in sestavljeno PTT podjetje Slovenije sta 27. februarja letos dala v prodajo dve priložnostni poštni znamki. Znamka za 7 tolarjev je posvečena 100-letnici ustanovitve Slovenskega planinskega društva, znamka za 44 tolarjev pa 100-letnici rojstva legendarnega alpinista Jože Čopa. Prva znamka, ki je namenjena plačevanju poštne v domačem pisemskem prometu, je tiskana v nakladi 500.000 znamk, druga pa v nakladi 150.000 znamk in je namenjena za frankiranje pošilk v tujino.

Planinska zveza Slovenije priporoča planinskim društvom, ki upravljajo planinske postojanke, da na poštah, pri katerih kupujejo poštne znamke, nabavijo »planinske« znamke po 7 tolarjev za prodajo v svojih postojankah. Za planinske postojanke, kamor prihajajo tudi tujci, pa nabavite tudi nekaj znamk po 44 tolarjev. Če pošta ne bi imela dovolj teh znamk, naj jih naroči v Zalogi znamk pristojnega PTT podjetja.

S planinskimi znamkami na razglednicah bomo najlepše propagirali obisk naših postojank in gorá, hkrati pa tudi opozarjali na lep jubilej slovenske planinske organizacije.

J. D. (Obvestila)

Komne in suvereno usmerjal skupine, ki so se mu zaupale; tudi v najhujši megli so vedno prišli na varno. Njegov vodnik »Turni smuki«, ki je doživel tudi že razširjen ponatis, ima veliko zaslug, da so naše gore v zadnjih zimah spet bolj oživele.

Kako prav je imel, ko je izrekel znani stavek: »Človek je lahko odličen smučar in alpinist, popolnoma pa se udejani šele, ko svoja znanja posreduje manj izkušenim in ko jih uspešno uporabi pri reševanju pomoči potrebnih.«

Dobil je številna priznanja, športna in planinska. Od planinskih je dobil skoraj vsa, tudi častni znak GRS in Bloudkovo nagrado.

Franci Savenc

Zrasel z gorami in reševalci

V začetku pomladi je slavil pomemben življenjski jubilej **Lojze Kraiger**, starosta mariborskih

gorskih reševalcev, človek, ki je malone četrto stoletje v hribih severovzhodne Slovenije in v Savinjskih Alpah načeloval tistim plemenitim ljudem, ki so vselej pripravljeni pomagati sočloveku - alpinistu, ki se je v steni zaplezal, planincu, ki je omahnil in neboljlen leži na nedostopnem kraju, izletniku, ki se je odlepil od skupine, pa ga je v širnih gozdovih zatekla noč, pa tudi nesrečniku, ki je v gorah strmoglavil za vedno, pa ga je kljub temu treba prenesti v krog njegovih najdražjih, da ga položi v domačo zemljo.

Lojze Kraiger je človek izjemno širokega srca, je pa skromen, kot jih ni ravno veliko. Na koroških Prevaljah je 9. aprila 1913 zagledal luč sveta, osnovno šolo je dokončal kar v domačem kraju, v Mariboru pa je dokončal mojstrsko šolo kovinarske stroke. Le dve podjetji je spoznal v vseh dolgih letih svojega službovanja: Železarno na Ravnah in Strojno v Mariboru - iz slednje je leta 1967 odšel v pokoj. Lojze je bil član »naveze prvih mariborskih gor-

skih reševalcev«: leta 1948 so **Dušan Vodeb**, **Lojze Kraiger** in **Stane Anderlik** ustanovili Postajo GRS, nekaj let kasneje - delovanje postaje je po treh letih zamrlo - pa je bil prav Lojze tisti, ki je zaoral ledino smučarskega reševanja na Mariborskem Pohorju. Leta 1958 je postal na priporočilo Komisije za GRS pri PZS načelnik mariborske postaje in jo je potlej vodil vse do leta 1978, ko je vodstvo predal sedanjemu načelniku **Rajku Rojsu**. Če seštejemo vsa leta, kar je bil Lojze sprva reševalec, nato organizator reševanja smučarjev in sam aktivni reševalec ponesrečenih smučarjev, zatem pa »čisto ta pravi« načelnik mariborske postaje, lahko mirne vesti trdimo, da je Lojze vodil mariborske gorske reševalce dobrega četrto stoletja.

Na slavlju, ki so ga Lojzetu Kraigerju ob njegovi 80-letnici priredili člani mariborske postaje GRS, je o Lojzetovi življenjski poti in predvsem o njegovem silno pomirujočem in visoko strokovnem delu v mariborski postaji GRS spregovoril načelnik Postaje GRS Maribor **Rajko Rojs**, načelnik Komisije za GRS pri PZS **Danilo Škerbinek** (ki je kljub hudi nesreči, ki ga je marca letos zadela v Planici, prišel na Lojzetovo slavlje) pa je predvsem poudaril Lojzetov velik delež pri vzpostavitvi obveščevalnih točk GRS na Pohorju in Kozjaku, pri organizaciji in izvedbi dežurne službe reševalcev na pohorskih smučiščih ter njegovo preventivno delo med planinci mariborskega okoliša.

Lojze je za svoje dolgoletno nesebično delovanje dobil veliko priznanj. Prejel je prav vsa odličja PZS in bil med desetimi slovenskimi planinskimi delavci, ki so ob 100-letnici ustanovitve SPD kot prvi prejeli najvišje priznanje - svečano listino PZS. Deželna vlada avstrijske Štajerske je leta 1984 podelila Lojzetu zaslužni križec za desetletja dolgo sodelovanje s Štajersko gorsko reševalno službo, mariborska postaja GRS pa je ob 40-letnici delovanja - leta 1988 - izvolila Lojzeta Kraigerja za svojega častnega načelnika. Lojze je prejel tudi visoko državno odlikovanje - red dela s srebrnim vencem.

Skromen, kot je, Lojze s svojo življenjsko družico Kristo preživlja jesen življenja. Sedaj se s Kristo ne namenjata več v snežnike Julijcev in Grintovcev, pa na tri- in štirisočake italijanskih, švicarskih in francoskih gora; zadovoljujeta se z lažjimi turami v sredogorje, zelo rada pa potujeta.

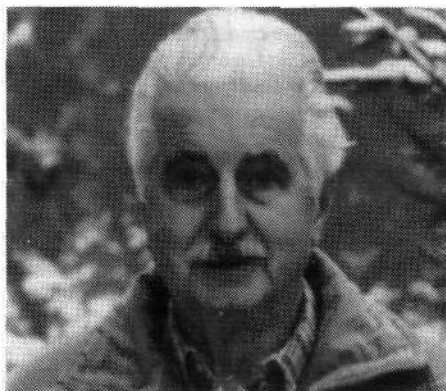
Slovenski planinci in zlasti reševalci želimo Lojzetu in kajpak njegovi Kristi še veliko lepih in sončnih dni, sočasno pa izrekamo Lojzetu iskreno in najtoplejšo zahvalo za vse njegovo dolgoletno nesebično in plemenito delovanje v Gorski reševalni službi.

Milan Cilenšek

Lubo Urbajs - sedemdesetletnik

Posebej je naročil, da ni vredno pisati o njegovi sedemdesetletnici. Med večdesetletnim časnikarskim delom je skrbno beležil in objavljaj postopno rast slovenskega gornštva na Koroškem, zdaj pa ob svojem jubileju zamahne z roko in reče, da ni kaj povedati. Takšen je Lubo.

Če bi napisal, da je živa legenda slovenskega gornštva onkraj Karavank, bi bilo videti preveč šablonsko. Vsi, ki ga poznajo, vedo, da je Lubo "kriv" za ponovno rojstvo Slovenskega planinskega društva v Celovcu in za postavitev slovenske planinske koče na Bleščeči planini. Spiritus agens za vse, kar je bilo po zadnji vojni povezano s slovenskim gornštvom na avstrijs-

skem Koroškem. **Lubo Urbajs** in SPD Celovec sta dva neločljiva pojma. Kdor omeni prvo, ne more mimo drugega; in obratno. Tisti, ki ga bolj poznamo, verjamemo, da bi svojo sedemdesetletnico najraje zatajil. Ko sva predlansko zimo gazila po samotnem grebenu Kepe (Jepe, pravijo v Rožu), sem komaj verjel, da možakar, ki razigrano poskakuje po zaledenelih strminah, nosi že sedmi križ. Vitalnosti in razposajenega veselja mu ni nikoli zmanjkalo.

Lubo se je rodil 24. aprila 1923 v Dulah pri Rožeku na Koroškem. Po domače se je pri hiši reklo pri Šmonku. Njegov oče je prišel iz spodnjih krajev, iz Zasavja, kot Maistrov borec. Ko je bil Lubo star šest let, sta se z materjo preselila k očetu v Slovenijo. V Medvodah je naredil osnovno šolo in nižjo gimnazijo. Leta 1942 so ga vtaknili v velik transport slovenskih fantov za prisilno delo v Nemčiji. Blizu Celovca je pobegnil z vlaka in se skril doma v Dulah. Uspelo mu je, da se je vpisal v višjo gimnazijo v Beljaku, kjer je maturiral leta 1944. Da bi se po maturi izognil številnim vpoklicem v nemško vojsko, je večino časa preživel s potepanjem po koroških gorah. Družbo mu je delal **Stanko Fon**, oba pa sta s tem nevsakdanjim potepanjem postala navdušena gornika. Po vojni je bil nekaj let

doma na kmetiji, nato je delal kot poslovođa v Št. Jakobu, dokler se ni leta 1971 zaposlil pri Slovenskem vestniku v Celovcu. Pri Vestniku je delal do svoje upokojitve leta 1987. Vmes sta z ženo zgradila hišo v Žopračah (nad Vrbskim jezerom), kjer Lubo še danes živi.

O Lubotu najbrž ne bi pisali v PV, če ne bi bil glavni pobudnik za ustanovitev SPD v Celovcu. Pomagala sta mu **Stanko Schellander** in **Franček Rehsmann**. SPD Celovec so ustanovili 11. januarja 1953, Lubo pa je bil prvi predsednik 31 (enaintrideset) let, do leta 1984.

SPD si je zastavilo širok program. Ena od prvih in glavnih nalog je bila postavitev slovenske planinske postojanke na avstrijskem Koroškem: da bi tudi nemško govorečim gornikom dokazali, da je gorski svet na obojni strani Karavank slovenski. Lubotu ni bilo težko najti primerne mesta. Na Bleščeči planini, na robu cvetočih travnikov nad Arihovo pečjo, na ravnici, skriti pod stenami Komnice, ki kot velik ladijski pomol štrli od Jepe noter v Rož, so leta 1963 začeli graditi slovensko planinsko kočo in jo odprli leta 1968. Da je bil Lubo od vseh največkrat na planini, da je vedno priganjal in organiziral dela, ni treba posebej poudarjati. On sam pa nikoli ne pozabi omeniti, kako so dolžni zahvalo za finančno in fizično pomoč planincem iz Slovenije, posebej pokojnemu **Franju Klotčniku** iz Kranja.

Koča na Bleščeči planini nima stalnega oskrbnika. Člani SPD Celovec dežurajo ob sobotah in nedeljah. Včasih je bil Lubo največkrat dežurni. Danes prevzemajo krmilo SPD mlajši in kadar nimajo časa za dežurstvo na Bleščeči, poprosijo Lubota, da vskoči. Ker pa imajo mlajši vedno manj časa, je Lubo spet skoraj vsako soboto v koči.

Doma v Žopračah študira in piše. Njegov hobi je raziskovanje slovenskega izvora krajevnih in ledinskih imen po Koroškem. Za marsikatero čudno nemško popačenko je dokazal pristno slovensko ime. Škoda le, ker se mu ne zdi vredno, da bi svoja spoznanja objavil.

Lubo, še na mnoga leta!

Janez Bizjak

Četrto desetletje pohodov na Stol

V soboto, 24. februarja leta 1962, se pri Valvasorjevem domu zbirajo prvi udeleženci zimskega pohoda na Stol. Organizacija poteka v okviru skupne ture Alpinističnega oddelka PD Jesenice in ZB NOV Jesenice pod vodstvom **Janeza Krušica**. Prvi pohod je tako v nedeljo, 25. februarja leta 1962, in se ga udeleži 55 pohodnikov. Pohod lepo uspe kljub močnemu sneženju, hudemu vetru in mrazu.

To je bežen pogled v zgodovino pohodov, najprej zimskih, od leta 1989 pa spomladan-

skih, konec maja. Letošnji bo že 28. po vrsti, vseh dosedanjih pa se je udeležilo 63 343 pohodnikov. Praznični pohod v okviru 100-letnice slovenske planinske organizacije bo v soboto, 29. maja. Trasa bo Valvasorjev dom - greben Stola - vrh (Prešernova koča) in sestop po konjski poti do Betonske bajte in po planinah do Valvasorja. Praznični kulturni program se bo začel bo 13. uri. Zapeli bodo pevci iz Žirovnice, zaigral bo ansambel Vita, organizatorji bodo podelili priznanja za 10- in 20-kratno udeležbo.

Vodstvo pohoda želi vsem planincem in planinkam obilo zadovoljstva na pohodu in prosi, da upoštevajo navodila gorskih reševalcev. Odbor ima svoj stalni naslov: Športna zveza občine Jesenice - organizacijski odbor pohoda na Stol, Ledarska 4, 64270 Jesenice. Telefon 064/81-579, fax: 064/81-584.

Predsednik odbora
Rudi Kocjančič

Duhovne vaje za alpiniste

V Domu sester Logar v Logarski dolini so bile prvi konec tedna v letošnjem marcu, od 5. do 7. marca, druge duhovne vaje za alpiniste. Večina se nas je zbrala v petek proti večeru. Snega je bilo le za vzorec. Nekateri se poznajo že s prvih duhovnih vaj v Češki koči lansko jesen, nekateri se vidimo prvič.

Po večerji se vsak kratko predstavi. V prijetni sobici, kapeli, nas je dvajset skupaj z gostitelji, **sestro Štefko**. Uvodne misli župnika **Vinka Kobala**: sem, sem svoboden, svobodni pred odgovornostjo. Spomnil sem se pesmi **Aleksandra Mežka** ...sem vesel, da živim, vsem podal bi roko... - Sobota dopoldne je v soncu, Vinko nam razpreda svoje, nato spustimo misli z vajeti v uri tišine. Sledi razprava v manjših skupinah. Popoldne je kratek izlet po Logarski dolini - »cug« ali dva v Igli ali slapu Palenk, Potočka zijalka... Zvečer skušamo strniti misli.

Vinko nas po nevsakdanji maši zapusti v vselem razpoloženju - Janku in kitari še nekaj ur ne damo miru.

V nedeljo je jutranja molitev in krajša meditacija, nato pa gremo vsi ven - kljub rahlemu sneženju. Cepini so peli v Palenku in slapovih v Matkovem kotu, kjer lahko gaziš sneg do kolen.

Prišli smo z različnimi pričakovanji, odšli z različnimi, a vsekakor pozitivnimi vtisi. Nekaj misli iz debate:

- nazaj k naravi, a ne le zunanji, tudi nazaj k svoji naravi;
- tekmovalni duh v alpinizmu ni vedno pozitiven, gornišvo oziroma alpinizem naj bo način življenja, ne le šport;
- strniti v sebi svet vsakdanjosti-realnosti in svet gorá-sanj; oseba, razdvojena med dva svetovala, težko najde mir in srečo.

Dare Urh

Novice v nekaj stavkih

Lanskega julija so planinskemu društvu Aero spremenili ime v Ojstrica, ker se ta gora lepo vidi iz Celja. Ob preimenovanju se je 17 članov društva podalo na ta lepi vrh Savinjskih Alp.

Pri članarini C imajo 50-odstotni popust tudi otroci samohranilk, ki so članice planinskega društva Dol pri Hrastniku.

Gorski reševalci iz Mojstrane, ki imajo na skrbi velik del reševanj iz Triglavskega pogorja in tudi s Triglava, ugotavljajo, da zahaja v gore vedno več bolnih in slabotnih ljudi, slabo zdravstveno stanje planincev pa je pogosto vzrok za gorsko nesrečo. O tem podatku naj bi premislil vsak, preden se odpravi na gorsko turo.

Član Alpinističnega odseka PD Gorje je v zimskem času naletel v gorah na skupino otrok, ki jih je vodil neizkušen vodnik, kar je vsega obsojanja vredno. Na seji upravnega odbora svojega društva je menil, da bi moral v PZS nekdo skrbeti za to, da bi bili gorski vodniki primerno usposobljeni. Seveda pa bi za to morali skrbeti tudi v planinskih društvih, ki pošiljajo svoje otroke na planinske izlete.

Kranjski planinci na občnem zboru

»Na vsak način si moramo prizadevati, da bi planinstvu zagotovili uvrstitev v brezpogojno prioriteto med športnimi in rekreacijskimi dejavnostmi, kajti Slovenija je hribovita alpska država, v kateri se s planinstvom ukvarja več kot milijon državljanov,« je letošnjega 19. marca na rednem letnem občnem zboru Planinskega društva Kranj dejal v daljšem govoru predsednik **Franc Ekar**. V svojem govoru je med drugim še povedal: »V prizadevanjih za vzdrževanje in ohranitev planinskega sveta moramo za vse gore zagotoviti enako skrbništvo. V evropsko gibanje za zaščito Alp zanesljivo sodijo vse gore Slovenije in ne samo Triglavski narodni park. Zato dajem pobudo za prebuditev in oblikovanje življenjsko uporabnih in strokovno funkcionalnih krajskih parkov. - Pri planinski lastnini, ki je rezultat milijonov ur vloženega dela planincev, pa tudi darovalcev, se je treba opredeliti za stanovsko delničarstvo, kajti vrednota članstva bo tako še trdnjša, skrbnejše pa bo tudi upravljanje planinskega premoženja in boljši nadaljnji razvoj. - Organizacijski sistem planinske organizacije (PZS) je treba razmejiti med centrom, regijo in občino. Načela preglasovanja, samo seznanjanja in društvene vplivnosti niso le nesprejemljiva, am-

pak ogrožajo nadaljnji razvoj demokracije in planinstva. - Podobno je stanje v sistemu športne zveze, tudi kranjske: planinstvo kot najmnogičnejša organizirana oblika telesne kulture niti v Kranju ni dobila svojega mesta v predsedstvu športne zveze. «

Sicer pa ta občni zbor, ki sta mu prisostvovala tudi predsednik in podpredsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar** in **Jože Stanonik**, ni bil niti malo rutinski. Razpravljali so med drugim o tem, zakaj se je Planinska zveza letos odločila zavarovati svoje člane pri Zavarovalnici Adriatic namesto pri Zavarovalni skupnosti Triglav, kot je bilo doslej, kako se v planinskih postojankah kranjskega planinskega društva obnašajo okolju prijazno z upoštevanjem alternativnih virov energije, kako nasprotujejo nepotrebnemu administriranju v planinski organizaciji, kako bodo letos poskusili z mobiteli oskrbeti čimveč planinskih postojank, da ne bodo odrezane od sveta, kako premišlujejo o trženju v koči na Ledinah in kako bodo letos najverjetneje priredili na Kranjskem razstavišču velik planinski ples, ki bo velika kranjska družabna prireditev, na kateri se bo zbralo kakšnih 5000 ljudi.

Z javnim glasovanjem so na občnem zboru izvolili nov upravni odbor. Predsednik PD Kranj je ostal **Franč Ekar**, podpredsednik je **Franč Rakovec**, v upravnem odboru je še 17 članov.

PD Kranj si je v jubilejnem letu slovenskega planinstva poleg drugih nalog zadalo še posebej obnovo stenske poti na Koroško Rinko ali Križ, sanitarno sanacijo doma na Kališču in slovesno otvoritev »visoke poti« po grebenu Kokrska Kočna - Jezerska Kočna, ki poteka na višini skoraj 2500 metrov.

Občni zbor PD Kočevje

Planinsko društvo Kočevje je imelo 26. februarja letos svoj redni občni zbor. V prostorih fizikurnega doma v Kočevju se je zbralo več kot 80 planincev. Pred začetkom zbora je imel zanimivo predavanje z diapozitivi o Himalaji znani alpinist in slovenski himalajec **Stane Belak-Šrauf**. Z velikim zanimanjem smo spoznali, da planinstvo ni le prijeten šport in razvedrilo, ampak je včasih potrebno premagovati nečloveške napore pri doseganju vrhunskih dosežkov.

Po poročilih predsednika in blagajniškega po-

Pismo iz pekla

»Dragi bratje, že drugi zimski vzpon na Snežnik mineva brez Mostarjanov! Zadnjič smo bili na Snežniku leta 1991 na 17. zimskem vzponu. Zdaj je že 19. vzpon in s hrepenenjem med seboj obujamo spomine in hrepenimo po tem, da bi vendarle prišli na Snežnik.

Vendar zdaj ne moremo. Zdaj smo zaposleni z bojem in delom proti srbskočrnogorskemu napadalcu. Naši društveni prostori so zgoreli, vendar nam je uspelo rešiti del arhiva in nekaj pohištva.

Kljub obstreljevanju z granatami smo dostojno proslavili stoto obletnico planinstva Bosne in Hercegovine na dan 21. septembra 1992. leta sredi ruševin.

Pregnali bomo tolovaje in spet se bomo srečali na Snežniku, morda na 20. zimskem vzponu. Vi pa boste naši gostje na naših osvobojenih gorah Veležu, Prenju, Čvrnsnici in Čabulji.

Želimo vam uspešen 19. zimski vzpon na Snežnik!

Bratski pozdravi! «

To pismo so letošnjega 7. marca napisali člani Planinsko-smučarskega društva Prenj iz Mostarja Planinskemu društvu Snežnik v Ilirski Bistrici, nanj pa se je podpisalo 12 društvenih članov, med njimi **Salem Maru-**

šić, Karmela in **Andjelko Martinović, Enver Arnautović, Ivan Salopek, Fadil Šabanović, Osman Bajić, Meolida Bajmić** in drugi, katerih podpisov ne znamo prebrati.

Pismo je Planinskemu vestniku poslal znani ilirskobistriški planinec **Vojko Čeligoj** in pripisal:

»V prilogi pošiljam kopijo prisrčnega, pa tudi žalostnega pisma, ki so ga našemu društvu naslovili naši planinski prijatelji iz Mostarja ob letošnjem 19. zimskem vzponu na Snežnik. Voja v njihovi domovini jim tudi letos ni dovolila obiska te naše prireditve, ki so se je udeleževali več kot deset let.

Pošto, ki jim jo pošiljamo, dobivamo zadnje leto nazaj ali se v vojnih razmerah izgublja. Zadnji stik s tem društvom smo imeli na predvečer lanskega 1. maja, ko smo po telefonu zvedeli, da je Mostar v bombnem ognju in da so društveni člani v zavetju kleti. Že tedaj so bile vse njihove planinske postojanke na Rujištu, Belih vodah in Jezercu na planini Prenj uničene in požgane.

To pismo pa je imelo srečo in je že po sedmih dneh prispelo v Ilirsko Bistrico. Kaže vso nesrečo tega balkanskega prostora in izreden planinski optimizem: kako naša planinska prijateljstva ne morejo uničiti niti takšni tragični dogodki. «

slovanja se je razvila živahna razprava o uspehih, pa tudi o napakah, ki se se pojavljale v preteklem dvestletnem obdobju. Navzoči planinci so posvetili posebno pozornost nalogam, ki čakajo društvo v letošnjem in prihodnjem letu. Ob koncu občnega zbora so kočevski planinci izvolili nov upravni in nadzorni odbor, za novega predsednika društva pa izvolili že doslej prizadevnega planinskega delavca **Toneta Čopa**.

Kočevski planinci so si za prihodnje obdobje zadali nalogo, da v kočevske hribe privabijo čimveč planincev iz sosednjih in drugih slovenskih planinskih društev.

Do pred nekaj leti so kočevski planinci razpolagali z zelo omejenim območjem obširnih kočevskih gozdov in gora, saj je bila večina ozemlja zaprto območje, kamor so lahko zahajali samo izbrani obiskovalci. Danes je slika tega dela Slovenije povsem drugačna. Kočevski planinci so po odprtju prepovedanega območja obdelali veliko novih poti, tako da danes planinski popotnik zares z užitkom hodi po obširnih kočevskih gozdovih in gorah. Iz Kočevja vodita dve udelani planinski poti do planinske postojanke - Koče pri Jelenovem studencu pod Mestnim vrhom, od tod pa po želji do Slovenskega vrha, Fridrihtajna ali pa po pragozdu do Kočevske Reke, Borovca ali do Bosljive Loke in Osilnice v dolini reke Kolpe. Poleg naštetih poti so v kočevskem pogorju tudi druge zanimivosti, od podzemskih jam do razvalin gradov in lepih razglednih točk.

Vse te poti niso preveč naporne in jih lahko premagujejo tudi manj utrjeni in starejši planinci. Ker se bliža sezona množičnega planinarjenja, vabimo vse ljubitelje narave, da obiščejo naše prelepe gore in gozdove, predvsem pa našo planinsko postojanko pri Jelenovem studencu, kjer bodo prijazno sprejeti in postreženi. Na voljo bodo po potrebi naši vodniki, ki vas bodo varno popeljali po planinskih poteh.

Mirko Ruparčič

Arničev pohod na Raduho

Planinsko društvo Luče je organiziralo že 3. spominski pohod in počastitev **Blaža Arnič**a, znanega slovenskega glasbenega pedagoga in skladatelja. Rodil se je pred več kot 90 leti pod Raduho. V njegovih delih srečamo planinske naslove, kar nam priča, da je bil zvest planinar. Hvalevredno je, da so dali zamisel za spominski pohod preprosti ljudje, ki se ga še spominjajo. To je menda edini pohod, ki je posvečen znanemu slovenskemu skladatelju. Prav zaradi tega se ga je udeležilo nad 300 planincev iz Savinjske doline, Ljubljane, Maribora, Zagorja in drugod. Planincem je bilo vreme izredno naklonjeno, saj je bila pot kopna, le na vrhu Raduhe je bilo malo snega.

Sonce je pripekalo kot maja. Večina udeležencev se je povzpela na vrh Raduhe, nekateri so si ogledali Snežno jamo, ki je vedno bolj obiskana. Verni planinci pa so se lahko udeležili maše v kapeli blizu koče, ki so jo obnovili oziroma postavili novo 1991. leta. Kaže, da so prišli vsi udeleženci tega pohoda na svoj račun.

Ker je lučkim planincem uspelo pridobiti kar tri pokrovitelje, ki so tudi pomagali pri izvedbi pohoda, je dobil vsak udeleženec pri koči brezplačno pol domače savinjske klobase in čaj, kolikor ga je hotel. Že na poti iz Luče do koče na Loki so si lahko planinci privoščili po zelo ugodnih cenah čaj in druge napitke, kar so pripravili kmetje, ki bivajo ob tej poti.

Kdor se je tega pohoda udeležil, je bil lahko nadvse zadovoljen, saj so Lučani znani kot dobri in gostoljubni organizatorji.

Že sedaj vabijo ljubitelje Raduhe in Savinjskih planin na srečanje planincev Savinjske doline, ki bo septembra letos na Raduhi.

Milan Gombač

Pohod na Raduho

V soboto, 20. marca 1993, je bil tretji zimski Arničev pohod na Raduho. Priprava in organizacija je bila v rokah PD Luče in Savinjskega MDO. Pohod se je - kot običajno - pričel v Lučah, pohodniki so šli po stari označeni poti na Loko (ima dve novi smerni tabli: Jama, Loka in Zavrtnik, kmetiji Zg. in Sp., levo pod potjo). Velja zapisati, da je vsako leto manj snega, pa tudi vodostaj Savinje je boren. Pohoda se je udeležilo okoli 400 pohodnikov, s Korošci niso vpisani vsi, ker pridejo in se spuste z Grohota. Na Loki so skuhal čaj in klobaso za vsakega pohodnika. Za to in za pet nagrad so poskrbeli pokrovitelji **Gorenje-Servis, mga Nazarje in Športna zveza Mozirje**. Tristoti vpisani, ki je prišel z vrha, je dobil električno stensko uro. Vreme je bilo sončno in vroče. Ob poti so domačini poskrbeli, da ni bilo žeje. Mozirski kaplan, doma izpod Rogatca, ki se vidi izpred kapele, je opravil mašo.

Zapisati velja še o novosti. Na planini Arti je postavljen nov smerokaz s tremi tablam: Raduha, Rogovilec, Loka 20 min. Obnovljena je talna oznaka razpotja in markacije proti vrhu. Tu in pred gozdom je še na skali napis Raduha 1^h 30 min. Steza se lahko sledi, je dobro nadelana. Malo nad Prelaznikom so odsekali nekaj vej in s tem omogočili iznad stene lep pogled na Robanov kot, Savinjske Alpe in verigo Karavank. Na vrhu je napis Arta in Snežna jama s smerno puščico. Morda bodo še s Hude ravni obnovili markacije mimo Snežne jame na planini Arto. Od Snežne jame do koče na Loki se gre lahko po označeni stezi čez Arto ali pa spodaj po cesti.

B. J.

Šolska proslava ob 100-letnici SPD

Tisti torek okoli 100-letnice slovenskega planinstva smo učenci naše šole skupaj z mentorji pripravili planinski večer in razstavo o opremi GRS, predstavili smo gorsko floro, planinske pesmi in pravilno prehrano v gorah.

Da ne bi ostalo le pri imenu, smo povabili v šolo tudi dolgoletne ljubitelje gora, oskrbnike planinskih koč, alpiniste in domačine, ki se ukvarjajo s planinstvom.

Med proslavo smo se ves čas zavedali, da hodimo v hribe zato, da se odpočijemo in dobimo novih moči. Odlomki iz iskric velikih planincev in alpinistov so nam odprli svet drugačnih gora. Gora, s katerimi dihamo, kjer razmišljamo o življenju.

Petošolci in četrtkarji so nam planine predstavili z njihove, otroške strani z deklamacijami kratkih pesmic. Vmes pa je **g. Luka Karničar**, učitelj v Preddvoru in alpinist, predstavil lansko leto ustanovljeno GRS Jezersko z video posnetki o reševanju in opremi, opozoril pa je na previdnost v gorah. Preden se podate na pot, zato skrbno ocenite zahtevnost in dolžino ture!

Po proslavi so si gostje in učenci ogledali še zanimivo razstavo, stkano iz najrazličnejših predmetov, ki jih uporabljajo pri reševanju - od ultra lahkega nosila do zvith vrvi in skrivljenih klinov.

Ob 100-letnici planinstva smo mladi novinarji oblikovali še šolsko glasilo Matijev rod na to temo. Gorska suša se je, žal, poznala tudi v naši denarnici...

Matiček Žumer, 8. b,

OŠ Matija Valjavec, Preddvor

Nekako obledele markacije

Na letošnjem marčnem sestanku markacistov ljubljanske območne skupine so poudarili, da se zadnji čas pojavlja problem, katere poti so v izključni pristojnosti planinskih društev tako glede vzdrževanja kot markiranja, katere pa posamezna društva le markirajo, vzdržujejo pa jih drugi. Posebno v sredogorju je vse več primerov, da za posamezne planinske poti skrbijo turistična društva. Ker se pojavljajo tudi različne turistične in druge pešpoti, bo potreben dogovor o enotnem označevanju posameznih poti, pa tudi o tem, kdaj in kdo lahko uporablja Knafelčevo markacijo.

Rečeno je bilo tudi, da so se različne ustanove, ki so do sedaj zagotavljale sredstva za vzdrževanje različnih spominskih in drugih poti, temu odrekle, breme vzdrževanja teh poti pa je padlo na ramena posameznih planinskih društev. Vedno več je tako pripomb o neurejenosti nekaterih poti in o manjkajočih žigih, nekatera

društva pa sploh ne vračajo več že izpolnjenih dnevnikov o opravljeni poti. Markacisti so se dogovorili, da bodo sklicali sestanek z društvi, ki vzdržujejo take poti in na njem obravnavali nastalo situacijo.

In še o lastninjenju so skoraj mimogrede razpravljali na tem sestanku markacistov. Predstavniki PD Logatec je predstavil konkreten problem lastninjenja Tončkovega doma na Kališču: lastnik namerava tam urediti zasebno lovišče, kar seveda lahko povzroči problem planinskih poti na tem območju.

Velikonočnica na pogorišču

Velikonočnica, ta stepska rastlina, ne raste le na Boču, kjer ima v bližini doma na vzpetinici kamnit spomenik. Ta bo verjetno ostal, četudi bodo rastišča izginila (pa če ne bo preveč razbite steklovine okoli). Do doma je sedaj asfaltna cesta iz Podplata čez Zg. Kostrivnico, iz Poljčan pa je še vedno makadam (zgornji del ni več mimo rastišča). Vrh Boča je v razširjeni slovenski planinski poti in tako lahko dostopen. Rastišče velikonočnice je ograjeno in označeno z nekoč predpisano enotno tablo, ki kaže sledove nasilja. Tudi zunaj ograje (se ne sme malce razširiti?) so posamezni primerki lepo obloženi s kamenčki.

Ogledali smo si še drugo rastišče (31. 3. 1993), ki ima le hrastovo desko z napisom, da veš, da je to zaščiteno. Našel sem en sam cvet, pa nekaj ožganih glav! (Večer je 9. 4. zapisal: Na Ponikvi požigajo cvetje, čigava je velikonočnica). Moje tri sopotnice, prej navdušene nad hojo čez Dreveniško goro k domu in rastišču, se sedaj niso mogle načuditi temu početju. Pa res, ali nista iz bližine tega rastišča prišla dva velika moža? **Anton Martin Slomšek** in kartograf **Blaž Kocen**, ki na »sedanjo občinsko karto« ni označil te naravne znamenitosti. Je že vedel zakaj. Tudi prijazni domačini neradi povedo za to rastišče (hvala, nam stel!), ki je zdaj pogorišče edinstvene velikonočnice. Lahko ste jo videli še na tv zaslonih »Nedeljskih 60«, od kje so jo prinesli, pa niso povedali.

B. J.

Zbor markacistov Savinjskega MDO

19. zbor markacistov Savinjskega MDO je bil v soboto, 27. marca 1993, v planinskem domu na Bukovici (568 m). Udeležila se ga je okoli polovica PD, saj je bil iz Zgornje Savinjske doline predstavnik le iz PD Rečica ob Savinji. Zbor je po dogovoru vodil **Florjan Nunčič**, pri-sostvovala sta **Tone Tomše** in **Srečko Polanec** iz Komisije za pota. Osebn je zbor pozdravil in mu zaželel uspešno delo v njihovem domu predsednik PD Žalec **Janez Meglič**.

Obravnavali smo pot XIV. divizije, za katero je potrebno ugotoviti, če jo bodo društva, ki jo imajo na skrbi, še vzdrževala. Prave čiste poti je malo, ostala bodo lahko planinska pota kot dostopi ali prehodi. Savinjska planinska pot ima nov odbor, ki ga vodi **Stane Štorman**. Urediti bo potrebno opis in vpis poti: Ponikva - Uršula (PD Dramlje), Kasaze - Bukovica (PD Žalec), pot do razvalin starega Žovneškega gradu (411 m) (PD Braslovče). O Andraški poti, ki jo je označilo ŠD Partizan, se nismo nič dogovorili, ker ni bilo povabljenega predstavnika. Na zboru so se predstavili novi iz PD Boč, ki bodo vzdrževali nekaj dostopov do doma.

Obnovitveni tečaj za markaciste bo maja ali junija v Logarski dolini. Tečaj za markaciste Savinjskega MDO so določili za marec 1994. Nekaj sedaj prijavljenih bodo usmerili na koroški tečaj.

Dotaknili smo se še perečega vprašanja financiranja MDO in vsega dela v tej povezavi. Nekdo mora napisati, razposlati in plačati vabila, kar pa je postalo že velik strošek in gre ponavadi iz lastnega žepa. Včasih se je dalo to vsaj razmnožiti in razposlati »zastonj«, kar pa danes ne gre več. Res je dogovorjeno, da naj bi vsa PD prispevala določen znesek za delo MDO, toda večina ga ne. Ker pa MDO ni pravna oseba, ne more tega nespoštovanja sankcionirati. Pri novem statutu bo potrebno pomisliti tudi na to.

B. J.

Skupni pohodi naj ostanejo!

Sredi lanskega decembra se je Primorsko-notranjski meddruštveni odbor planinskih društev preimenoval v Meddruštveni odbor

južnoprimorskih planinskih društev. Na seji v Bazovici pri Trstu so sklenili, da se planinska društva zavezujejo za ohranitev tradicionalnih skupnih akcij primorskih planinskih društev, kot sta zimska pohoda na Snežnik in Porezen, srečanje mladih planincev na Vremščici in Slavniku ter pohoda na Nanos in na Javornik. Na predlog Slovenskega planinskega društva Trst bodo vključili kot skupno akcijo Srečanje obmejnih planinskih društev, ki bo meseca junija. PD Sežana predlaga kot skupni akciji tudi Pohod ob počastitvi bazoviških žrtev, ki je septembra, in Pohod po Škabarjevih poteh, ki je aprila.

Planinska razstava v šoli

Stoletnico organiziranega slovenskega planinstva smo mladi planinci v osnovni šoli Dragotin Kette v Trnovem pri Ilirski Bistrici proslavili s priložnostno razstavo. Razstavili smo stare planinske fotografije in prikazali bogato zgodovino razvoja slovenskega planinstva.

Razstava je med učenci naše šole vzbudila veliko zanimanja. Še posebno so bile zanimive razstavljene kronike šolske planinske dejavnosti od leta 1966 dalje.

Veseli smo, da je 85-letno delovanje našega ilirskobistriškega planinskega društva v tem delu Primorske tudi dosti prispevalo k razširjenju planinske ideje.

Prav v čast 100-letnice slovenskega planinstva bodo starejši člani našega društva na Kozleku, lepem 1000 metrov visokem vrhu nad dolino reke Reke, še v tem letu odprli peto društveno planinsko kočjo.

Andreja Kalčič

Razstava v osnovni šoli Dragotin Kette v Trnovem

Zimsko potovanje na Ratitovec

Planinsko društvo Novo mesto je v soboto, 13. marca, organiziralo vzpon na Ratitovec. Proti pričakovanju nas je šlo na pot več kot trideset. Do Pertovca smo se peljali z avtobusom, od tod pa smo se po poti prek Razorja povzpeli do kočice. Kot je bilo obljubljeno, je bil del kočice odprt in toplega čaja tudi ni manjkalo. Po počitku smo se vzpeli na Gladki vrh in Altemaver. Pot je bila na nekaterih mestih zasnežena in tudi poledenela, tako da previdnost ni bila odveč. Vreme je bilo prijazno in razgled zadovoljiv. Vračali smo se po poti čez Pouden in približno po šestih urah zadovoljni in brez presenečenj, čeravno je bil trinajsti, turo zaključili. Na poti domov nas je spremljalo petje dobro razpoloženih planincev.

Vzpon je vzorno in zelo zavzeto pripravila in vodila **gospa Skobetova** ob podpori svojega moža **Rudija**. Obema se udeleženci za pozornost in skrb iskreno zahvaljujemo. **Stane Pezdič**

Odprt dom na Žumberaški gori

Ponekod na Hrvaškem še vedno divja vojna, več predelov te države je še pod tujo okupacijo, vendar Hrvaško planinsko društvo Dubovac iz bližnjega Karlovca sporoča planincem, izletnikom in obiskovalcem planinskih transverzal in veznihi poti, da je od 1. aprila ob koncu tedna in ob praznikih odprt planinski dom Vodice na Žumberaški gori pod vrhom Pliješa. Novi oskrbnik je, kot nam sporoča **dr. Ante Starčević** iz tega društva, društveni član **Vlado Furač**, ki ga je mogoče glede podrobnih informacij dobiti na naslov Gornja Jelsa 7, 47000 Karlovac ali po telefonu 047/51-704. Na tem naslovu in na tem telefonu lahko vsakdo dobi natančne podatke o tem, kakšno hrano in pijačo je mogoče kupiti v tem planinskem domu in kakšna bo predvidoma zasedenost doma na določen datum. Seveda pa se je vredno pozanimati tudi o tem, kako varno je zdaj hoditi tod, saj so na drugi strani Karlovca pogosti vojaški spopadi.

Oskrbovalci planinskih poti

Konec marca so se na seji sestali člani Komisije za pota pri Upravnem odboru PZS, na njej pa je **Tone Tomše** poročal, da so se PD Šmarna gora, Bovec in Kranj obrnili na predsedstvo PZS glede dodatne pomoči pri financiranju letošnjih akcij, in sicer čez Plemenice, na Mangart in na Koroško Rinko. Komisija za pota je bila mnenja, da so vsa tri pota sicer nujno potrebna obnove (na Koroški Rinki je bila lani celo smrtna nesreča) in da vsako odlašanje stanje lahko samo še poslabša, vendar so bili hkrati mnenja, naj bi posameznim društvom, ki

za druge dejavnosti namenjajo znatna sredstva, nič pa za pota, ki jih imajo na skrbi, te poti odvzeli in jih dodelili društvom, ki nimajo poti, so jih pa pripravljena prevzeti in oskrbovati. Posebej so poudarili, da je PD Kranj v letošnji program uvrstilo poleg poti na Koroško Rinko še popravilo poti Čez Taško in tečaj za Julijsko skupino in bo torej kljub pomoči vložilo še precej svojih sredstev.

Po nagelj na Limbarsko goro

V nedeljo, 21. marca letos, je bil peti pohod pod geslom »Po nagelj na Limbarsko goro« (Sv. Valentin, 768 m). Pot je bila še dodatno označena z narisanimi nageljini in ni šla mimo belega kužnega znamenja, kot drži označena planinska pot. Tu in tam je bil še barvni plakat Ohranimo življenjski prostor (sicer smiselno izrabljen plakat meseca požarne varnosti; tudi na prireditvenem prostoru so opozorili na varnost pred požarom). Vreme je bilo vetrovno. Zbralo se je ogromno ljudi.

Za organizacijo tega pohoda so poskrbeli taborniki iz Moravč, ŠD Krašnja, SK Termit iz Moravč in gostilna Urankar ter še 49 zapisanih, ki so to prireditev omogočili (morda bi jim smeli reči sponzorji).

B. J.

Mesec dni po Mehiki

Alpinistični odsek Kozjak iz Maribora in Športno društvo Krplje na Fakulteti za šport v Ljubljani organizirata predvidoma konec letošnjega novembra (ali morebiti januarja prihodnjega leta) nadvse zanimivo in razburljivo enomesečno potovanje po čudoviti deželi Aztekov in Majev, po Mehiki. Udeleženci se bodo povzpeli na več kot 5000 metrov visok vulkan Popocatepetl, spoznavali skrivnostne tempelje in piramide in si nazadnje privoščili še oddih ob Karibskem morju. Potovanje se bo začelo v Münchnu ali na enem od bližnjih letališč, od koder bodo popotniki odleteli v Mexico City. Že drugi dan po prihodu si bodo v Teotihuacanu ogledali piramide in naslednji dan v Tuli starodavne tempelje in kipe, peti dan potovanja pa odšli v gore in se že šesti dan potovanja povzpeli na 5452 metrov visoki Popocatepetl, dva dni pozneje pa še na le malo nižji El Pecho. Naslednjih približno deset dni bo v znamenju piramid, tempelj in starodavnih indijanskih naselij, potem v Cancunu počitek ob Karibskem morju ter od tod po želji izlet v Acapulco, 28. dan potovanja pa polet proti domu in naslednji dan prihod domov.

Potovanje stane samo 1500 ameriških dolarjev. Podrobne informacije je mogoče dobiti vsak delovni dan med 9. in 12. uro pri **Tonetu Golnarju** na Fakulteti za šport v Ljubljani ali po telefonu 061/101-077.

SVOBODEN NA OČETNEM DOMU

BRANKO VRHOVEC

Zrak nad globačami in golicami nekje nad dolino Sedmerih jezer in Kočo pod Bogatinom je bil čist in umit kakor bi ga umila orjaška roka. Dišalo je po ruševju in mehki gorski travi in če ne bi bilo uhojene planinske steze, ki je valovila nekam prek goličave, se spuščala iz ene globače v drugo in se motala mimo skrivenčenega drevja in slokih macesnov, bi človek mislil, da se je znašel v pravljčni gorski divjini, kamor še ni stopila človeška noga.

Tega dne sem se že drugič znašel v tem prelestnem gorskem svetu. Po naključju. S planinskim prijateljem **Milanom Železnikom** sva se prav po tej poti namenila proti dolini Sedmerih jezer, nato pa naprej proti Črnemu jezeru nad Komarčo, prek katere strmih žlebov naj bi se spustila nazaj k Savici — pa se je zataknilo: bila je pretrd oreh za mojo strmih pečin in vratolomnih pogledov nevajeno malenkost. In tako je Milan krenil po svoje, sam pa sem, razočaran sam nad sabo, zagrizel nazaj v strmo reber, ki se je pela proti Sedmerim jezerom, besen na svojo kosobrinovsko plašljivost, toda trmast, da jo tudi po tej poti nekako prikrešem nazaj v dolino.

»S takšnimi čevlji le nikar ne hodite čez Komarčo!« je spodaj ob Črnem jezeru zmajeval z glavo Italijan, ki je s prijateljico, očitno Slovenko, posedal ob skalnatem obrežju. Videl je moje pošvedrane zimske čevlje, ki so »cveteli« že na vseh koncih in krajih.

»Le kaj poslušas bedaka, boš ja meni zaupal!« se je hudoval izkušeni Milan, ko sem neodločno omahoval v gozdu nad Jezerom, od koder se je steza skokoma spuščala navzdol proti ostenju Komarče. Nato pa je še bolj jezno dodal: »Samo da dobim v roke tega Italijana!«

Pot nazaj v strmo reber je bila celo lažja kot sestop. Noge so kar naenkrat spet postale lahke in sveže, pa čeprav sem jih prej, na neskončno razvlečeni poti med Komno in Sedmerimi jezери, komajda še vlačil za sabo. To pot mojega pogleda ni premamilo nobeno drevo, nobena ska-

Dom na Komni (perorisba Antona Rojca)

la in nobena roža, gnalo me je naprej, nezadržno, sam ne vem kakšna sila me je vlekla, spotikal sem se pa spet stopal naprej, se oprijemal trave, se ogibal vejam, šlo je brez postanka, kot bi mi za petami kuril sam vrag.

Sedmera jezera pod orjaško Tičarico so to pot samevala med skalovjem in drevjem. Trume šolarjev, ki so še pred dobro uro posedale po obrežju in živahno čebljale, so se porazgubile nekje v triglavske brezpotjih. Zato pa sem onstran vzpetine, od koder vijuga steza naprej proti Komni, skorajda trčil ob novo kolono deklet, ki so hitela proti Sedmerim.

»Kako daleč je še do kočice?« mi je zazvenelo v ušesih na vsakih nekaj deset metrov.

Dekleta so bila zasopla, pot s Komne onkraj goličavja je bila dolga.

»Pol ure,« sem odgovarjal mehanično, kot bi bil navit, pa čeprav sem sam za to pot tokrat porabil manj kot četr ure.

Na manjši vzpetini, slabo uro proč, sem za hipec postal. Prav tu sem poprej utrgal edino gobo v vsem triglavskem pogorju. Šlo je za majhno golobico, pa vendar; tako visoko gobe še živ dan nisem našel. Kdo ve, če je ni prav po teh brezpotjih svoj čas mahal tudi **Fran Erjavec** in v svojo zamaščeno popotno malho ljubeče spravil vse mogoče gorske cvetlice in drobne živalce. Njegov prijatelj in veliki častilec Triglava **Janez Mencinger** pa bi ob pogledu na okamenelo lepoto, pretkano z mehkim zelenjem, najbrž še bolj vzneseo zapisal:

»V teh blaženih dolinah, v tem raju, obkroženem in obvarovanem z visokimi gorami, bi mi bil odmerjen očetni dom in jaz bi bil na njem najsvobodnejši gospod...«

Sam ne vem, kdaj sem prispel do Koče na Komni. Sončni žarki so se zdaj še bolj poševno ovešali po zgradbi kot nekaj ur poprej, ko sva se z Milanom prvič ustavila pri njej. S steze navzdol proti Savici, kamor sem se po krajšem počitku podal, je bila videti koča kot nekakšna pritlikava srednjeveška graščina, ki se je pela na vrhu strme pečine. Zidovje nenavadnega orljava gnezda se je iz daljave še bolj belilo v soncu, dokler pogleda samotnih gorskih romarjev, ki smo tonili v dolino, ni zastrla nepregledna tanci zelenega drevja.

Koča pri Triglavskih jezerih

**UNIVERZALE
DOMŽALE**

INDUSTRIJA OBLAČIL p.o.

**CERRO
TORRE**

**Ne prezrite pestre izbire planinskih
oblačil z oznako CERRO TORRE ter
ugodnih cen v industrijskih
prodajalnah**

**Univerzale-Domžale, Ljubljanska 85, tel: 721-421
Domžale, Slamnikarska 4 tel: 714-111
Homec, tel: 727-524**